

САОДАТ

8-9
2020

1925 йилдан чиқа бошлаган

*Салма
Холдорова*

Асқад МУХТОР

(1920–1997)

Асқад Мухтор интеллект
баланд, дунёқараши кенг
шоир, ёзувчи, таржимон ва
муҳаррир. Умрини миллий
адабиётимиз ва маданияти-
мизнинг равнақиға, жаҳон
адабиёти дурдоналарини
ўзбек халқиға етказишға
бағишлаган атоқли адиб ва
жамоат арбобидир.
Адиб қарийб
олтмиш йиллик ижодий
фаолияти давомида адабиё-

тимиз хазинасини бойитган,
бадий юксак асарлари
билан китобхонлар қалбидан
мустаҳкам жой эгаллаган.
Асқад Мухторнинг ўзига
хос салмоқли насри, бетакрор
шеърияти қатор хорижий
мамлакатларда ҳам адабиёт
мухлислари кўнглиға кириб
борган, десак, асло муболага
бўлмайди.
Унинг адабиётимиз,
миллий маданияти-
миз равнақи йўлидаги улкан
хизматлари муносиб тақ-
дирланган. Асқад Мухтор
– Ўзбекистон халқ ёзувчиси,
Давлат мукофоти лауреати,
“Дўстлик” ордени соҳибидир.

Муаззам Шарф намоёндин сенинг покиза жонингда

Асқад МУХТОР

Умид

Куз эртаси. Намгарчилик,
Ҳазон биқсиб, тутун таралар.
Оёқ ости – “чилип-чилип”,
Зирқирайди эски яралар...

Бор умрингни ўйлайсан қайта,
Нимадир юракни эзади..
Имони сустроқлар мана шундай пайтда
Яшаидан беади.

Аммо сен боқ ҳаёт денгизига:
У ўжарлик билан қилар ишини.
Разм солсанг,
 ҳар дам ўзига
Минг-минг иплар билан боғлайди сени.

Фасллар алмашар,
 долгаланар ҳаво,
Қушларнинг товуши – қишининг дараги.
Тротуарда
 букчайган бир бобо
Ёш кўчат кўтариб ўтиб боради.

Ниҳолни авайлаб маҳкам ушлаган,
Томири бўртиб чиққан титроқ қўллари.
Хаёлида, балки,
 оламни хушлаган,
Баҳор,
 бодроқ-бодроқ ўрик гуллари.

Кўм-кўк шовуллаши балки қулогига,
Кўкси билан сезар соя-салқинин.
Совутгиси келар кўнгил булогига
Саратоннинг лов-лов ёлқинин.

Бобонинг умрида кўп бўлгандир бахт,
Лекин бахт – ўтқинчи,
 умид – абадий.
Кекса қўллардаги мана шу дарахт –
Эртага кимнингдир толеи каби.

Бобонинг кўзида умид ялтирар,
Кўчатни кўтариб шошиб боради.
Маҳалла устида ҳамон қалтирар
Бебош болаларнинг қогоз варраги.

ЗАР ҚАДРИНИ ЗАРГАР БИЛДИ

1995 йилнинг асад ойи охирлари эди. Ватанимиз мустақиллиги 4 йиллиги муносабати билан бир гуруҳ юртдошларимизнинг фидокорона меҳнатларини муносиб тақдирлаш учун чиқарилган Фармон матбуотда эълон қилинди. Фармонда “Ўзбекистон Қаҳрамони” унвонига муносиб деб топилган аёллардан биринчи вакил – Муяссар Темирова бор эди. Унвонга лойиқ деб топилганлар рўйхати эрта тонгдаёқ телевидение, радиода ўқиб, эълон қилинганида Бухоро бир қалқиди. Бу гўшанинг қадимий ва ҳамиша навқирон бағри фахр, ифтихор, шукроналикларга тўлди...

Ўшанда Муяссар опа Темирова 54 ёшда эди. Эрталаб, одатдагидек, Бухороча ширчай тайёрлади. Мурч, майдаланган ёнғоқ, нок дарахти шохчалари солиб пиширилган ширчайдан бир косадан ўғил, келин, умр йўлдошига сузиб бериб, туз солиб эритилган сариеғ косасини дастурхон ўртасида қўйди. “Ҳар кимнинг таъби, кўпроқ солсангизлар, хушбўй бўлади”, деб ўзи ҳам ўтириб нонушта қилди. Ишга жўнади. Бухоро зардўзлик фабрикаси эшигидан кираётиб, қоровулга рўпара келди. Ҳар доим радиони баланд қўйиб эшитиб ўтирадиган чол жилмайиб салом берди:

– Зардўз опа, Сизга хушxabар бор!

– Янги буюртма бўлса керак-да. Театр сахнаси пардаларини зардўзи қилиб бердик, яна бошқаси келган бўлса керак, – деди опа. Иш одамнинг хаёли ишда-да, ахир!

– Киринг ичкари, кейин биласиз, – деди радио карнайи билан бирга туғилган қоровул.

Опа иш залига кирди-ю, хангу манг бўлиб қолди. Корчўпи устида бир олам анвойи гуллар. У яхши кўрадиган қора райхон гуллари ҳам бор. Ҳамманинг кўли кўксига: “Муборак бўлсин, шараф бар шумо устоз. Қаҳрамон бўлдингиз...”

Муяссар опа гангиб қолди. Қоровул шаъмаси, гуллар, табриклар. Унгача корхона раҳбари кириб келди. Опани қутлади.

– Сизни Президентимиз “Ўзбекистон Қаҳрамони” унвонига лойиқ кўрибдилар. Қаҳрамонлик муборак, – дея қарсақ чалди.

Яна бир зардўз:

– Мустақил Ўзбекистон тарихида аёл кишига “Қаҳрамон” деган унвон берилмаган эди. Шу бахтга Сиз эришдингиз, – деди.

Шогирдлари: “Игна аҳлининг вакилига “Ўзбекистон Қаҳрамони” унвонини раво кўришнинг ўзи қаҳрамонлик десалар, Муяссар Темированинг кўзларидан дув-дув қувонч ёшлари оқарди. Кейин вилоят ҳокими, шаҳар ҳокими келиб табриклаб кетишаркан, аёлнинг ҳайратлари минг чандон ошган эди. У қучоқ-қучоқ гулларга тикилиб туриб, хаёлга толди. Ўтган умрининг ҳар бир дақиқасига шукрона ўқиди. Қишлоғига боргиси, ота-онаси қабрини зиёрат қилгиси, Чорбақр тарихий – меъморий обидалари остонасига бош қўйиб, бир нафас саждада бўлгиси келди... У шу тупроқда туғилди. Игна, ип, матоҳ кўтариб бориб, яхши ниятлар билан Чорбақр меҳроби рўпарасида туриб, ягона Тангридан шу ҳудуднинг катта зардўзи бўлиш бахтини сўрагани. Ўша сўраган бахтига бугун эришди. Энди яна бориб шукронасини адо этиш он-

лари келганини ҳис этиб, катта ўғлига қўнғироқ қилди.

– Рустамхон, ишингдан узила оласанми, ўғлим? Машинамизни олиб ишхонамга кел...

– Яна дарсим бор, шуни ўтиб кейин борсам-чи. Биласиз-ку, ўқувчиларим шумтака, Саъдуллаев ўқитувчимиз йўқ деб, мактаб остонасини бошларига қўтардилар.

– Йўқ, ҳозир кел! Бухорода бир зардўз аёлга “Ўзбекистон Қаҳрамони” унвонини беради-

лар-у, болалар мактаб остонасини бошларига қўтарсалар бир қўтарибдилар, демайсанми? Бўл, болам, раҳбарингга айтиб, буёққа кел. Бу гулларни машинага юклаб, олиб кетмасак, бир ўзим эплай олмайман. Бугун менинг куним экан. Тушлиқда бобонинг капкирларини қўлимга олмасам бўлмайди. Ҳаммага Бухорча палов қилиб бераман. Келинимни ишдан чақир, уйга келсин, отангга айт, бозорга бориб келсинлар. Пул дейсанми? Шифонерда, янги камзулимнинг чўнтагида қўл рўмолчага тугилган. Бўл болажоним, тез бўл...

... Бухоро зардўзлик фабрикасининг ўша йиллардаги раҳбари Робия Раҳматованинг айтган гаплари ҳали хануз опанинг қулоқларида жаранглайди: “Муяссаржон! Ахири зар қадрини заргар билди-да. Қара-я, бир кунда сени бутун юрт таниди”.

...Яқинда “Саодат” журналининг буюртмаси асосида Ўзбекистон Қаҳрамони Муяссар Темирова хонадонида бўлдим. Фатҳобод ҳудудида жойлашган чоғгина ҳовли. Баҳаво, саранжом. Дарвоза миён саройида корчўп қўйилган. Муяссар опа кўзойнак тақиб, зарчопон тияптилар. Саломлашдик. Жой кўрсатдилар. Ўтирдим. Узоқ суҳбатлашдик. Неваралари Мухаббатжон чой келтирди. Ширинлик, бир ликопчада новвот...

– Олинг, чойингизга новвот солиб ичинг, – дедилар Муяссар опа.

– Ширинликка унча хушим йўқ, бир пиёла чой ичсам бўлди. Сиз билан суҳбатнинг ўзи новвот-ку, опа.

Бир дона зарчопон тикиб, эгасига топшириш ҳам новвот пиширгандай гап. Унда ҳам, бунда ҳам иплар тиллабозлик қилади.

– Майлику-я, новвот емасангиз бўлмайди. Бу чойсиз Бухоронинг гўзаллигини унчалик ҳис қила олмайсиз. Шуни эшитганмисиз?

– Билмасам...

– Бухоро қуёш буржида жойлашган. Обидалар, ҳовли жой, девор, чўллардаги қумлар ҳам кўнғилга тегмайдиган оч сарғиш рангда. Тилласи ҳам... Мевалари, хусусан, зардолзорлар, қовун, новвот ҳам шу рангда. Фарқ пишган Бухорий қандак ўрикзор ичи-

да бўлганмисиз? Боғдан сариқ ранг тилла, новвот ҳидию жилваси анқийди. Бу муаттарликдан бошингиз айланади. Новвотнинг пиширилиши ҳам қандак ўрик пишишидай мўъжиза. Бир дона зарчопон тикиб, эгасига топшириш ҳам новвот пиширгандай гап. Унда ҳам, бунда ҳам иплар тиллабозлик қилади. Новвот солинган чой ичсангиз, Бухоро ранглари ичига сингиб кетасиз, синглим...

– Сиз шаҳар фарзандими ёки қишлоқда туғилганмисиз?

– Мен Бухоро туманидаги Ўзбакон қишлоғи фарзандиман. Ўзбакон қадимий Чорбакр ҳудудида жойлашган. Она томонидан Жўйбор хожаларига боғланамиз. Бизнинг авлодга зардўзлик хунари бобомерос. Катта бобом Тождин Ҳасанхожа таниқли табиб бўлганлар. Бухорода биринчи бўлиб касалхона очганлар. Яна дорихона ҳам ташкил этиб, дори-дармонни касалларга бепул тарқатган инсон. Хасталарнинг касалликларини аниқлаб, гулоб, шифобахш қайнатмалар билан даволаб, ўзлари учун кийим-кечак ҳам тикканлар. 20 та чорчамани бор табибнинг 10 та нонвойхонасидан ҳар куни 1000 дона нон пиширилиб, мадраса талабала-

ри, ночор, касалманд, мусофирларга бепул тарқатиладиган одамнинг чопони карбосдан экан... Тожиддин Ҳасанхожадан: “Булғорий теридан тикилган ковуш-маҳси кийиб, подшоҳ хузурига боринг, базмига сизни чақирган эканлар. Ахир, подшоҳ синглисига уйлангансиз. Давра гирдаларига қўшилинг”, десалар, у киши нима деган эканлар денг...

– Нима деган эканлар катта бобомиз?

– “Бухоро қизлари шоҳи кийса, шоҳ бўламан. Ўғилларим булғори ковуш-маҳси кийиб, шоҳнишинларда ўтирса, боғ бўламан. Касалларим тузалса, чорбоғ бўламан,” – деган эканлар.

– О, қандай ажойиб шукроналик. Тожиддин Ҳасанхожа ҳақларида “Матлаб ут-толибин” китобида ўқиган эдим. Умрларининг охирида ўзларини Бухоро шаҳристони халқи учун қурбон қилган эканлар, Шоҳ Бобур хаста ўғли учун ўзини қурбон қилгандек, опа.

– Ҳа-да! Бухорода ўлат келган йили ўлим кўп бўлибди. Имомқулихон эса шаҳардан чиқиб, овни баҳона қилиб, Қарши даштига кетибди. Тожиддин Ҳасанхожа икки марта Имомқулихонга мактуб ёзиб, маслаҳат солибди, ўлат олдини олиш учун. Хон эса даму дудмиш. Учинчи марта хонга хат ёзиб, “Вабодан халқни қутқариш учун бир катта қурбонлик керак. Биз ўзимизни шу йўлда қурбон қилдик. Уч кундан кейин таъзияга келинг”, дебди: 57

Ўша даврнинг энг харидоргир буюмлари – дўппи, чойнакпўш, зарковуш, зар тахтабаргак, ёқачок, зархалтага тикиладиган зардўзи эди.

ёшларида омонатни Тангрига топширган эканлар. Ҳасанхожанинг жони чиқар-чиқмай, вабо тўхтабди.

– Онангиз ҳам зардўз бўлганларда-а?

– Ҳаммамиз. Биласиз-ку, вақти замонида зардўзилик билан Амир корхоналарида эркаклар шугулланганлар. Устозим Нурмат зардўз Султонов эди. Турмушга чиққанимдан кейин умр йўлдошим савдо ходими, ишлари шаҳарда бўладиган бўлди. Шаҳарга кўчиб келдик. Бухоро зардўзлик фабрикасига ишга кирдим. Уста Нурматга шогирд тушдим. Фабрикада таомил шунақа экан. Кейин ўзим шогирд тайёрладим. 47 йиллик фаолиятим давомида 700-800 нафар шогирд чиқарганим – кўнглим қувончи. Бу йил 80 ёшни қаршиладим. 80 ёшга кириш яхши экан. Шогирд, нева-ра, келин, ўғиллар сизнинг оғзингизга қарайди. Ҳам-ёндан бошлаб ҳовли калитигача сизнинг қўлингизда. Яна устоз-шогирд мактабини бошқариш ҳам мен билан игнаю корчўп ихтиёрида.

– Устозингиз фабрикада сизга зардўзликнинг нечта усулини ўргатдилар?

– Уйда бибим, онамдан “Зардўзи-заминдўзи”, “Зардўзи-гулдўзи”, “Зардўзи-гулдўзи-заминдўзи”, “Зардўзи-абришимдўзи”, “Зардўзи-пилакчадўзи” усуллари пухта ўрганиб келган эдим. Уста Нурмат қўлида яна тобландим. Ўша даврнинг энг харидоргир буюмлари – дўппи, чойнакпўш, зарковуш, зар тахтабаргак, ёқачок, зархалтага тикиладиган зардўзи эди. Катта ишларга қўл урдим. Намоён, дарпарда, хонакатиба, сўзана, жойнамоз, қабрпўшгача тика бошладим. Бироз муддатдан кейин эркак ва аёллар учун зарчопонлар тикишга ўтдим. Буюртмалар кўп тушди. Улгурмасам уйда ўғилларим ёрдамлашардилар. Ишларим гуллаб кетди. Республика ва чет элларда

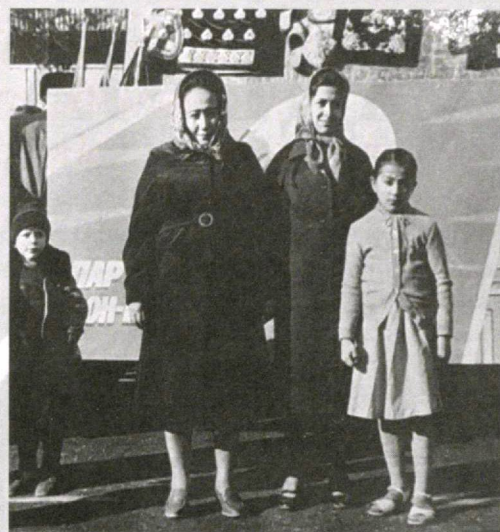
ўтадиган ҳунармандлар кўргазмаларига мени юборадиган бўлдилар. Ҳиндистон, Германия, Франция, Москва, Қирғизистон, Туркменистонларга бориб, Бухоро зардўзлик санъати жавоҳирларини ҳаммага тарғиб қилиб келдим. Тарихдан маълумки, зардўзликка биринчи бор Бухорода қўл урилган. Ҳатто айрим зодагонлар пайтавасига ҳам зар ип билан гул туширилган. Энди ёстиқ жилдларию ойна халталарни қўяверинг...

– Нега бу ҳунарга бунчалик эътибор қаратилган?

– Бухорода хом тилла кўп бўлган. Ҳамма ҳикмат ҳамёнда-да, синглим. Ер ости тилласи билан Зарафшон дарёси сувидан олинадиган тилла, бухороликларни бой қилиб юборган. Улар баҳор ойларида ариқлар лабида ўтириб олиб, эчки пўстаги устида ариқдан сув олиб ташлаш йўли билан сувдан хом тилла ажратиб олиб, дардларига дармон қилганлар. Китобат қилишда ҳам хом тилладан фойдаланганлар. Оқ, сариқ тилла деб зар билан кумушни айтган эканлар.

– Опа, зардўзлик санъатида қўлнинг баланд келиш сири нимада?

– Мато танлашда. Духоба, шойи, атлас, дока, мовут, жун, маҳаллий шойи, олача, адрас, бахмал бойбарак. Бу матоларнинг энг биринчиси занданачи бўлган. Занданачи билан Бухоро савдогарлари чет элларда ҳам савдо қилганлар. Бельгиянинг Юм шаҳри бош черковида тириклик дарахти тасвири туширилган мато бор экан. Унинг орқа томонида суғд ёзуви билан ёзилган “Занданачи” сўзини ўқиган олимлар кейинчалик ғарбий Европанинг музей ва черков омборларида сақланаётган 11 турдаги занданачи матоларини топишга мушарраф бўлганлар. Бу мато Бухоронинг Зандана қалъасида тўқилган. Мен унинг эскидан қолган бир бўлагини катта бобомнинг сандиқларида кўрган эдим. Онам уни бобомнинг бобосидан қолган энг қиммат Занданачи матоси деган эдилар. Матони танлай олсангиз марра сизники. Бу зардўзнинг синовчанлигига боғлиқ. Изландим, меҳнат қилдим. “Ўзбекистон ҳалқ рассоми” бўлдим. “Ўзбекистон Қаҳрамони” унвони эса мен учун ютуқларим, эътирофлар орасида энг баланди.

Изландим, меҳнат қилдим. “Ўзбекистон ҳалқ рассоми” бўлдим. “Ўзбекистон Қаҳрамони” унвони эса мен учун ютуқларим, эътирофлар орасида энг баланди.

– Фарзандларингиз иккита ўғил. Неваралар-чи?

– Сиз неварабозор деган сўзни эшитганмисиз?

– Эшитгандайман, опа.

– Ана ўша неварабозор ҳар ҳафтанинг якшанба куни бизнинг ҳовлида бўлади. Улар келадилар. Ана ўйину мана завқ. Мен эса уларга бухороча ловия палов пишириб, едириб, кейин уй-уйларига юбораман. Сиз ҳам якшанба куни бир келинг, Муяссар опангизнинг 50 йилга ёшарганини кўриб, ловия палов еб қайтасиз...

Албатта, мен қаҳрамон аянинг уйига қайта – ош ейишга бормадим. Зеро, қаҳрамонлик иззат-обрў, узоқ ёш учун қувват, юрагига завқу сурур берган аёл билан қилинган суҳбат таъми ҳар қандай ширин таомдан-да ширин эди.

Ибодат РАЖАБОВА,
“Саодат”нинг Бухоро
вилоят мухбири.

ҲАДЕМАЙ ҚУЁШ

чиқади

Улуғбек ҲАМДАМОВ,
филология фанлари доктори

Аввалига эътибор бермадик, ҳисоб. “Хитойнинг Ухань деган шаҳрида кўршапалак ва илон истеъ-мол қилган одамлардан оммавий вирусли касаллик тарқади. Ўлаётганлар бор”, деган хабар ОАВ орқали эълон қилинганда, уни эшитган эшитди, эшитмаган йўқ. Секин-аста эса эшитмаган қулоқ қолмади. Лекин бошланишида одамлар хабарга чиндан-да етарлича парво қилмади. Чунки “вирусдан одам ўлаётган бўл-са-да, у қайдадир узоқда юз бермоқда, бизга алоқаси йўқ”, деб қаралди. Инсон табиати. Қолаверса, ода-да, шундай бўлар эди-да!..

А хир шу кунгача башар аҳли не-не балоларни бошидан ўтказмади, дей-сиз. Охирги юз йилни олганда ҳам, қанчадан-қанча юқумли касалликларни бо-шидан кечирди у: испанка, ОИТС, эбола, пар-ранда гриппи, чўчка гриппи... Лекин уларнинг аксари эпидемик характерда бўлиб, заминнинг бир-икки жойида қайд қилинар, сўнг чора-тад-бирлар натижасида даф бўлиб кетар ёки маъ-лум масофада жиловлаб туриларди. Коронави-рус-чи? Йўқ, у дунёни икки ой ичида ўз тўрига ғарқ қилиб, уч ой деганда пандемияга айлан-ди. Хўш, нега? Чунки ташқарида глобализм қонунлари ҳукм сурмоқда. Ҳозир дунёнинг у бурчагидан бунисига бир кунда “виз” этиб ке-либ қўйиш мумкин. Товарлар ҳам худди шун-дай тезлик билан айирбошланмоқда. Одам ҳам, товар ҳам ўзлари билан бирга вирусни олиб юрибди ва...

Секин-аста “Хабарлар”да вирус ўта юқум-ли бўлиб, дунёнинг бошқа давлатларига ҳам тарқалаётгани ҳақида тинимсиз, ҳа, тинимсиз жар солина бошлади. ОАВ, жумладан, интер-нет ижтимоий тармоқлари эса Ухандаги касал-лик билан боғлиқ реал вазиятлардан даҳшатли лавҳаларни ёйинлади. “Карантин ҳолати жо-рий қилинди” дейилди. Тушундикки, бу ҳазил эмас. Москва ёки Истанбулдек мегаполислар каби сараҳоли бўлган Ухань шаҳри худди мо-зорга ўхшаб қолганди: кўпқаватли уйлар қабр-

лар янглиғ сўппайиб турар, кўчаларда зор ҳам кўринмасди. Бу энди ғоят жиддий SOS сигнали эканлигига шубҳа йўқ эди. Ҳадемай, дунёнинг “манаман” деган супершаҳарлари худди шундай “қабристонлар”га айланди.

Бугунга келиб эса, “коронавирус” деб аталувчи вирус деярли бутун ер шари қуруқ-лигини қамраб олди. Энди у инсониятнинг умумий, муштарак дардига айланди. Бир пайтлар “Сайёрамиз – умумий уйимиз!” де-гандек шиорлар бўларди. Ёки “Бир киши ҳам-ма учун, ҳамма бир киши учун!” деб ёзиб қў-йишарди. Шу пайтгача ўша шиорлар кўпчи-лик учун шунчаки чиройли сўзлар йиғинди-си бўлган эса, бугун ҳақиқатга айланди. Энди улар ҳамманинг – ирқидан, миллатидан, динидан, жинсидан қатъи назар, – кундалик шиорларига дўнди.

Аввало, бир аччиқ ҳақиқатни тан олиб қўйишимиз керак бўлади: коронавирусгача замонавий инсон ҳаддан зиёд “кўчаники” бўлиб қолганди. “Янги инсон” деган дoston-да камина бани одамнинг кўчага шунчаки чиқиб кетмаганини, балки юрагини тарк этиб, ташқаридаги шовқинга асир тушганини из-тироб билан тасвирлаганди. Энди кўрингки, тақдир шамоли гув этиб бир эсди-ю, ҳамма-ни уйига ҳайдади, уйига қамади... Майли, коронавирусни кимлардир Оллоҳ томонидан юборилган жазо десин, бошқалар айрим им-

периалистик давлатлар ўйлаб топган биологик қурол десин, булардан қатъи назар, унинг бир тажриба, бўлгандаям инсониятга ғоят қимматга тушган, тушаётган аччиқ тажриба эканлиги нақд гап. Демак, инсон ҳушёр тортиши керак! Вируснинг қандай пайдо бўлгани ҳали маълум бўлар, лекин бугун у башар аҳли юзига тортилган бир шапалоқ мақомида турибди. Уни тақдир одамларга синов сифатида юборди, десангиз ҳам аччиқ тажриба, дунёни бошқараётган кучлар биологик қурол сифатида тарқатди, десангиз ҳам шу! Энди сиз билан биз юзимизга тортиб юборилган ана шу шапалоқдан сабоқ чиқаришимиз лозим бўлади. Демак, цивилизация туфайли кўчаларга чиқиб кетган эканмиз, энди уйларимизга шунчаки қайтмайлик, уйга қайтаркан, айти пайтда, юрагимизга, юракларга ҳам қайтайлик. Шундай қилинганда, умримиз, аслида, бир тутам эканлигини, бас, бу умрни инсон деган шарафли номга муносиб тарзда яшаш кераклигини, ёнимиздаги одамларга одамдек муносабатда бўлишимиз зарурлигини тушуниб етармиз, балки. Майли, ўнтамиздан биттамиз тушунайлик, майли, ўша ҳақиқатнинг ўндан бирини ҳис қилайлик, шунинг ўзи катта гап. Шунинг ўзи дунё жамиятларида соғлом кучларнинг кўпайишига, қувватланишига олиб келади. Бизга мана шуниси керак!

Демак, коронавирус минг-минглаб одамлар ёстигини қуритган, ҳануз қуритаётган эсада, инсоният учун чиндан ҳам аччиқ тажриба мактабини яратди. Эътибор беринг, кечагина кўкларни тўлдириб учаётган самолётлар бугун ерларда, кечагина сувларни ёриб сузаётган кемалар бугун бандаргоҳларда, кечагина кўчаларни тўлдириб елаётган автоуловлар бугун гаражларда, кечагина дунёни забт этаман деб ҳовлиқиб юрган одамлар эса бугун уйларда – бошларини болахонадан чиқариб қарсак чалишгаю сўнг ичкари кириб қўл ювишга зўрға яраяпти, холос!.. Инсон томонидан уюштирилдиган барча катта-кичик тадбирлар, концертлар, конференциялар, томошалар, спорт ва бошқа мусобақалар бир деганда тўхтади-қолди. Ҳаммани ўйлашга, фикр-хулосалар чиқаришга ун-

Ҳар кун ишга ё ўқишга, якшанба кунлари эса дўстлар билан тоққа ё боққа, бир-бировимизникига меҳмонга боришлар... ҳазилакам бахт эмас экан!..

“Қани энди, бу дард ҳақида фақат фантастик асарлардагина ўқиган эсак!..

дайдиган оламшумул фоже ҳодиса бундан ортиқ бўлиши мумкинми?!.. “Қани энди, бу дард ҳақида фақат фантастик асарлардагина ўқиган эсак!.. Тажриба деймиз, сабоқ-дарс деймиз, огоҳлантириш деймиз, булар не-не одамлар ҳаётларининг хазон бўлиши – нафаслари бўғилиб, даҳшатли иситмалар ичида тўлғониб, кўзларида қотган ёш билан ўлишлари эвазига келаётганини қайси тарози ўлчаб беради?! Керакмиди бизга шундай тажриба?! Тажрибанинг аччиқлигига чек-чегара борми ўзи?!” дея ҳайқиргинг келади туриб-туриб.

Хуллас, ўша аччиқ тажриба бизларга ўргатдики:

ҳар кун ишга ё ўқишга, якшанба кунлари эса дўстлар билан тоққа ё боққа, бир-бировимизникига меҳмонга боришлар... ҳазилакам бахт эмас экан!..

кўчадан уйга кирганда ўғил-қизимизни, невараларимизни, яқинларимизни пешонасидан ўпиб, бағримизга босиб қўйишлар чакана саодат эмас экан!..

қаршингдаги бегона инсонга ҳадиксиз қўл узатиб сўрашиш кичкина неъмат эмас экан!..

эрталаб уйқудан уйғонганингда, ўз оёқларинг, ўз ихтиёринг билан хоҳлаган томонингга бора олишингни билиш, ташқари чиққанингда эса ҳеч қандай тибниқобсиз Худо берган ҳаводан тўйиб-тўйиб нафас олишлар унақа-бунақа озодлик эмас экан!..

Буни инсон, инсоният ўз иссиқ танасида синаяб кўрди, кўрмоқда, ҳис қилди, ҳис қилмоқда...

Бироқ “пандемик уруш” бошланди, дея ҳамма ўз ишини ташлаб қўйса ёки уни ўзгартирса, эртага, дунё тинчигандан кейин бошқа “урушлар”га дуч келишимиз тайин. Бас, шунинг учун ҳам мен кеча нима иш қилган бўлсам, бугун ҳам ўша ишни давом эттиришим керак, деб ўйлайман.

Агар шундай қилмасам, эртага мамлакатда мих етишмай қолиши мумкин. Мих етишмаса эса...

Ривоят. Уруш вақтида мих тақчил бўлиб, тақачи уста қўшин саркардаси отининг туёғига битта михни кам қоқибди. Жангга кирар экан, тақа тушиб, от қоқилибди-ю, устидан учиб кетган саркарда ерга қаттиқ йиқилиб жон таслим қилибди. Саркардасиз, бошсиз қолган қўшин эса тумтарақай қочиб, юртни ёвга бой берибди. Қаранг, битта мих мамлакат тақдирини ҳал қилибди.

Қиссадан ҳисса шуки, кеча (коронави-русгача) тақачилик қилган инсон бугун ҳам тақачилик қилиши керак. Лекин бутунлай бошқа – юксак савияда! Агар тақа, тақачилик менсилмаса, қўшин, юрт, ҳаёт... тақрор бой бе-рилади.

Ҳаётий лавҳа. Қишлоқда бир йил пиёз, бошқа йил саримсоқ, яна бошқа йили эса картошкаю сабзи қиммат бўлар эди. Қизиги, бу йил нима қиммат бўлса, келаси йили ҳамма ўшани экаман, дерди. Келаси йил, дейлик, кўпчилик картошка экиб, бозорлар картошкага тўлиб, ҳеч ким унга қиё боқиб қўймас, натижада картошка сувнинг баҳосига сотиларди. Қанчадан қанча деҳқонлар “кавлашу бозорга олиб бориш ҳаражатини ҳам қопламайди”, дея картошкани ернинг ўзида қолдирганларига гувоҳ бўлганман. Ёки ўрадаги сабзиларни ўраларда ириб кетишига ташлаб қўйишарди. Ундан кейинги йил эса кўпчилик деҳқонлар бир йил аввал арзон бўлиб, хор бўлган картошка ёки сабзини экмас, оқибатда унинг нархи осмонларга чиқарди...

Румийдан ривоят. Бир олим денгизнинг у томонига ўтиш учун қайиққа чиқиб, йўлда қайиқчини гапга солиб:

- Навҳни (тил грамматикасини) биласанми? – деб сўрабди.
- Йўқ! – деб жавоб берибди қайиқчи.
- Унда умрингнинг ярми беҳуда кетибди...

Зеро, кейинги гал ҳужум қайси томондан бўлишини ҳеч ким билмайди.

– дебди олим. Сал ўтмай, денгизда шамол туриб, қайиқ ағдарила бошлабди. Шунда қайиқчи тилчи олимдан сўрабди:

– Сузишни биласанми?

– Йўқ! – саросимага тушибди олим. Унда бутун умринг зое кетибди, – дебди хўрсиниб қайиқчи.

Эсланган бир ҳаётий лавҳаю икки ривоятдан хулоса шуки, халқимиз “бир товукқа ҳам дон керак, ҳам сув керак”, деб топиб айтганидек, инсонга ҳам, жамиятга ҳам ҳамма нарса керак. Бугун дунёда рўй бериб турган мудҳиш пандемия туфайли соҳаларнинг баъзиларига эътибор бериб, бошқаларини менсимай, ўз ҳолига ташлаб қўйиш ўта хатарли оқибатларга олиб келиши муқаррар. Отдан йиқилган саркарданинг, сувга ғарқ бўлган олимнинг, сабзию картошкасини ўраларда чиритган деҳқоннинг ҳолига тушмаслик учун ҳам керак бу иш!

Хўш, мен буларни нима учун айтяпман?.. Шунинг учунки, бугун жаҳон ОАВ ларини, интернет саҳифаларини кузата туриб, кўнглимда бир хавотир тугилмоқда. Хавотирки, энди дунё миқёсида

километр йўлни яёв босиб, кеч тушгандагина ижарали уйга кириб келганман. Ўшанда биласизми, нимани ўйлаганман: изқувар бўлишни! Ўрни прокурор ёки ҳакам бўлиб, мени тунаган ўғриларга ўхшаган жамият “шоқол”ларини топиб жазолаш ўтида ёнганман. Лекин эрталабгача бу ёниш пасайган ва мен ўзим болалиқдан орзу қилган университетга ҳужжат топширганман. Агар ўша кайфият, ўша ёниш таъсирида ҳужжатларимни ҳуқуқ йўналишига топширганимда нима бўларди? Яна битта ноқобил, ўз ишини севмайдиган бахтсиз мутахассис пайдо бўлиб, ўзигаю ўзгаларга зарар келтириб яшарди.

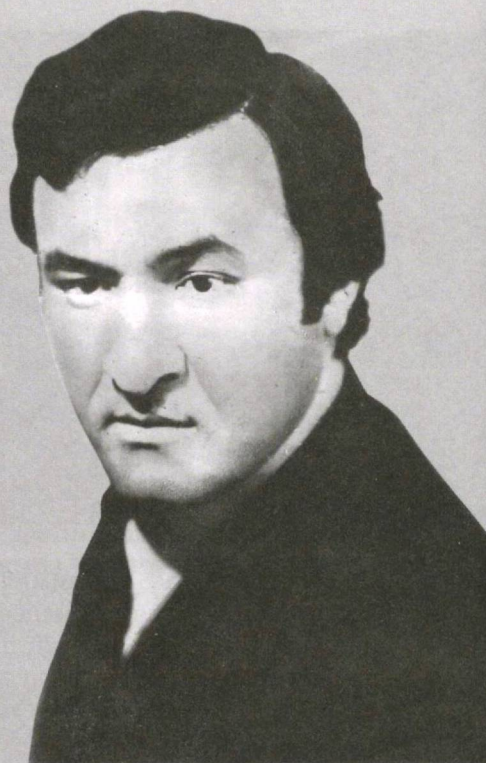
Шунинг учун ҳам ҳамма ўз ишини, ўзи севган, ўзи билган ишини адо этишда давом этиши керак. Пандемия таъсирига берилиб, айрим соҳаларни ривожлантириш учун кенг имкон яратиш, бошқаларини ўз ҳолига ташлаб қўйиш ёки бутунлай йўқотиб юбориш вақтлар ўтиб бошқа соҳанинг “пандемияси”ни келтириб чиқариши муқаррар.

“Инсон табиатни ўзига бўйсундирди, у энди ер юзининг ягона ҳукмдори”, деган олифта хитобларни ҳўп эшитган, ўқиган эдик. Тан олайлик, ўрни келганда, ўзимиз ҳам ҳаётимиз мобайнида ушбу ёлғонни, ҳеч йўқ, бир марта бўлсин, ишлатганмиз. Чунки унинг қалбакилигини билмаганмиз, чин деб ишонганмиз. Хўш, энди-чи? Неча минг йиллардан бери ҳайвоноту наботот оламини қандай ҳақир кўрган бўлсак, энди кўзга кўринмас бир зарра келиб инсон деган ўша “ҳукмдор”ни ер билан бир қилди-ку!.. Ўша зарра махлук инсон деган муқаррам зотнинг ўлигини хўрлаб, тиригини қаршисида тиз чўктирди-ку!.. Майли, вақтлар ўтиб, вируснинг давоси ҳам топилар, топилмоқда ҳам. Ана ўшанда инсон яна ўз мавқеини қайта қўлга киритади. Баъзи хотираларни унутмаслик ёмон бўлса, баъзиларини унутиш ёмон! Бу ўринда унутиш даҳшатдир! Зеро, вирус қайта туғилиши мумкин. Мен ўринсиз пессимизмни ёқтирмаганимдек, саёз оптимизмни ҳам хўш кўрмайман. Агар чиндан ҳам ақлли жонзот эсак, ер юзининг гултожи, суйиб-сайлагани бўлсак, бунинг вирус туфайли не кўйларга тушганимизни унутишга ҳаққимиз йўқ. Унутсак, ҳаммаси такрорланади: биз қайтадан яна тиз чўктириламиз. Балки тур сифатида бутунлай йўқ этилармиз ҳам. Бу ҳақида ўйлаш жуда оғир. Аммо аччиқ тажрибани унутмаслик билан эртанги кунга ишонч уйғотиш мумкин. Нажотимиз шунда. Демак, нажот ҳақида ўйласа бўлади. Демак, жилмайишга асос бор. Ҳа, кўзларда ёш билан жилмаямиз. Ҳадемай, куёш ҳам чиқади ва биз яна қаҳ-қаҳ отиб кула бошлаймиз... Тезроқ келсин ўша кунлар, тезроқ!..

асосий капитал биология, химия, генетика, медицина, унинг вирусология, фармацевтика каби турли-туман шохобчалари ва бошқа ўхшаш соҳаларга ажратилиб, қолган тармоқлар эътибордан тушиши мумкин. Агар шундай қилинса, бугунги хато йиллар ўтиб яна такрорланади. Ахир коронавирус пандемияси шунини кўрсатдики, инсоният космосга чиқиб, ўзга сайёраларни тадқиқ этишу бир-бирига ҳавф солиш учун бомба ва ракеталарга сарфлашга миллиард-миллиард маблағни топибди-ю, лекин медицинаси битта бегона вирусни ўз вақтида жоловлай олмайдиган даражада қолоқлигича қолаверибди-да!.. Бас, шундай экан, инсоният ҳамма соҳаларни назардан четда қолдирмай барабар олиб бориши керак бўлади. Зеро, кейинги гал ҳужум қайси томондан бўлишини ҳеч ким билмайди. Эҳтимол, ер шари томон яшин тезлигида баҳайбат бир астероид учиб келаётгандир. Уни юксак даражада ривож топган вирусология соҳасининг энг сўнгги ютуқлари билан тўхтатиб бўлмайди. Бу борада сузишни билмаган олимнинг аянчли ҳолига тушиб қолишимиз ҳеч гапмас. Шуларнинг ҳаммасини ҳисобга олиб, жамиятдаги барча соҳаларни ривожлантириш умуминсоний ва умумзамоний манфаатга мувофиқ келади, дегим келади.

Эсимда, талаба бўлиш орзусига чўмиб, поездда Тошкентга келаётган эдим. Кечаси “пласкарта вагон”нинг иккинчи қаватдаги ўз жойимга чиқиб, тошдек қотиб ухлаб қолибман. Эрталаб поезд манзилга келиб пишқирди. Жанубий вокзалдан автобусга ўтириб, Олой бозори ёнида тушишим, кейин у ердан ижара уйга келишим керак эди. Йўл анча... Йўлҳақини олдиндан тайёрлаб қўйиб деб, иккита тугма билан қадалган кўкрак чўнтагимга қўл тиксам, пул йўқ!.. Унисига бармоқ урдим: куп-қуруқ. Шимимни, сумкамни қарадим – бўм-бўш... Шунда пулни кисавурларга олдириб қўйганимни тушундим. Бориб кондукторга ҳолимни айтсам, аччиғи чиқиб турган эканми, мени ҳақорат қилиб автобусдан тушириб юборди. У пайт анча ғўрман денг, муносиб жавоб беришни ҳам эпполмадим. Роса алам қилган лекин. Олисдан одамлардан йўл сўрай-сўрай салкам 15-20

ҲАЁТИМДАГИ БИРИНЧИ ТОМОША ТЕАТР ЭКАНЛИГИНИ ОНАМ АЙТГАН

Қишлоқнинг эгри-бугри, чанг кўпчиган йўллари, лойсувоқ, эрта баҳор томида қизғалдоқлар очиладиган уйлар олдидан цлдамлаётган одамлар орасида она-бола кўзга ташланади. Болакай қариндошлари қуршовида қўшни Ўш вилоятига кетаётганидан бошқа нарсани билмайди. Гоҳ пиёда, гоҳи эшакда ўртоқлари билан бориб-келиб юрган болакай бу гал онасининг етовида келган жойида ажиб томошанинг устидан чиқди. Қилич ва қалқонлар билан қуроқланган одамларнинг жиддий чеҳраси, ҳайқириқлари, қаҳқаҳаларию йиғиларини кўриб, бир зум маҳлиё бўлиб қолди. Томоша қанча вақт давом этди, билмайди, қайтишда у онасидан қаерга борганлигини сўради. “Биз сиз билан театрға бордик, ўғлим”, деган жавобни эшитди. “Театр” деган сўзни биринчи марта онасидан эшитган ва кейинчалик бир умр юрагида шу сўз алангаланган болакай кун келиб эл ардоғидаги санъаткор, театр саҳнасини саждагоҳдек муқаддас билган актёр, Ўзбекистон халқ артисти Эркин Комилов бўлиб етишади.

Англаганингиздек, бугунги саҳифамиз халқимизнинг суюкли санъаткори Эркин Комиловнинг сизу бизга таниш роллари, театр ва кино оламида яратган минглаб, беқиёс ижролари ҳақида эмас, балки волидаи муҳтарамалари ҳақидаги соғинчли хотираларга бағишланади.

– Болалик йилларим Андижон вилояти, Қирғизистон билан бир ариқ сув ажратадиган чекка қишлоғида кечган. Биз урушдан кейинги болалармиз, шунинг учун қишлоқ ҳаёти болаларни эркалатмаган. Суягимиз меҳнатда, машаққатда қотган. Пахта териш, ягана қилиш, кўсак теришу экинларни суғориш каби ишларда катталар билан елкама-елка ишлаганмиз. Эрта баҳордан то кеч кузгача мактабдан кейин оч-юпун бўлиб далага кетардик. Аммо нолимасдик.

Шундай пайтларда ҳам китоб билан кечган узун ва ёруғ тунларимизни яхши эслайман. У пайтларда китобларимиз токчалару жавонларда ярақлаб турмасди. Сандалнинг тагидан, гилам остидан, ундан кейин похолнинг тагидан

ўралган китобларни олиб, дадам раҳматли дўстлари билан ўқишарди. Бу Қодирӣ, Чўлпон каби қатағон қурбонларининг китоблари эди. Болалигимга бориб, китоблар аслида шундай сақланиши керак экан, деб ўйлардим. Аслида эса бу асарлар даврнинг силсилаларидан асралган, халқнинг мулки, маънавияти экан. Дадам сингари зиёлилар бундай китобларни шу тарзда сақлашган экан. Ҳозир ҳам шу адабиётларни уйимда асрайман. Фақат ҳозирги шукрона кунларимизда бу китоблар эмин-эркин жавонларимда туради.

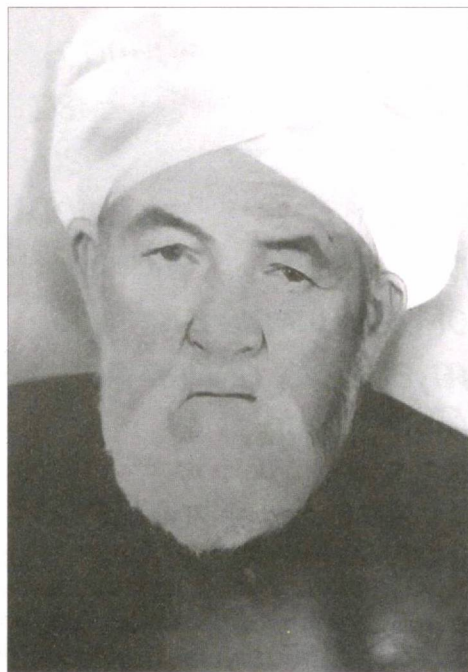
Онам Хайринисо ая жуда камтар, шу билан бирга чаққон, тўғри сўзни юзга айтадиган аёл эдилар. Оз эмас, кўп эмас, йигирма иккита фарзанд кўриб, фарзандлари туравермагач яна бир болани боқиб олган ота-онамдан ҳалоллик, тўғри сўзлик ва мардликни ўргандим.

Бугун биз тўрт фарзанд улардан олган ўғитлар сабаб, умр йўлларида қоқилмадик деб ўйлайман. Чунки камта-

рона ҳаётимизда улар биз болаларига доим ўрнак эдилар. Аям билан Ўшга бориб илк марта кўрган томошамнинг театр эканлигини, бу ном қалбимга ўша кунӣёқ чуқур ўрнашиб қолганлигини йиллар давомида англадим. Бу сўзнинг жозибасини, сеҳрини онагинам дилимга чиройли қилиб нақшлаб қўйганларини сезмаган бўлса керак. Мактабларни битириб, бўйим чўзилиб, пойтахтга театр институтига йўл олганимда дадам Андижон вокзалига кузатиб қўйганларини бот-бот эслайман. Чунки ўша кунги насиҳати, ҳаётим давомида менга дастуруламал бўлди. Қўлимга жомадон, чўнтагимга 27 сўм пулни солган отамнинг ўшанда: “Эркинбой, ўғлим, кулоқ тут, бировнинг ҳақини олмагин, ўзингникини бермагин, доим мард бўл!” деган сўзлари қалбимга чуқур ўрнашган. Талабалик чоғимда ҳам у пайтлари қўл телефонлари йўқ, уйга хат ёзардим, хат олардим. Бир гал дадамдан шундай хат келганки, унда “Жиноят ва жазо”ни ўқишимни айтганлар. Шу асарни икки марта ўқиб чиққанман. Ота-онам мактубларида ҳам мени тергаб, насиҳатлар бериб турардилар.

Аяжоним бировда бир айб кўрса, юзга айтадиган одатлари бор эди. Кўча-кўйда очик-сочиқ юрган кизларни кўрса, тўхтатиб, даkki бериб ўтишдан эринмасди. Ҳатто бир гал уйимизга санъаткор аёллар борганда, ҳамкасбимиз бўлган аёлнинг кўйлагига қараб туриб, “Қизим, бошқа кўйлагингиз йўқмиди, ундай юрманг-а, айб бўлади, ахир сиз элнинг кўзидаги одамсиз”, дея оналарча қойиб берганди. Кейин исрофгарчиликни ёмон кўрарди. Уволдан кўрқинглар, деб кўп бора айтарди. Дастурхонга ортиқча нарса қўймасди, ҳашамни хушламасди. Яна яхшигина алёрлар, аллалар айтгувчи эди. Ширали овозлари бор эди.

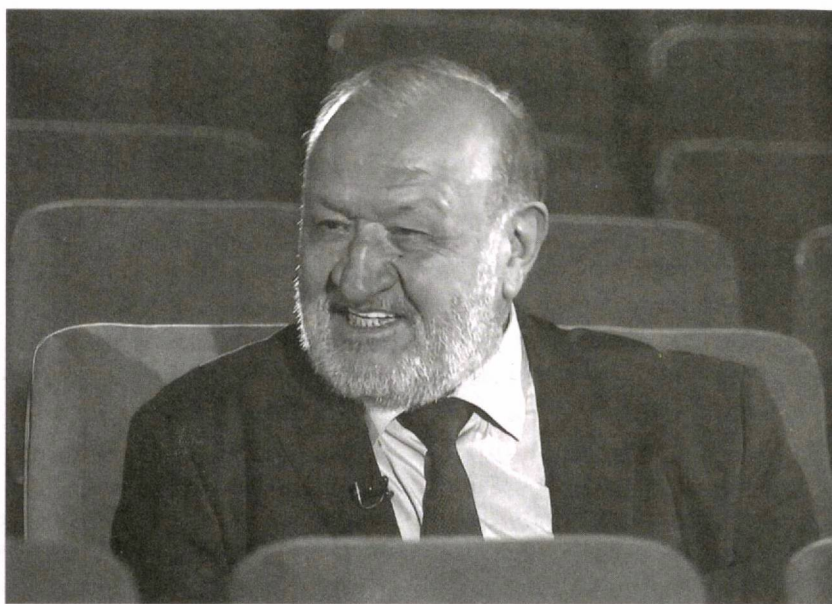
Онам илмли аёлларни, отинбувиларни яхши кўрарди. Хокисор, камбағал, қўли очик, танти одамларни жуда хушларди. Уларга қўлидан келгунча ёрдам берарди. Болалик хотираларим ичида онам билан тоғамларникига борганларимизни кўп эслайман. Тоғамнинг уйлари қишлоғимиздан йигирма чақирим нарида бўлгани учун бизни кўриб жигарларим келди, деб қучоқ очиб кутиб олардилар. Дарров дастурхонга бугдой нон, майиз, туршак, ёнғоқ кўярди. Ўша нондан ҳаммага ушатиб берарди тоғам. Кейин ёнига чорлаб, менга афанди айттирарди. Тоғамнинг кенг, иссиқ бағрида ўтириб олиб афанди айтиб ҳаммани кулдирардим. Даврамиз қаҳқаҳага тўлиб кетарди. Бола-бақра, қариндошлар йиғилиб, ярим тунгача чироқ ёруғида суҳбатлашардик. Қайтишда йўл-йўлакай ҳам онам жуда қизиқ воқеаларни сўзлаб берарди. Мен шодон, олдиларида қувнаб кетганимдан йўл олислиги, машаққатини билмасдим...

*Ўша ерда бўлганлар-
нинг ҳаммаси онамга
ҳавас билан қарашга-
нини фахр билан гапи-
риб юрардилар. Ҳа,
онажонимиз шунақа
тўғрисўз, дадил аёл
бўлганлар.*

Яна бир воқеа. “Гирдоб”даги ролим билан машҳур бўлган пайтим. Онам қишлоққа қайтишда автобусда тикка туриб қолибди. Манзилга етиб, тушаётганда ҳайдовчи онамга: “Йўл ҳақини тўламайсизми, ая?” деса, онам “Биринчидан, мошинингизда тик оёқда туриб келдим, болам. Иккинчидан мен Эркин Комиловдек йигитни халқ хизматига туғиб, катта қилиб бердим”, деган экан. Ўша ерда бўлганларнинг ҳаммаси онамга ҳавас билан қарашганини меҳрибоним фахр билан гапириб юрардилар. Ҳа, онажонимиз шунақа тўғрисўз, дадил аёл бўлганлар.

Онамнинг шаҳарда йўқолиб қолганиям ҳеч ёдимдан чиқмайди. Рўза пайти эди. Бизникига меҳмон бўлиб келганларида, зерикибдими, кўчага айлангани чиқиб кетибди. Бозорга борганми, дўкон айланганми, ишқилиб уйимизни тополмай

қолганлар. Уйдан қўнғироқ қилиб онам уйдан чиқиб кетганига анча бўлгани, қайтиб келмаётганини айтишганида капалагим учиб, хаёлим бузилди. Театрда эдим. Онаизорим бу катта шаҳарнинг қай бурчида адашиб юрган эканлар, деб фигоним фалакка чиқиб турсам, бир ички ишлар ходими онамни етаклаб келиб қолди. Ёш боладек қувониб турган онамни бағримга босдим. “Нега бир ўзингиз чиқдингиз, ая?”, десам, “Вой Эркинжон болам, яхшиям номингиз бор экан, бўлмаса Тошкентда йўқолиб қоларканман-да”, деганлар соддалик билан.

Дунёда шундай улуғ зотни яратган тангрим улуғ сифатни ҳам берган. Бу туганмас меҳр экан. Бугун ўтаётган умримда ортга қараб, бир этак фарзанд кўрган волидамни рози қилдим, дея олмайман. Зеро, фарзанд ота-онасини рози қилиши, унинг олдидаги қарзини узиши даргумон. Тасалли шуки, онам озми-кўпми рўшнолигимни кўрди, деб ўйлайман. Ўзбекистон халқ артисти деган улуғ унвонни олганимда хурсанд бўлган аям ҳаяжонланиб нишонни қўлига олдилар-да, чиройли экан-а, болам, дедилар. Фарзанди билан фахрлангани, мендан рози бўлиб турганлигини ич-ичимдан ҳис этганман ўшанда. Шу ютуқ, қувонч сўнггиси эканлигини хом сут эмган банда қаердан ҳам билибман. Ўша йили онагинам уйимда, ўз қўлимда вафот этди. Шундай беозор ва маъсум кетдилар. Кейин... Кейинги ҳаёт ўз йўлида давом этавераркан, бироқ онасизлигингизни, бу оламда ёлғизлигингизни, етимлигингизни бошга мусибатлар, ғамлар келганда янаям чуқур ҳис этаркансиз... Ўйласам, халқ учун хизмат қилибман-у, онамга ёлчителиб хизмат қилмабман, Ҳажга олиб бора олмабман. Ҳозир имкониятим бор-у, онам йўқ... Дилдаги армон эса вақтни ортга қайтара олмаслигимиздир.

Наргиза АСАДОВА

Мен, онам ва Ўрта Ер денгизи

Ҳикоя

Исажон СУЛТОН

Онам билан Ўрта Ер денгизи соҳилида-миз.

Поёни кўринмас яшилтоб сувлар тинмай долғаланади. Чағалайлар чийиллаб учишади. Узоқларда оппоқ яхта кўпикли из қолдириб сузиб бормоқда.

Чап томонимизда сув қаъридан бош кўтарган кичик тоғлар кўзга ташланади. Устида сийрак арчалар ўсган, ораларида оқиш қоялар кўриниб турибди. Бу ерларнинг ҳавоси тоза, чанг йўқ, балки намлик кўплиги туфайлимикин? Қизғиш йўлкалар йилтирайди, бахтиёр сайёҳлар тўда-тўда кезишади. Биронтасининг юзида ташвиш кўрмайсиз.

Бошига қизил қалпоқча кийган йигитча патнисда чой опкелади.

– Sorry, do you want a cup of tea or maybe drink some?

– Ҳа, яхшимисиз, болам? – дейди онам. Кейин савол назари билан менга қарайди:

– Чой-шарбат ичасизми, деб сўраяпти.

– Қанақа чой экан?

– Аччиқ, қора.

– Сўра-чи, кўк чойи йўқмикин?

Куламан.

– Бу ердигилар унақасини ичишмайди.

– Ростданми? – ҳайрон бўлади онам.

Ўтган-кетганлар она-болага қизиқсиниб тикилишади.

Ўтирибмиз икковлон, тош устида.

– Роса чуқур бўлса керак-а? – дейди онам сув шовуллашига, оқ чағалайларга маҳлиё бўлиб. – Қара-я, қанақа экан денгиз деганлари?

– Ҳа, жуда чуқур.

– Тавба, худойим шунча сувни яратибди-ю ичиб бўлмайдиган қилиб қўйганини кўр!

Бу маконларга уни қўярда-қўймай олиб келганман. Шу гўзалликларни, шу оромни жуда илинганман. Кўрса завқланади, қалби қувнайди, деганман. Саҳролару тоғ-тошлар оша уча, ниҳоят, манзилимизга қўндик. Улкан аэропорт, одам қайнайди, ҳар турли кишилар оломони бир лаҳза бўлсин тинмайди. Тизилишиб кетган ялтир-юлтир дўконлар, охири кўринмас ўзиюрар зиналар...

– Your attention, please! Flygt Air France number five five two to Paris is boarding now. Passangers are requested to proceed to gate number two two one¹.

Бегона тиллардаги мана шу шовқин-сурон аро онам ҳар ёнга аланглайди.

– Роса сув ичгим келди-я. Боядан бери излайман, бирор жойда кўрмадим?

– Бу ерларда сиз билган шарқираб оқиб ётган сувлар йўқ-да, – дейман кулиб. – Сотиб олиш керак.

– Йўғ-э? – ҳайрон бўлади онам. – Сувни-я?

– Сиз ўтириб туринг, мен ҳозир...

Бориб сув опкеламан. Одамлар сувни тўғридан-тўғри идиш оғзидан ичишаверади. Онам эса ўйланиб туриб “Пиёласи йўқмикин”, деб атрофига аланглайди.

– Шундоқ ичаверинг, қаранг, ҳамма шунақа қиялпти.

– Э йўқ, қўйсанг-чи, уят бўлади.

Қайтиб бориб, қоғоз финжон олиб келиб, қуйиб узатаман.

– Бу ернинг суви ичишга ярамайди, – деб тушунтираман. – Шу сабабли тозаланганини ичишади.

– Вой, бечоралар...

Бир соатча вақт ўтгач, ўз учоғимизга чиқамиз-у, кўзлаган манзилимизга етиб келамиз.

Бу – денгизнинг шимолий соҳили. Субтропик иқлимнинг нам ҳавоси бетга уради. Қайдандир шабада шўр исини олиб келади. Биз отини билмайдиган анвойи дарахтлар барқ урган, ҳар тараф озода, топ-тоза.

Сайёҳларни кутиб олиш хизмати аллақачон шай турган экан, тез орада сароймонанд муҳташам масканга етиб келамиз. Олтинкори нақшлар кўзни қамаштиради. Тўхташимиз билан хизматчилар чопиб келиб, юкларимизни олишади.

– Вой, қўйинг, болам, – дейди онам бўҳчасини олган йигитчага. – Енгилгина-ку, ўзим оборавераман. Сиз овора бўлманг.

Йигитча ҳайрон бўлиб қарайди, кейин аравасини филдиратиб, бир дунё юк билан кутиб турган бошқа кишилар ёнига кетади.

¹ “Диққат қилингиз! 552-рейс билан угувчи “Эйр Франс” Париж уюгига гиқиш эълон қилинади. Йўловгилар 221-угиш йўлагидан гиқишлари мумкин”.

– Одобли бола экан, таълим берган ота-онасига раҳмат, – дейди онам.

– Она, буларнинг вазифаси шу.

– Вазифаси шу бўлсаям-да, – дейди она. – Кулиб туришини қара. Хўмрайса нима қилардинг?

Икковлон “Оилавий” дейилган бир хонага жойлашамиз.

Бунақа хоналарга бир эшикдан кирилади, аммо ичкарасида ёнмаён иккита хонаси бўлади. Ҳар тараф ораста, сочиқлар оққуш шаклида ўраб-тахлаб қўйилибди. Ётоқларни кўздан кечираман.

– Ҳой бола, – дейди онам. – Кап-катта бўлсанг ҳам эсинг кирмапти-я? Еч оёғингдагини!

Қарасам, ўзи оёқяланг бўлиб олибди.

– Бу ерда бўлаверади, она, – дейман. – Ҳар куни икки мартадан тозаланади.

– Бекор айтибсан, – дейди онам.

– Тозалашар экан деб оёқ ости қилаверасанми? Ўша фаррошлар ҳам одам, меҳнатини қадрламайсанми?

– Хўп-хўп, – дейман кулиб.

Саҳарлаб онам мени уйғотади.

Эҳ-ҳе, қанчалар соғинганман шу сасни, шу уйғотишни. Жилмайиб уйқудан кўз очиш саодати қанақа бўлишини билсайдингиз! Онангиз койиб уйғотишининг фароғатини туйсайдингиз!

– Ҳой бола, тур! Мусича “ку-ку” лаяпти, кун ёйилиб кетди.

Мусича? Бу ерда мусича бор эканми?

Ростдан ҳам қайдандир – баҳайбат япроқли палмалар, тўп-тўп шамшодгуллар орасидан ўша кадрдон сас эшитиларди. Кўз ўнгимга айвонимиз, тоб ташлаган устунлар, михга илиб қўйилган чўпсават, хас-чўп ташиб “ку-ку” лаган қушлар, барқ уриб гуллаган бодом келади.

Онам хушҳол, жилмайиб турибди.

Ўзимча ҳазиллашаман, онаизор эса қувнаб кулади. Бундай қувнашини кўп йиллардан бери энди кўрмоқдаман.

Мен университетга ўқишга кирганимда шунақа қувнаган эди. Қизим туғилганида ҳам... Баъзан байрамларда, ҳайитларда қўйлак олиб берсам шунақа суюнардим.

Мана, узоқ эллардамиз-у, аммо кўзида ўша, ўзим яхши кўрадиган севинч учқунлари.

Юради, аланглайди. Теварак-ка разм салади.

Арчалардаги олмахонлар шохдан-шохга чопишади. Онам уларни кўриб, боладай суюнади. Олмахонлар одамлардан ҳайиқишмайди, биттаси олд панжаларида бужурини тутиб, кичкина қора кўзларини бизга тикиб турибди.

– Вой, айланай, – дейди онам. – Мунчоқ кўзчаларини қара! Ҳай, жонивор, келақол, ўргилай сендан!

...Овқат маҳали ресторанга кириамиз.

– Вой-бўй, – дейди онам у ердаги неъматларни кўриб.

Ҳақиқатан ҳам, дунё миқёсидаги кўнгилочар масканларнинг миждозларга хизмат тизими беҳисоб егуликларни қалаштириб ташлаган. Тўртта ресторанда одам гулғон. Кишилар қўлларида товоқчалари билан айланиб, кўнгиллари тусаган нарсани олишарди. Таомларнинг саноғига етолмайсиз. Бир томонда тўп-тўп ширинликлару мевалар, турли халқларнинг

тансиқ таомлари, итальянларнинг ҳар хил пиццасидан японларнинг “суши”сигача бор. Олавер, дейди замонавий маркетинг. Истаганингча завқлан, лаззатлан! Биз фақат сенинг ороминг учун хизмат қиламиз! Нарироқда анча-мунча киши қовурилаётган тухумга навбатга туришибди. Булар – эрталаблари қуймоқ еб ўрганган кишилар. Баъзилари бола-чақаси, оиласи билан келган, калта шим кийган чол-кам-пирларгача бор. Аммо онаси билан келган ўғил кўринмайди.

Онам озгина овқат олди. Бориб, гилос шарбати опкелиб бердим.

– Шу холосми? – дедим камеганини кўриб. – Мўл-кўл-ку, тўйиб еб олмайсизми?

– Қўйсанг-чи, – деди онам. – Қорним озгина нарсага тўяди. Исроф бўлмасин...

Теваракни айланамиз. Палмалар типпа-тик бўй чўзган, хитой атиргуллари бутадай бўлиб ўсиб кетган. Ҳавода чучмал ис бор.

Дарахтлар орасидаги ғалати чирилдоқлар қаттиқ овоз чиқариб чириллашади.

– Мунча бақирмаса? Ўзимизнинг чирилдоқларми шулар? – деб сўрайди онам.

– Йўқ, бошқача, – дейман. – Бор-йўғи икки кун яшайди. Жуда қаттиқ чириллаб, бақира-бақира ёри-либ кетади.

– Э тавба, ўзимизникилар эслироқ экан-да, – деб кулиб юборади.

Оқшом кўнган.

– Тавба, кечалариям бир бошқача-я, – дейди онам. – Худо кечаниям ҳар турли қилиб яратиб қўйганини кўрмайсанми?

– Нимаси бошқача экан?

– Билмадим. Чиройли-ю, аммо бошқача-да... Одамлари-чи? Биров билан бировнинг иши йўғ-а...

Тунги кафелар атрофида оломон зич. Кайфу сафо масканларида ҳавога мушаклар отилади. Салдан кейин ёнгинамизда бир нима қаттиқ гумбурлайди: музикий кўнгилхушлик бошланади. “Оборайми?” деб сўрайман онаизордан.

– Йўқ, – дейди онам. – Ундан кўра юр, денгизга борамиз...

Сарин кечада она-бола қўл ушлашиб, соҳил томон кетамиз.

Чарогон чироқлар ёғдусида қорамтир тўлқинлар йилтирайди. Кечки шамол турган, уни “бриз” дейдилар. Соҳил тинч, ҳеч ким йўқ. Сал нарироқда, палмалар остида севишган жуфт кўзга ташланади.

Онам ўйчан.

– Она, нималарни ўйлаяпсиз?

Индамайди.

Ҳавога булут чиқади. Биз билгандай эмас, паға-паға, қорамтир-кулранг. Уни денгиз ичкарасидан шамол суриб келади. Шамол сувни ҳам, булутларни ҳам бирдай суради.

Денгиз долғалана бошлайди.

– Балиқлари ҳам бўлса керак?

– Ҳа, албатта.

– Бўлади-да, – дейди онам. – Ҳовлимизнинг этак томонидаги кичкина ариқча бор-ку, баҳорда қарасанг, ўшани сувидаям минглаб майда балиқ милтилаб сузиб юарди. Шундай катта денгизда бўлмасинми?

Яна термилади.

– Она, бир жойингиз оғримаяптими?

– Йўқ, болам.

– Нимага бошқача бўлиб қолдингиз?

– Ўзим...

Икковлон жим қоламиз.

“Онам... ўзгариб қолибди-ку?” деб ўйлайман билдирмасдан разм солиб.

Қадини тик тутиб, мағрур юришлари ўша-ўша, бироқ аввалги шиддати сезилмайди. Секинроқ, авайлаброк қадам босади. Мен олдин кўрмаган, пайқамаган кўп хавотирлар бор бу қиёфада.

Шу маҳалгача онам ҳали тетик, ўзини олдирмаган деб ўйлар эканман. Бир оз юрса тинкаси қуриётгани, оғзи қуруқшаб “Сув йўқмикин” дейишлари, салдан кейин ўтиргани жой излаб аланглашлари... Қўлни кўзларига соябон қилиб узоқ-узоқларга қийналиб термилишлари... кексалик деган бир куз фасли онамнинг умр боғига етиб келганини кўрсата бошлабди.

Ҳа, онам ўзгарибди. Менга боладай итоат қилиши-чи? Бошқа йўлакка қараб кетаверса “У ёққа борманг” десам, “Хўп” деб ортига қайтишлари, қайга борсам эргашишлари, худди боламдай итоаткор бўлса-да, бу ҳам етмагандай, чиройли манзаралару хуштаъм егуликларни илинишлари... бир завқимни келтирса, бир хавотиримни оширади. Ҳар дийдор онда ёнида бўлиб, шуларни сезмаганимни қаранг.

Мусича овози яна хаёлимни бўлади.

– Тавба, – дейди онам. – Ўзимизда Зухра ая деган бир хотин бор, – дейди кейин. – Тошкентга келаётганида томоғига нон увоғи тиқилиб қолибди. Сув ичсаям кетмасмиш, йўталсаям чиқмасмиш. Тошкентга етиб келиб, энди дўхтирга оборамиз деб туришса, ўғли елкасига бир урган экан, отилиб чиқиб кетибди, дегин. Бир мусича нон увоғини шундоқ чўқибдию пир этиб учиб кетибди. Худойим ўша қушчанинг ризқини шунча жойдан томоғимнинг ичида олиб келди-я, битта мусичани деб жоним қанча қийналганини айтмайсизми, дейди. Биз ҳам эл-юртдан ўзилиб шунча олистга келганимизнинг бир ҳикмати бордир, йўлимизни бежиз шу ёққа бурмагандир?

Онам ҳардамхаёл, қошларини чимириб-чимириб, бир нималарни ўйлапти.

Тик қадли шамшодларга, улкан чинни атиргулларга термилади, ям-яшил барқут япроқларини силаб кўради-ю, хаёли ўзида эмас.

Тагин денгиз бўйига чиқамиз, ўша ердаги тахта ўриндиқлардан бирига ўтирамиз.

– Яна нималарни ўйлаяпсиз, она?

Тириш юзларига, ўзим яхши кўрадиган ғадир-будир қўлларига тўйиб-тўйиб қарайман. Онам узоқларга тикилади, ўйларини билиб бўлмайди.

Бир маҳал кўзидан ёши дув этиб оқиб кетади.

– Она? Нима бўлди?

– Билмасам, – дейди ўзини тўхтатолмай. – Ўпкам тўлиб кетди, болам.

Теваракка термилади, рўмолининг учи билан мижжаларини артади-ю, ҳеч ўзини босолмайди.

– Нима бўлди, жон она?

– Энанг... – дейди ёш боладай ҳиқиллаб. – Келишимизда дунёда шунақа чиройли жойлар бор, сизга илиндим девдинг-ку? Мен ҳам энангга илиниб кетяпман...

Елкалари силкиниб-силкиниб, ўпкаси тўлиб-тўлиб йиғлайди. Не қиларимни билмайман.

Бир гапирди, бир ўксинади.

– Болам-чакам деб сира тинмасди бояқиш. Иссиқлардаю совуқларда жонини жабборга бериб уринарди. Далаларда ишларди, етмаганига сигирга емиш бўлсин деб тутқатор ораларида ўт ўриб, ўшанча жойдан бошига қўйиб кўтариб ҳам келарди. Шом қўниб-қўнмай овқатга уриниб кетарди, эрталаблари аллақачон сут соғиб, ҳовлини супуриб, ўчоқда чой қайнатиб улгурган бўларди. Бу жойларга қараганим сайин эсимга энанг келяпти...

Денгиз шовуллайти, тўлқинлари кўпикланиб оёқлари остига бош уради-да, ортига қайтади.

– Меҳнатлар, заҳматлар, қанчадан-қанча қийин машаққатли кунлар, ўйласам, ичим тўлиб кетяпти. Отанг, сингилларинг, қўни-қўшниларим бари кўз

олдimgа келиб туришибди. Болажон, бу жойлар ниҳоятда ажойиб экан... Умрим бино бўлиб кўрганим дастурхонда бир бурда нон-чай, нонпалов, ёвфон бўлди. Етти пуштим етти ухлаб тушига кирмаган жойларга опкеб кўйдинг-у... Мана, эртага тонг ҳам отади. Шу чиройли сувлар адоғидан қуёш чиқиб келади...

Ўксинишларини кўриб, меҳр билан бағримга босаман, уммонларнинг эркин шамоли юқилаётган рўмолини тузатаман. Муштдайгина, ёш боладай бўлиб бир нималарни гапираётган онаизоримни юпатомай ҳалакман.

– Жон болам, кетайлик ўзимизни юртларга, – дейди она. – Сен сира хафа бўлма, аммо мен бунақа жойларда юролмас эканман.

Саҳарлаб яна соҳилга чиқамиз.

– Вой, тўлқинланишини! – деди онам, соҳилга шовуллаб урилатган катта-катта долғаларга бокиб. Кейин худди одамдай ҳол-аҳвол сўрайди. – Ҳай, яхши ётиб турдингми сен ҳам?

Онаизорнинг кайфияти яхши.

– Денгиздан ҳам ҳол-аҳвол сўрайдими?

– Сўрамайдими? Шу бечораям худойимнинг махлуқи...

Тўлқинлар келиб, яна оёғига бош уришади.

Онам денгизга қарата шундай дейди:

– Бўпти, биз кетяпмиз. Яхши қол.

Қирмизи йўлаклардан бораётсак, онаизор бирдан нига тўхтади. Дарахт шоҳида бир нимани кўриб, жилмаяди. Қарасам – олмахон! Қўлида ҳануз бужури, мунчоқ кўзларини тикиб турибди.

– Сен ҳам боргин биз томонларга, хўпми? – дейди онам олмахонга.

Юқларимизни тартибга келтираман. Онаизорнинг кайфияти яхши, хужжатларни тўғрилаунимча бўҳчасини тиззасига кўйиб, шоҳлар тахтидан қолишмайдиган ором ўриндиқларининг бир четида ўтирибди.

Бепоен денгиз соҳиллари шу тариқа ортда қолиб кетади.

“Эҳ она, – дейман. Қадимий шаҳарларни, сув устидаги манзилгоҳларни, гор-қишлоқларни, шоҳ саройларини кўҳна ибодатхоналарнинг улғуворлигини, бепоен уммонлардаги улкан юнусбалиқларни, кечалари ўзидан нур таратиб сузадиган денгиз ажойиботларини кўрсатаман, деган эдим. Ҳақиқатан ҳам узок йиллар сира тиним билмадингиз, томорқалардаю далаларда жонингизни жабборга бериб меҳнат қилдингиз. Иссиқ қайта бошлаган ёз оқшомларида оила жамулжам, кўнглингиз қониқиш ила тўлиб-тўлиб овқатлар пиширдингиз, шунча болани вояга етказаман деб уриниб-тиришдингиз. Ажойиб елканли кемаларни, куй чаладиган қоятошларни кўрсатаман, дегандим-ку? Ҳа, дунё шунақа кенг, шунақа ажойиб, шуларга маҳлиё бўлиб, қалбингиз бир дам яйрайди, деган эдим...”

Бўлмади-ку?”

...Аэропортга келамиз. Сафар қариди.

Нотаниш тиллардаги турли-туман эълонлар орасидан бирдангиз иссиқ, қайноқ бир сўз янграйди:

– Your attention, please! Flyght Uzbekistan Airlines number two seven two to Tashkent is boarding now. Passangers are requested to proceed to gate number two two five².

– Вой, Ўзбекистон дедими? – атрофига аланглаб сўради онам.

– Ҳа она. Тошкентга учадиганлар фалон жойга борсин, деяпти.

– Отингдан айланиб кетай, қулоғимга бирам иссиқ эшитилди-я, – дейди онам. – Юрақол, болам.

Онам менга хушҳол қараб турар, нигоҳида севинч балқирди. Ўша, мен университетга ўқишга кирганимдаги, қизалоғим туғилганидаги, янги кўйлак олиб берганимдаги севинч...

– Умрим бино бўлиб денгизни кўрмаган эдим, – дейди онам ўйчан. – Қара-я, ниҳоятда бепоен, шовуллайдиган бўлар экан. Халқини шу боқар экан-да... Тавба, кимдир шунақа жойларга келиб маҳлиё бўлиб, маза қилиб дам олиб кетса, мени ўйлаганларимни қара, – деб хушҳол кулади. – Энди, шунақаман-да, болам. Эл-юртсиз денгизиям, тоғиям татирмиди? Мана, шунча кун юрдик-у, еганим ичимга тушмади. Худо яратиб қўйган шу мўъжизаларни бир ўзим кўраётганимдан иймандим. Сингилларинг, амма-холаларинг, тоғаю амакиларинг, тумонат халқ турибди у ёқда. Қўшни тўй бошлаб қўювди, тоғанг қиз чиқармоқчийди...

Кейин чиғаноқ парчасини кўрсатди.

– Шунини олволдим, – деди. – Сувда чиройли кўринади дединг-ку? Обориб кўрсатай, қулоғига тутиб шовуллашиниям эшитишсин. Худо хоҳласа, кейинги гал ҳаммамиз келамиз, ўшанда маза қилиб яйраймиз.

Нимаям дердим? Ўх-хў, шунча одамни олиб келиш осонми? Лекин онамнинг сўзлари қалбимга қувват бахш этди. Ҳа, албатта келамиз. Ахир, бир ўзим учун эмас, яқинларим, жигарларим учун тер тўкаман-ку? Шуларнинг қувнаши, яйрашини истайман-ку? Бир менгина эмас, юртда ҳеч ким ёлғиз ўзи учун уринмайди. Кўпчилик учун, рўзғорим, болам-чақам, отам-онам, қавму қариндошим деб заҳмат чекади-ку?

– Албатта, келамиз, – дедим онаизоримга. – Дунё гўзалликларини кўриш учун, ажойиботларни ҳайрат ила томоша қилиш учун, яқинларимиз, жигарларимиз, меҳрибонларимиз, бола-чақамиз билан келамиз.

– Ҳаммамиз биргалашиб-а? – сўради онам.

– Ҳаммамиз биргалашиб, ўзимизнинг одамлар билан!

Текширувлардан ўтарканмиз, хизматчи қизлардан бири онамга қарай-қарай, ниҳоят, ёнимизга келиб сўради:

– Sorry, where do you fly? Er-Riyadh? Paris? Jeddah?

– Кечирасиз, қаёққа кетяпсизлар, Ар-Риёдгами, Парижгами, Жиддагами, деб сўраяпти, – деб тушунтирдим онамга.

– Уйга! – деб жавоб қилди онам менга бир қараб, ёйилиб жилмайиб. – Уйимизга-да, қизим...

² Диққат қилингиз! “Ўзбекистон Ҳаво йўллари”нинг 272-рейс билан Тошкентга учадиган учоғига чиқиш эълон қилинади. Йўловчилар 225-учиш йўлагидан чиқишлари мумкин.

ШЕРНИНГ АЁЛИ ҲАМ ШЕР

Каттакўрғон туманидаги “Кумуш тола”
хусусий корхонаси директори,
Ўзбекистонда хизмат кўрсатган пиллачи
Марям Ниёзова портретига чизгилар

Марямхон китоб ўқишга ҳам вақт топади. Одамга умид берадиган, енгилмасликка чорлайдиган асарларни ўқишни яхши кўради. У мадад оладиган қахрамонлар Бибиҳоним, Қурбонжон додхоҳ, Тўмарис момо, у севиб ўқийдиган асарларни Нодирабегим, Зулфия, Ҳалима Худойбердиевалар ёзган. Албатта, ижод оламида даҳолар кўп, уларни кучи етгунча ўқийди. Китоблар ичидан бобосининг, момосининг дуоларини, ота-онасининг насиҳатлари давомини топиб ўқийди.

Каттакўрғон тумани мактаб ўқувчилари Марямхон билан учрашишни истайдилар. Опа ўзини жон қулоғи билан тинглайдиган, кўзлари ёниб турган ёшларга жасоратнинг йўли ҳақида ҳикоя қилиб беради. У кирган давраларга шиддат, орзу, завқ кириб келади...

Марямхоннинг отаси ҳайдовчи, онаси уй бекаси эди. Улар оилада ўн уч фарзанд эди, беш қиз, саккиз ўғил. Отаси одамларни манзилига етказиб қўйиб, топган ҳалол пули эвазига, онаси ўн уч фарзандини оқ юиб, оқ тарашдан вақт орттириб, пишириқлар пишириб, болалар кийимлари тикиб топган машаққатли меҳнати эвазига оиладаги ўн етти жонни боқар эдилар.

Кексалар Марямни Ниёзмамат (отасининг отаси) бобосига ўхшатишади. У киши тадбиркор, тиришқоқ, изланувчан, одамларга меҳрибон киши бўлганидан

кўпчилик унга ҳавас қиларди. Қатағон йилларида Кавказга сургун қилинган эди.

Катта ҳовлида ҳеч ким тиниб-тинчимас, ҳаммага иш топилар эди. Марям ўзи туғилган маҳалладаги мактабни битиргач, Тошкент тўқимачилик институтининг “Тўқимачилик материалшунослиги” факультетини имтиёзли диплом билан якунлади. Тиришқоқ, изланишдан чарчамайдиган қизни домлалари институтда олиб қолишди. Икки йилги илмий изланишлар давомида ўзининг юртидаги пахта заводида амалиёт ўташ учун келди-ю, қайноқ меҳнат кучоғидан айрилолмай қолди.

Каттакўрғон пахта заводида ўттиз йил меҳнат қилди, бўлим бошлиғидан директор ўринбосаригача бўлган масофани босиб ўтди. Катта жамоа уни ҳали-бери нафақага қўйиб юбормоқчи эмас эди.

Аммо тадбиркорликка кенг йўл очиётган дамлар Марямнинг қонида ишбилармонлиги учун қулоқ бўлган Ниёзмамат бобосининг армонлари, ташкилотчилиги каби мерос туйғулар кезарди. Нафақага чиқиб, турмуш ўртоғи Номоз ака билан гапни бир жойга қўйди. “Кумуш тола” корхонасига асос солди. Уйда боқилаётган ҳамма молларини, “Нексия” машинасини сотди. 350 000 сўм пул билан иш бошлашди. Янги 2000-йилга бир ҳафта қолганда, ҳужжатлар тайёр бўлди.

Дастлаб, етти-саккиз киши иш бошлашди. Марям уларга режаларини тушунтирди, ишонтирди. Турмуш ўртоғи ускуналарни

ўрнатишда ёрдам берди. Дўстлар анча ойлар текинга ҳам ишлаб беришди. Ягона транспорти эрининг кажавали мотоцикли қолган эди.

Бизнес режа тузиб, давлатдан уч йил муддатга, 3 000 000 сўм кредит олишди. Кредитни узиш пайтида 15 000 000 сўм пулим бўлади, деди-ю, гапидан ўзи ҳам ҳайратга тушди. 2003 йил БААга 37 000 АҚШ доллари-га ипак толаси сотилди. Ижарага турган бинони сотиб олишди. Салондан янги “Нексия”ни миниб чиқишди.

Афсонавий кунлар бошланди буёғига. Марям кўринишидан жиддий, вазмин аёлга ўхшайди. Ичидаги тўфонларни сездирмайди. Минбарларда ҳам кўкрагига уриб гапирмайди. Оддий, босиқлик билан гап бошлайди-ю натижасини рақамлар билан тугатади. Тингловчилар эса унинг гапларидан ҳаяжонга тушганини яширолмайди.

Рақамлар билан ўқувчини зериктирмоқчи эмасман-у, айтмасам бўлмайди-да. Бугунга келиб, “Кумуш тола” хусусий корхонасида 150 нафар киши доимий меҳнат қилади. Беш минг киши мавсумий (бу йил яна кўпаяди) меҳнат қилади. Шунча оилани ейишга нони, кийишга кийими бор дегани бу! Ҳар куни тушликда ишчилар учун сифатли, тўйимли овқат тайёрланади. Тандир-тандир нон ёпилади. Рўзгорнинг катталигини қаранг! Оилада 17 нафар кишининг бир дастурхонда жамланган пайтларида бугунги ишларга асос солин-гандир, балки..

2019 йилда 18028 миллион сўмлик, жами уч йилда 36902 миллион сўмлик маҳсулот ишлаб чиқаришга муваффақ бўлинди. Ишлаб чиқаришнинг узлуксизлиги ва доимийлигини таъминлаш, ишчиларга етарли шароит яратиш мақсадида 18 километр масофага газ қувурлари тортилди, корхона ва теварак-атрофдаги маҳаллаларни газлаштиришда, корхонага келадиган ички йўлнинг асфальт қилинишида ўз ҳиссасини қўшди.

Ушбу йилги пилла етиштиришда фаол иштирок этган ва юқори ҳосилдорликка эришган меҳнаткашларга хусусий корхона ҳисобидан пул маблағлари ҳамда маиший техникалар совға қилинди. Пилла қурти боқишга қизиқувчилар кўпайиб кетди.

Марям Ниязова халқаро кўргазмаларда қатнашиб, ишлаб чиқарилаётган маҳсулот экспортини кўпайтиришга эришган тадбиркор раҳбар ҳисобланади. 2017 йил республика Тадбиркор аёллар уюшмасининг “Энг яхши экспортёр аёл” номинацияси бўйича биринчи даражали дипломи билан тақдирланди.

2019 йилда корхона томонидан ўзига тегишли бўлган тумандаги Қозоқовул қишлоғи ҳудудидаги собиқ ипак йигирув цехи ўрнида маиший хизмат кўрсатиш шохобчаси, савдо мажмуалари ва 30 ўринли меҳмонхона қурилиб фойдаланишга топширилди.

Коронавирус пандемияси даврида Каттакўрғон тумани аҳолисига кўплаб саховат ишларини ҳам амалга оширди. Жумладан, корхонанинг 150 га яқин ишчи-ходимлари ҳар бирига озиқ-овқат маҳсулотлари тарқатилди, иқтисодий ночор саналган 5 та оилага 500 минг сўмдан ёрдам пули берилди. “Саховат ва кўмак”

фондининг туман бўлими ҳисоб рақамига эса 10 млн. сўм миқдорида маблағ кўчириб берилди.

Сир эмас, пиллачилик ўз нуфузини йўқотиб, табиий, экологик тоза, ял-ял товланадиган ипак толаларга талаб ва эътибор қаратган, одамлар сунъий толалардан тўқилган, усти ялтироқ, ичи қалтироқ, инсон организми учун зарарли кийимларга ўргана бошлаган эди. Марямхон ишонч билан, тадбиркорлик билан, кумуш толанинг обрўйини тиклади. Бор маблағини тикди. Мана натижаларни кўриб турибсиз. Доно халқимиз шунинг учун айтаркан-да, шернинг аёли ҳам шер бўлади, деб. Бу корхонада алдов йўқ, хиёнат йўқ. Ҳамма иш очиқ-ойдин, жамоанинг кўз ўнгида рўй беради. Хусусий корхонанинг уч гектарлик катта майдонида бир-биридан салобатли иморатлар қад кўтарган. Яна бир уч қаватли бино бошқарув учун қурилмоқда. Бу ерда кутубхона, идоралар, мажлислар хонаси, меҳмонлар учун хоналар, хуллас, замонавий бошқарув учун зарур шароитларнинг ҳаммаси бўлади.

Марямхон ишчиларини, болаларини қаттиқ ҳимоя қилди-ю, аммо ўзи беморланиб қолди. Одамларидан ўн кунга узоқлашди. Калавасининг учини йўқотиб қўйган ипакчига ўхшаб қолди, ўзиям. Севимли ишхонаси, ортидан эргашган елкадошларидан айро яшаш қийин экан... Одамларига, юксак ғояларига жон томирлари билан уланган экан. Ишини, ҳаммаслакларини жуда яхши кўрар экан.

Гоҳо:

– Опа тузалиб кетдингизми, – деган қўнғироқлар бўлиб қолади.

– Тузалдим, касал бўлишга ҳаққим йўқ, насиб этса яна юз йил яшашга дастурим бор, – дейди жилмайиб.

Аслида, унинг барча дастурларини амалга ошириш учун минг йиллар ҳам етмайди. Қолаверса, ўзига ўхшаган меҳнатсевар, зуваласи пишиқ қизлари – Гулзода, Азиза, Замирахонлар, куёвлари Даврон, Шамшод, Абдулазизлар ҳам меҳнат ва орзулар юкини опа билан тенг елкалашади. Бир-биридан ширин етти нафар набиралари онгига ҳам меҳнатсеварлик, изланиш, илм олиш руҳи сингдирилган. Марямхоннинг фикру ғояларини бир нигоҳидан англайдиган ёрдамчиси Роҳилахон Шомуродова ҳамиша ёнида ҳозир у нозир. Шукрлар бўлсинки, қаторида норлари бор.

Қад тиклаётган иморатларга ёндош ерда бир гектарлик иссиқхона қурилмоқда. Эрта-индин ишга тушаман, деб турибди.

– Неча марта қарз олдингиз давлатдан?

– 14 ёки 15 марта бордир.

– Ҳаммасини уздингизми?

– Ҳаммасини уздим.

– Қўрқмайсизми, бунча катта миқдордаги қарзлардан?

– Қўрқмайман.

Режалар аниқ бўлса, юрак катта бўлса, йигирма йил мобайнида давлатга, одамларга кимлигини исботлаб берган бўлса, нимадан қўрқади бу аёл!

Янги бошқарув биносининг пештоқи-га Мир Алишер Навоийнинг айна бугун учун, яна минг асрлар учун айтиб кетган ҳикматли сўзлари катта қилиб, ўчмайди-ган қилиб, ёзиб қўйишни ният қилган:

Тухум ерга тушиб чечак бўлди,

Қурт жондин кечиб ипак бўлди.

Лола тухмича гайратинг йўқми,

Пилла қуртича ҳимматинг йўқму?!

Мен улардан ортиқ нима ҳам дердим? Марямхон ҳақида, унга ўхшаган фидойи, замондошларимиз ҳақида айтмоқчи бўлган фикрим ҳазратнинг шу тўрт сатридаги фалсафада аён-ку...

Хосият БОБОМУРОВОДА,

“Саодат”нинг Самарқанд
вилояти мухбири

Юрагим чиқмоқда

қиндан типирлаб...

Мухаммад ИСМОИЛ

– 1964 йилда Сирдарё вилоятининг Ховос қўргонида туғилган. 1981–1986 йилларда ҳозирги ЎзМУнинг журналистика факультетида таҳсил олган.

Шоирнинг “Тазарру саодати”, “Тасаввур чизиқлари”, “Кўнгил мулкига сафар”, “Сиз ҳамон ўшасиз”, “Чиройлисан, тенги йўқ”, “Кўксимни куйдирган аланга” сингари кўплаб китоблари чоп этилган. Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси аъзоси.

АБАДИЙ ҲАМРОҲ

Юрагим чиқмоқда қиндан типирлаб,
Юз йилда бир келар бундайин айём.
Дунёнинг энг гўзал қизи пичирлаб,
Сизни севаман деб айтди бу оқишом.

Ҳар кимга ҳам nasib этмас бундай бахт.
Бу шавқдан, севинчдан сархуш, сармастман.
Менга муҳаббатдан қуриб бердинг тахт,
Сўнги нафасгача жонда асрайман.

Бу сўзга муносиб бўлмоқлик учун.
Юксак чўққиларга кўз тикажакман.
Мингта гул бераман қўлингга ҳар кун,
Ғишларин олтиндан уй беражакман.

Сен учун бўламан энг кучли инсон.
Меҳрим уммонида чўмиласан шод.
Сайёралар аро сурасан даврон,
Қуёшинг бўларман сенинг умрбод.

Ўлмасман сен бахтли бўлган онгача,
Қоп-қаро кўзларинг жон олар мандан.
Сени мадҳ этарман тундан тонггача,
Шахло кўзинг ватан ичрадир ватан.

Ўлсам ўз ватани учун жон берган,
Жангчидай ўламан қўлимда байроқ.
Байроқдаги ўша, “Сени севаман” –
Сўзинг менга бўлгай абадий ҳамроҳ.

ТАБАРРУК ЁШ

Она! Бугун тўқсон ёшга тўлдингиз.
Ташаккур! Табаррук она бўлдингиз!
Етти маҳаллага ош берар бу кун,
Эвара-чевара, қизу ўғлингиз!

Дўстлар, кенг даврада ўйнайлик шодон.
Сизнинг ҳам онангиз бўлсин соғ-омон.
Дунёдаги барча оналар учун
Тўйу тантаналар бахш этсин жаҳон!

Кўтарайлик азиз даврани бошга,
Кулгулар жаранги етсин Қуёшга!
Дўстлар, барчамизнинг оналаримиз,
Кирсин тўқсон ёшга, кирсин юз ёшга!

Балқиб чиқаверсин осмондаги ой.
Юртда тинчлик бўлсин, ҳамма бўлсин бой.
Оналар оёғи остидан барча
Топган-тутганимиз олаверсин жой!

Ғариблар – эс-хушин йиғмаганлардир,
Онасин қадрига етмаганлардир.
Онасин севмаган инсонлар бари,
Ҳеч қачон ҳеч кимни севмаганлардир.

Икки дунё тақдиримиз шу заминда

Сайёра ТҶИЧИЕВА,

Ўзбекистон давлат санъат ва маданият институти профессори,
фалсафа фанлари доктори.

“Вафо бўлиб уйғонаман”, “Мен сени қизғонаман”, “Кўзларингни
соғинаман”, “Элим”, “Санамгина”, “Суянганим сўз бўлди” номли шеърӣй,
“Буюк инсон бошлаган йўл”, “Мунаввар замин”, “Водийларни яёв
кезганда” номли насрий тўпламлари чоп этилган.

Илмий мақолалари Америка, Испания, Туркия, Россия, Англия
давлатларининг нуфузли илмий журналларида чоп этилган.

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси аъзоси.

ЎЗБЕКИСТОН

Ёруғ тонглар сирға таққан наҳорларда,
Сахий куёш аллалаган сахарларда,
Бу диёрнинг муқаддас, пок бўйлари бор,
Момоларим таққан асл туморларда.
Дунёга зеб берган садарайхон ўзинг,
Ўзбекистон ўзинг, Ўзбекистон ўзинг!

Не баётдир жонбахш кўшиқ, аллаларинг,
Ёстиғингга куёш кўнган паллаларинг.
Кўзmunчоқдир жаннатий тўрт фаслинг аро
Кўзларига ҳайрат тўлган болаларинг.
Ҳар кимга ҳам насиб этмас бўстон ўзинг,
Ўзбекистон ўзинг, Ўзбекистон ўзинг!

Ҳаётимиз Тангри берган неъмат бўлур,
Савоб қилсак умримизга зийнат бўлур.
Эл юкини оғринмайин елкаласак,
Дуога кўл очсанг қанча қувват бўлур.
Етмиш икки томирдаги дармон ўзинг,
Ўзбекистон ўзинг, Ўзбекистон ўзинг!

Синовдир бу, кимлар келиб, ким кетмаган,
Ҳавас қилиб кимлар етиб, ким етмаган.
Бешигида авлиёлар ўсган элнинг –
Дуо истаб этагидан ким тутмаган.
Бошим узра тинч – у ёруғ осмон ўзинг,
Ўзбекистон ўзинг, Ўзбекистон ўзинг!

Аслим билинг – битта бутун юракмиз биз,
Пахтадай оқ, нурдай тиниқ тилакмиз биз.
Икки дунё тақдиримиз шу заминда,
Фақатгина шу ватанга керакмиз биз.
Замон ўзинг, макон ўзинг, имкон ўзинг,
Ўзбекистон ўзинг, Ўзбекистон ўзинг!

АРЗИМАС

Теграмдаги минг хил ташвишим,
Аламим, оғриғим, олқишим,
Боши бор, сўнги йўқ юмушим
Онамнинг кўз ёшига арзимас.

Бўғзида тош қотган кунларим,
Кўзида ёш қотган кунларим,
Овозим яшринган унларим
Онамнинг кўз ёшига арзимас.

Бағрига офтоблар ботганим,
Кўнглига азоблар ботганим,
Соғиниб бетоблар ётганим
Онамнинг кўз ёшига арзимас.

Жойим бор давралар тўрида,
Танишим ҳофизлар зўридан,
Дунёни кўчирсам ўрнидан
Онамнинг кўз ёшига арзимас.

Томлари қизғалдоқ эски уй,
Райхонлар экилган сарвибўй,
Худоба шукурлар рўбарўй
Онамнинг кўз ёшига арзимас.

Бу дунё кўнглида доғи бор,
Елкамда залворли тоғи бор,
Ҳолим сўрайдирган харидор
Онамнинг кўз ёшига арзимас.

Бетоқат юракни ёраман,
Рухимни азобга қораман,
Онамни кўргани бораман,
Йўқ эса кунларим арзимас.

МОЗИЙХОНА БЕКАСИ

Олтин ва уран ишлаб чиқариш бўйича дунёдаги ўнта етакчи компаниялар қаторига кирувчи Навоий кон-металлургия комбинатининг нуфузига мос тарихий музейига қадам қўяр экансиз, кўнглингиз ёруғ туйғулардан нурафшон бўлиб кетади. Музейнинг ажойиб эстетик дид билан жиҳозланганлиги, кон саноати соҳасига оид қимматли маълумотлар ва экспонатларга бойлиги, қолаверса, мозийхона бекасининг оидин чехраси, чиройли муомала маданияти, нотиқлик санъати инсонни ўзига ром этади.

Музей раҳбари, журналист Салима Холдорова масканга келувчилар, хоҳ у чет элдан, хоҳ пойтахтдан ёки республика-мизнинг турли ҳудудларидан ташриф буюрган азиз меҳмон бўладими ёки талаба ёки ўқувчи бўладими, ҳаммани самимият ва ҳурмат билан қарши олади.

Комбинат тизимида чорак асрдан бери жон-нисорлик билан фаолият юритиб келаётган Салима Баҳодировна меҳмонларга Қизилқум саҳросининг ўзлаштирилиши, гигант корхонанинг барпо этилиши ва ривожланиш босқичлари ҳақида қизиқарли ҳикоялар сўзлайди. Музей экспозициялари, комбинат бўлинмалари, конбошқармалар, гидрометаллургия заводлари, “Мурунтов” кони, Ўзбекистон олтинининг энг олий сифати учун нуфузли халқаро ташкилотлар томонидан тақдим қилинган мукофотлар ҳақида ифтихор билан гапиради. Опанинг тақдимотларини тинглаган киши нафақат кон-саноати ва металлургия оламига саёҳат қилади, балки адабиёт гулшанига маънавият ва маърифат боғларида ҳам сайр қилгандай бўлади. Унинг суҳбат мавзусига мослаб топиб айтадиган гўзал шеърини сатрлари, пур маъно тўртликлари ҳеч кимни бефарқ қолдирмайди.

Кўп йиллардан бери юртимизда китобсеварлик тарғиботи борасида вақтли матбуот нашрларида чиқишлар қилиб келаётган Салима опа ёшлар билан бўладиган ҳар бир учрашувдан унумли фойдаланади, уларга китобга меҳр қўймаган инсон келажакда ҳеч қандай ютуқларга эриша олмаслигини ҳаётий мисоллар билан тушунтиради. Талаба ва ўқувчиларга вақтининг қадрига етиб, дурдона асарларни ўқиб қолишга улгуришлари зурурлигини таъкидлар экан, уларга ҳар бир киши ўқиши зарур бўлган китоблар рўйхатини тақдим қилади, янги нашрдан чиққан адабиётлар билан таништиради. Айниқса, Ҳазрат Навоий номидаги вилоят ва шаҳарда яшайдиган ҳамюртлар, буюк аждодимиз номидаги олийгоҳларда таҳсил оладиган ёшлар улуг бобокалонимиз асарларини бошқа вилоят аҳлига қараганда ўн баробар кўп билишлари зарурлигини таъкидлашдан чарчамайди. Агар ҳар бир инсон Навоий асарларидан бир кунда бир саҳифа ўқиса, бир йилда 365 саҳифа ўқиб қўйишини куюнчақлик билан уқтиради.

Ҳар бир учрашув, ҳар бир суҳбатда устоз табиидаги зиёлиларга хос босиқлик, самимият, мушоҳадага бой фикрлар мени оҳанрабодек ўзига тортади. Педагог бўлганим учун у кишидан ёш авлод кўнглига

йўл топишнинг сир-синаотлари ҳақида сўрадим.

– Музейга турли даражада тарбия топган болалар келишади. Мен уларнинг ахлоқини бир қарашда илғаб оламан-да, шунга яраша муомала қиламан. Чиройли тарбия кўрган, одобли болалар музейга кириб келганда дилим яйраб кетади. Улар музейни томоша қилиб кетишганидан кейин ҳам бу ерда ижобий қувват сақланиб қолади, кун бўйи завқланиб юраман.

Минг афсуски, баъзан уларга тамоман тескари феъл-атворли болалар ҳам келиб қолишади. Бор кучимни йиғиб, улар билан муомалага сўз излайман:

– Яхши ахлоқ ҳам, ёмон ахлоқ ҳам онанинг тарбия маҳсули, – дейман юмшоқлик билан. – Жон болам, онангни яхши кўрсанг, уни менинг олдимда уялтириб қўйма! Токи, мен сенинг онанг дунёдаги энг яхши она эканлигига, сенга шу қадар чиройли тарбия берганига ишонч ҳосил қилай!

Гапимни эшитгач болалар бир муддат бўлса-да, ўзларини сипо тутишга ҳаракат қилишади. Тўғри-да, ҳар қандай бола ҳам онасини бегоналар олдида уялтиришни истамайди.

Шахс тарбияси бўйича берган навбатдаги саволим ҳам Салима опанинг кўнглини кўзгатди, шекилли, янаям жонланди:

– Биз бирон касб эгасини тарбиялашдан олдин авваламбор, унинг шахсини тарбиялашга катта эътибор қаратишимиз керак. Ҳар битта инсон ортида битта мустақил шахс туриши керак. Навоий давлат

кончилиқ институтида 160 дан ортиқ гуруҳ бор. Ушбу гуруҳларда таҳсил олаётган юзлаб ёшларни оғир саноат соҳасида меҳнат қилишга руҳан тайёрлаб боришга камарбасталиқ қилишни ўзимнинг вазифам, деб биламан.

Салима Баходировнани қалбида бугун камдан-кам инсонларда учрайдиган миллат ва юрт ривожига дахлдорлик, жонкуярлик каби ажойиб фазилатлари борлиги учунми, гапдан гапга ўтганимиз сари кўзимга улғуворроқ, салобатлироқ кўринади.

– Менинг назаримда, миллатпарварлик, юртпарварлик инсоннинг қон томирларида айланиб юрса керак, – дейди Салима Холдорова. – Ўзим зиёли оилада камол топганман, ота-онам ўқишимни қатъий назорат қилишар эди-да. Мактабда фақат аъло баҳоларга ўқиганман. Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика институти ҳам имтиёзли диплом билан тамомлаганман. Кўп йиллардан буён Навоий кон-металлургия комбинати тизимида меҳнат қилиб келар эканман, касбимга, ишимга бўлган масъулият ҳисси мен билан баравар улғайди. Бироқ Қирғизистонда туғилиб ўсганим учун Ўзбекистонда йигирма беш йил фуқаролиги йўқ шахс бўлиб яшадим. Шунга қарамай, ўтган йиллар мобайнида бир нафас ҳам оғишмай, шу юрт, шу миллат равнақи учун чин дилдан, катта ихлос билан хизмат қилдим.

Президентимиз Шавкат Мирзиёевнинг фармони билан 2017 йилда Ўзбекистон фуқаролигига қабул қилиндим. Вилоят ҳокими кўлидан фуқаролик паспортини қабул қилиб олар эканман, шундай дедим: “Буюк шоир Фузулий Менинг битта умрим бор. Агар мингта умрим бўлганда,

ҳаммасини Ватан учун сарфлаган бўлардим, деб ёзган. Мен бундан кейин ҳам бор умрим, билим ва тажрибамни Ўзбекистон равнақи учун сарфлайман!”

Бу гаплар мутлақо баландпарвоз гаплар эмас. Бу дунёда пул, мол-дунё билан ўлчанмайдиган улғу қадриятлар бор. Жамиятнинг зиёли қатлами Ватан ва миллат равнақи учун бетама хизмат қилишни билмас экан, ҳар жабҳада оқсашлар юз бераверади.

Нафс ғолиб юракда Ватан туйғуси бўлмайди. Ватан туйғуси тўғри шаклланмаган инсондан на корхонага, ва на эл-юртга наф тегади. Биз ёшларнинг нафс тарбиясига катта эътибор қаратишимиз керак. Айниқса, Қизилқумнинг жазирама иссиқларию изғиринли, бўронли шамолларига дош бериб оғир ишлаб чиқаришда меҳнат қилиш учун кишининг эътиқоди бутун, иймони мустаҳкам, Она-юртини, халқини жонидан яхши кўрадиган бўлиши керак...

Салима Холдорова билан бўлган шу тарздаги самимий суҳбат менга яхши китоб мутолааси каби руҳий қувват ва ҳаётий куч берди.

Зоҳида ЭШБАЕВА,

Навоий давлат кончилиқ институти ўқитувчиси

БАХТИНГИЗ

ҚЎЛИНГИЗДА

Феруза АКРАМОВА,
психология фанлари номзоди,
доцент.

ОИЛА МУСТАҲКАМЛИГИ УЧУН ПСИХОЛОГИК МАСЛАҲАТЛАР

Келишмовчиликларнинг мазмуни ва келиб чиқиш сабаблари қандай бўлишидан қатъий назар, психологларнинг қуйидаги маслаҳатларини билиш ҳар бир эр-хотин учун ғоят зарурдир:

- жаҳлга жаҳл билан жавоб бермаслик керак. Имкони бори-ча мунозарани бир дамга кечиктириш, бунинг иложи бўлмаса, мунозарани кўчага, боғ ёки хиёбонларга кўчириш лозим. Негаки табиат қучоғида асаб тизими осонлик билан осойишта ҳолатга келади;

- келишмовчиликка дахли бўлмаган нарсаларни, шунингдек, ўтган воқеалар, гап-сўзларни эсламасдан фақат шунга сабаб бўлган ҳолатни бартараф этиш устида гапириш лозим;

- мунозарада овозни кўтармасдан, эхтиросларни жиловлаш зарур;

Маълумки, бизга чинакам, тўлақонли инсоний бахт-ни инъом этадиган ёки аксинча, моддий жиҳатдан ҳар томонлама таъминланганлигимизга қарамасдан, бизнинг бахтимизни яримта қиладиган жараён бу – оилавий ҳаётдир.

Оилада бахтли ҳаёт кечирish учун интилишга ҳар бир ўғил ва қиз болани эрта ўргатиш, бунинг учун унинг онгида оила муқаддаслиги ва қадрлилиги тушунчасини шакллантириш зарур. Тўғри, ўспирин ёшдагиларнинг бундай тасаввурга эғалиги осонгина юзага келмайди, албатта. Чунки оила – никоҳ муносабатларининг ўзига хослиги ва мураккаблигини англаш, икир-чикир муаммоларини тушуниш масаласи чуқур ҳаётий тажриба ва билим талаб қиладди. Ёшлар никоҳ қуриш ёшига етмасданок оиланинг асосий мазмунини ташкил этадиган тушунчаларни англай олишлари керак.

Оила аъзоси бўлиш – бу шунчаки бир хонадонда кимгадир кимдир бўлиш эмас. Чунки ҳар бир ёш даврида юзага келадиган ўзига хос хусусиятлар мавжудки, бу хусусиятлар оилада томонларнинг ўзаро муносабатларда жуда эҳтиёткор бўлишларини талаб этади.

Оилавий ҳаёт бир текисда, рисоладагидек кечмайди. Унда ўзига хос равишда турли зиддиятлар ва низоли ҳолатлар келиб чиқади. Лекин бундай ҳолатларни юзага келтирмаслик ва олдини олишда ҳам ўзига хос қоидаларга риоя этиш лозим. Қуйида ушбу қоидаларни келтирамиз:

(айниқса мунозара кўчада ёки ўзга кишилар олдида содир бўлаётган бўлса);

- масалани таҳлил қилганда эр ҳам, хотин ҳам ўз айбига иқрор бўлиши лозим,

- мунозарани жанжалга айлантириб юбормаслик керак. Чунки мунозарада низо сабаблари биргалашиб қидирилади. Жанжалда эса ҳар бир томон бир-бирларининг нозик жойларини топиб, уни билдиришга, шу йўл билан гўё ўзларига етган озор учун ўч олиш, найза санчишга интиладилар;

- йўл қўйган хатоларини билиб-билмай бир-бирларининг феъл-атвориға хос иллат деб баҳоламаслик лозим (“сен доим шундай қиласан”, “сен ҳеч вақт тушунмагансан, тушунмайсан ҳам” ва бошқалар);

- энг яхши ҳимоя ҳужум эканлиги спортга, жумладан, футболга тааллуқли. Оила жанг ёки футбол майдони эмас, шунинг учун оилавий ҳаётда ён босиш фойдалироқ бўлади;

- умр йўлдошларининг ота-оналари ёки яқин қариндошлари ҳақида ҳурматсизлик билан эмас, балки иложи бори-ча,

эҳтиром билан гапириш эр-хотин муносабатини яхшилади;

– келишмовчилик ёки жанжалда эр-хотин ота-она, қариндош-уруғ, дўстлар, таниш-билишларнинг ўзларига нисбатан салбий баҳоларини тилга олмаслик, уни бир-бирларига қарши қурол қилиб ишлатмаслик зарур;

– уруш-жанжаллардан кейин аразлаб ота-она ёки бошқа қариндошлар, дўстларникига кетиб қолишни одат қилмаслик керак;

– уйда бўлиб ўтган ҳамма гапни ота-онага етказиш яхши одат эмас, “Эр-хотиннинг уруши, дока рўмолнинг қуриши” дегандек, улар тезда топишиб кетадилар, лекин икки ўртада куёв ва қудалар ўртасига совуқчилик тушгани қолади. Қолаверса, уйдаги сирни кўчага чиқариш ҳеч қандай яхшиликка олиб келмаган, олиб келмайди ҳам;

– мунозара ва жанжаллардан кейин гаплашмай аразлаб юриш бўлмағур одат ҳисобланади. Бундай одатнинг оқибати ҳам яхшиликка олиб келмайди;

– низо чиққан пайтларда эр ҳам, хотин ҳам ўзини бир лаҳза турмуш ўртоғининг ўрнига қўйиб кўриши лозим: “унинг ўрнида бўлсам, мен нима қилардим?” – деган саволни ўз-ўзига бериб кўриши керак;

– қорни оч ёки ишдан чарчаб келган одам билан ҳеч вақт мунозарага киришиш тавсия этилмайди. Бундай ҳоллар-

Ким иродали, мулоҳазалироқ бўлса, ўша биринчи бўлиб муросага қўл узатади.

да одам ҳатто асосли танбеҳ ва танқиддан ҳам тутақиб кетиши мумкин;

– тутган ерини кесиш, бақириб-чақириб аёл кишига ярашмайди. Аёлларнинг аёллик хислати уларнинг заифлигида, нозик-латифлигида, вазиятга нисбатан устомонлигида, кўнгилчанлигидадир;

– мунозара ва жанжалларда узил-кесил, қатъий ҳулосалар чиқаришга ошиқмаслик керак (агар ўтган йиллар мобайнида шу охириги қадамга етиб келинмаган бўлса);

– турмуш ўртоғининг ҳаётини қадриятларига (агар оила манфаатига зид бўлмаса) қарши чиқмаслик лозим. Акс ҳолда у ё сизнинг ёки ўзининг ҳаётини қадриятларини танлашга мажбур бўлади. Қайси бири танланишидан қатъи назар, унга ҳам, сизга ҳам яхши бўлмайди.

Умуман олганда, оилавий ҳаётдаги мунозара ва жанжалларда ғолиб ҳам, мағлуб ҳам бўлмайди. Ё эр-хотин биргаликда ютадилар ёки ютқазадилар, чунки оила бу жуфтликдир. Буни эса унутмаслик лозим.

Мунозара ва жанжал содир бўлганида оилада ким етакчи экани характерлироқдир. Ким иродали, мулоҳазалироқ бўлса, ўша

биринчи бўлиб муросага қўл узатади. Хонадондаги руҳий иқлимнинг соғлом бўлиши учун оила етакчиси жавобгардир.

Одатда оилада низо-лар ва уларнинг оқибати кўп жиҳатдан аёлларга салбий таъсир этади. Шунинг учун бу муаммоларнинг оқибати аёлларнинг ҳаёт тарзига, туйғу-кечинмаларига, уларда стресс ҳолатлар юзага келишига ҳам олиб келади. Бу борада психологик тавсияларни келтирамиз.

ЭРКАКНИНГ ХИЁНАТ ЙЎЛИГА КИРИБ КЕТИШИ ОЛДИНИ ОЛИШ УЧУН АЁЛЛАРГА ПСИХОЛОГИК ТАВСИЯЛАР:

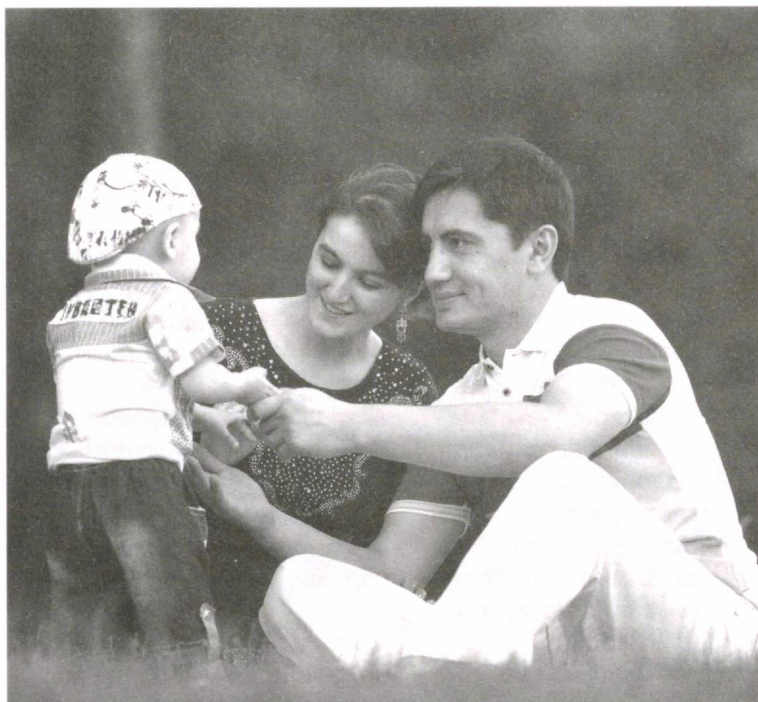
Кийинишингизга алоҳида эътибор беринг, эркак кўзи билан “севиши”ни унутманг.

Эрингизнинг дўстлари билан самимий муносабатда бўлинг (агар улар ичкиликбоз, гиёҳванд ёки бузуқ одамлар бўлмаса), эрингизни улар билан бирга бўлишига кўп тўсқинлик қилманг, уларга нисбатан рашк қилманг.

Ҳафтада бир кун кечки вақтни эрингиз оила ва ўзга ишлардан озод бўлиб, вақтини ўзи хоҳлаганча ўтказсин, бу ҳаммада табиий кузатиладиган чарчоқни ёзишга имкон беради.

Меҳнат таътилларини ҳам, иложи борича, турли вақтларда олиб, алоҳида ўтказишга ҳаракат қилинг. Чунки бу маслаҳатлар бир-бирингизга тўйиниш, жонига тегишдан ташқари, бир-бирингизни асоссиз рашк қилишдан сақлаши мумкин.

ХОТИННИ ХИЁНАТ ҚИЛИШДАН САҚЛАШ ВА АСОССИЗ РАШҚДАН ХАЛОС БЎЛИШ УЧУН ЭРКАКЛАРГА ПСИХОЛОГИК ТАВСИЯЛАР:

Оилавий ҳаётда рашк асосида хаёлпарастликка берилмаслик, пашшадан фил ясамаслик, рашк таъсирига маҳлиё бўлмаслик лозим;

Рашк психологиясини яхши билиш ва бу билимларни ҳаётда қўллай олиш лозим;

Рашк ҳисларининг қулига айланмаслик учун эркаклар ўзларида матонат, ирода, ўзига ва турмуш ўртоғига ишонч ҳисларини тарбиялаб боришлари лозим;

Турмуш ўртоғига ишонмай, у билан бирга ишлайдиган кишилардан “қоровул”, “назоратчи” қўймаслик керак, чунки бу масалага ҳар бир одам ўзича ёндашиши, нотўғри хулоса чиқариши, баъзан эса онгли равишда оилавий ҳаётнинг бузилишига ёрдам бериши мумкин;

Дуч келган одамнинг гапига ишонавермаслик, асоссиз ахборотга қулоқ солиб, уйда уриш-жанжал кўтармаслик, айниқса, болалар олдида бу масалага эҳтиёт бўлиш зарур.

Юқорида берилган барча маслаҳат, тавсияларни жамулжам қилган ҳолда биз ўзаро муносабатларда мумкин қадар, меҳр-муҳаббатли бўлиш, тушуниш, ҳурматни сақлаш, яхшиликка интилиш, сабр-тоқатли бўлиш, кечиримлилик, бўхтонга берилмаслик, ширинсуханлик, ишониш, ғам-ғусса вақтида иродали бўлиш, шукроналик каби инсоний фазилатларга эга бўлишликни тилаб қоламиз. Бу сифатларни эса ҳаётда қўллай олишимизда актёрлик маҳорати ҳам талаб этилишини унутмаслигимиз лозим.

Шу ўринда биз одамларга ёқишнинг олтита психологик қоидаларини келтириб ўтаемиз:

Одамлар билан доимо яхши муносабатда бўлинг. Уларга самимий қизиқинг.

Чехрангизни тушунарли ва ёқимли қиёфада тутинг. Имкони бўлса, табассум қилинг.

Ёдингизда бўлсин: ҳар бир одам учун ҳар доим энг ёқимли эшитиладиган сўз – бу унинг ўз исмидир. Чунки бу унга худди хос либос каби яқин эканлиги бир томондан бўлса, иккинчи томондан эса гўдаклик чоғида исми инсонга азон орқали айтилганлиги ҳамдир. Боланинг мияси бамисоли оқ қоғоз каби бўлган пайтда унга биринчи ёзилган сўз унинг исмидир.

Яхши эшитувчи бўлинг. Одамларнинг ўзлари ҳақида оддийроқ гапира олишларига имкон беринг.

Кўпроқ Сиз билан муомаладаги кишига нисбатан эътиборли бўлишни унутманг. Шунинг учун унинг қадр-қимматини юқори тутишингиз керак бўлади.

Тинглаш қайси ҳолатда бефойдадек туюлади:

– асабийлик ва рақобатчилик даражаси ҳаддан ташқари юқори бўлганда;

– Сиз фақат низо ҳақида ўйлансангиз, у ҳолда борган сари асабийлашингиз ва ҳафсалангиз пир бўлиши ортиб боради, шунинг учун вазият Сиз учун чидаб бўлмас даражага етади;

– ўзаро муносабатларингизни сақлаб қолиш ўз ҳиссиётларингизни сарф қилишга арзимаслигини ҳис этсангиз;

– муаммони ҳал қилиш ва асабийлик ҳамда ишончсизликдан қутулишнинг реал усулини кўрмасангиз.

Бу усуллар ҳам самарасиз туюлган шароитда энг охири нима қилиш мумкинлигини ўйланг, бу вазиятда Сиз:

– ўзаро муносабатларингиздан кўрадиган манфаат ва зарарни солиштиринг;

– ўзингизни зарар ўрнини қоплаб, ҳамма нарсани ортга ташлашга ишонтиринг;

– ўзаро муносабатларингизни йўқотишдан унчалик катта зарар кўрмаслигингиз ҳақида ўйланг;

– ўзингизга ҳамма нарсага қўл силтаб кетишга рухсат беринг;

– ўзингизни ҳамма нарса тугади, нарироқ кетиш керак, деб ишонтиринг.

Ҳиссиётларингиз тинчигандан сўнг низога четдан, бегона кўз билан қарашга уриниб кўринг.

УСТОЗЛАР ТУҲФАСИ

Кадимий миллий маданият ва қадриятлари-мизни ёшлиқдан болалар онгига сингди-риб бориш, комил авлодни вояга етказиш ҳар биримизнинг орзуимиздир. Уйда, кўчада, мактабда, катталар олдида, тенгдошлар даврасида ўзни тутиш, ўзликни англатувчи унутилган чиройли одоб-ахлоқ қоидаларимиз бордирки, бугунги кунда бизга эртадек туюлади, ҳавас қиламиз, узоқлашганимиз боис ўқинамиз.

Ўз-ўзликимизни намоён этадиган хушхулқ урф-одатларимизга муҳтожлигимиз кундан-кунга билиниб, замонавий тус олган кўникмалардан воз кечишга дилдан эҳтиёж сезамиз.

Назокат қоидалари, устозлар мақоми, ота-онага ҳурмат ва эътибор кабиларнинг бугунги кунда салмоғи камайгани боис оғриқли нуқталардан бири-га айланди.

Кадимда устознинг уйи рўпарасидан ёки қабри олдида ўтганда, ҳурмати учун отдан тушиб, пиёда ўтишган. Устозининг набирасини кўрган кекса бо-болар эҳтиром-ла сўрашиб, уйларига таклиф этиш-ганда ҳам ёш болани уй тўрига ўтқазиб, ўз қўллари билан таом тайёрлаб меҳмон қилишни фазилат деб билишган. Бу юксак одоб аждодларимизда аввал-дан ҳам мавжуд бўлган. Ислон дини орқали эса янада мустаҳкамланган, ажри ҳам жуда бебаҳодир. Ота-боболаримиздаги бу каби камтарлик, ҳунар, илм соҳибларига бўлган ҳурматнинг намуналари ҳар биримизда мавжуд.

Ўқитувчи ҳам, устоз ҳам ўз ўқувчиларининг, шо-гирдларининг ютуқлари билан фахрланади, ғурурга тўлади. Ҳақ томонидан инсоннинг яратилиши – ўзи бир мўъжиза. Ана шу яратилган комил инсон бўлиб вояга етиши учун қилинаётган ҳар бир саъй-ҳаракат-лар негизда ҳам мўъжизанинг заррачаси мавжудли-ги шубҳасиз. Фарзандларимиз келажаги учун ҳозирги

кунда таълим соҳасида қилинаётган савобли ишлардан бири ҳақида икки оғиз сўз айтишни жоиз деб билдим.

Бу борада Халқ таълими вазирлиги, Республика таъ-лим маркази ва бошқа мутасадди ташкилотлар, маърифат, маънавият тарғиботчилари билан ҳамкорликда ўйлашиб, муҳокама қилиниб ташкиллаштирилган, бир гуруҳ зиё соҳиблари томонидан ҳамжихатликда яратилган, мактаб-ларимизнинг барча синфлари учун тайёрланган “Тарбия” дарслиги, унинг юртимиздаги рус ва кардош тилларда таъ-лим берилувчи мактаблар учун чиқарилаётган таржимала-ри диққат-эътиборга, эътирофга сазовор муҳим ва савобли ишлардан биридирки, кўнглимизни тоғдек кўтарди, умид уйғотди.

Лойиҳанинг эътиборли жиҳати шундаки, таълим рус ти-лида олиб бориладиган мактабларда асосан ўзбек миллати фарзандлари ҳам ўқишаётганлиги боис бу иш айна зарурат эди ва ўз вақтида амалга оширилди.

Мана, қўлимизда тандирдан ҳозиргина узиб олинган қайноқ кулча каби ҳали биров кўриб, биров кўришга улгур-маган ажойиб дарслик – жажжи болажонларимиз учун тай-ёрланган “Тарбия” китоби.

Зиёкорларимиз, ноширларимиз эзгу ният билан китоб-чани болаларимиз учун мақбул форматда, оппоқ қоғозда, рангли, чиройли расмлар, суратлар билан безашибди. Уни қўлига олган болажонларимиз, ҳаттоки биз катталарнинг ҳам кўзимиз қувнаши шубҳасиз.

Пурмаъно қадриятларни ўз ичига олган мавзулар бе-ихтиёр эътиборингизни жалб этади: “Ватан ишончи”, “Са-ломлашиш одоби”, “Менинг орзуим”, “Билим олиш сир-лари”, “Мактабим – гулшаним”, “Эртақлар олами”... эҳҳе, шу ва яна кўплаб мавзулар ёритилганки, уларга беихтиёр шўнғиб кетасиз.

Бу дарсликдан вақтнинг кадр-қиммати ҳам, маҳалла-ларимиз моҳияти ҳам, нотаниш одамлар билан муносабат ҳам, турли хавфли вазиятларда бола ўзини қандай тутиши лозимлиги ҳам, чиройли одоб-ахлоқ соҳиби бўлиш учун, қалб тозаллигига эришиш учун қандай ва қайси амалларни бажариш зарурлиги ҳам, ҳар биримизнинг кундалик эҳти-ёжimiz воситаларидан бирига айланиб қолган телефон ва ундан болаларнинг қандай фойдаланиш кераклиги, кийи-ниш маданияти, саломатликни, табиатни асраш, жамоат жойларида, турли давраларда ўзни тутиш одоби каби мав-зулар жуда намунали тарзда хикоячалар, шеърлар мисоли-да берилиб, чиройли расмлар билан бойитилганки, энди-гина мактаб оstonасига, катталар оламига қадам қўяётган болажонларимиз учун арзирли бир туҳфа бўлибди.

Ҳар бир мавзу ҳикматлар асосида ёритилган, оила даврасидаги суҳбатларда, дарс жараёнидаги саволларда, муҳокама-мунозарага ундовчи, ақлни пешловчи серқирра бир зукколик борки, дилингизга нур ёғилади, ҳузур оласиз, қониқиш туясиз.

Китобни ёзиб яратган, бошқа тилларга ўгириб, қар-дошларимизни маърифатимизнинг назокатли хушхулқига ошно қилишга маълум бир даражада ўз ҳиссаларини қўш-ганлар, қимматли вақтини сарф этиб, шу китобнинг ўқувчи-ларга етиб боришига сидқидилдан интилган, шу билан бир-га, уни ўқитган, ўргатган, қолаверса, ўқиб-ўққан, ўрганган, ёдлаб амал қилган барча-барчага яхши тилак билдирамиз.

Нуртож САЙДОЛИМ қизи

Она қалби оёққа турса

Ҳафиза
ЭГАМБЕРДИЕВА

Бу кун фарзандининг келажаги учун қайғуриб, боғча ёшиданоқ пойдевор қўяётган оналар бисёр. Натижада ёшларимиз ҳатто хорижлик олимларни-да лол қила оладиган салоҳиятга, билим ва заковатга эга бўлишмоқда. Бу ютуқ билан фахрланиш баробарида биз пайдо бўлаётган иллатлар билан ҳам курашмоғимиз керак. Бугунги қизлар – эртанги оналар. Қизларимизнинг тарбиясига, ақлу заковатини ўстиришга ҳам алоҳида аҳамият қаратишимиз керак.

Мактабда дарс берган кезларим бир ҳолатга эътибор берардим. Ҳаммага дарс бир хил ўтилади. Лекин ҳар хил ўзлаштирилади. Ҳамма синфларда дарсим борлиги учун опа-укаларни фамилиясидан, юз қиёфасидан билиб олиш муаммо эмас. Фалончиевлар оилавий аълочи бўлса, пистончиевлар ёппасига билмасвойлар бўларди. Алоҳида шугулланиб ҳам бир бет маълумотни ёдлата олмаган пайтим бўлган. Бу ген туфайлими ёки тарбияга боғлиқми? Мавзу баҳсталаб. Фарзанд кутаётган она ҳали тугилмасиданоқ ҳомила билан суҳбатлашиши, унга китоб ўқиб бериши, қўшиқ хиргойи қилиши керак, дейишади замонамиз руҳшунослари. Бизнинг ривоятларда ҳам янги тугилган чақалоқнинг тарбияси масаласида келган ота-онага тўққиз ой кечикибсиз, деган жавоб берилган доноларимиз томонидан. Бугунги оналар ва фарзандлар муносабати борасида фикрлашсак...

ГАП-ГАШТАК МУҲИММИ ЁКИ ТАРБИЯ?!

“Оммавий маданият” деган ном олган антиқа одатлар ҳам сарҳад билмай, ими-жимида ҳаракатланяпти. Унинг таъсирида ёпирилиб келаётган иллатлар хусусида тўхталамиз.

Мана, бир тоифа оналар ресторанга келиб ўтирди. Бўйинларида, бармоқларида ялтираган зеб-зийнатдан атроф ёришиб кетди. Дастурхондаги таомларни санаб ўтирмаймиз. Ҳатто, ранг-баранг шишалар орасида спиртли ичимликлар ҳам бўй чўзиб турибди. Даврадагиларнинг овози баландлашмоқда. Энди ким гапиряпти, ким тинглаяпти деманг. Тингловчи йўқ. Ҳамма гапиряпти.

Муסיқа авжига чиққанда, ўйинга тушиб, пасайганда ғийбатлашиб, кийган либосларини, таққан тақинчоқларини кўз-кўз қилиб ўтиришади. “Бир ойда тўртта гаштагимиз бор, – дейди бир аёл. – Ҳали бу ўғлим, ҳали униси пул жўнатиб турмаса, гапнинг ўзига ойига фалон сўм кетади. Гаштак навбати тегиб қолса, дастурхон учун бир дунё харажат. Келинимнинг ҳам учта гаштаги бор. Иккаламизники бир кунга тўғри келиб қолмасин, невараларга ким қарайди деб ташвишланаман доим”.

Ташвишини қаранг онанинг. Оиладаги аёлларнинг гап-гаштаги учун ҳам камида бир ярим миллион сўм керак экан. Аёлларнинг ҳар сафар гаштакка бир хил кийинаманми, деган иддаоларини ҳам қўшсак, қор қалин ёғадиган томонларга чиқиб кетган йигитларни тушуниш мумкин.

ОНАЛАР ҲАММА ДАВРДА БИР ХИЛМИ?

Кечаги оналар қандай эди?

Бир зум кўз юмиб кечаги оналарни эслайлик.

Фарзандлари таомланиб кетгандан сўнг дастурхондаги ушоқларни еб қаноат қилган, қашшоқлик, йўқчиликни бошидан ўтказган, уруш кўрган момоларимиз. Сандал атрофида болаларини тўплаб эртас, дoston ўқиб берган оналар. Улар ҳозир ҳам орамизда бор. Умрлари узок бўлсин. Тилларидан шукрона тушмайди. Невара-эвараларини дуо қилиб чарчашмайди. Ҳар гапида ҳикмат бор. Ҳеч бўлмаса, битта мақол қўшиб сўзлайди. Олисдаги ўғлидан хат келса йиғлаб ўтирадиган, борлигини фарзандига бағишлаган, ўзини унутган жонфидо оналар.

Яқин йиллар ичида замон шиддат билан ўзгарди. Истиқлолга эришганимиздан сўнг ўтиш даври ортда қолиб, кун сайин турмушимиз фаровонлашиб борди. Кўз тегмасин. Илгари бир аёлнинг кўчалик кийими икки-учтагина бўлса, ҳозир жавонларга сифмайди. Илгари йиртиқ кийимга ямоқ солиб кийилган ва юпаниш учун ямоқ кийган савоб, дейилган бўлса, бугун ямоқ кийган инсонни кўрмаймиз. Йигит-қизларгина эмас, катта ёшлилар ҳам замонавий, урфга қараб, рангини рангига мослаб кийина бошлашди. Бу оналарга ҳам кескин таъсир қилди.

Шукурки, аёлларимиз энди ўттиз ёшида ўтин бўлма-япти. Улар ҳам ўзгарди. Энди ўзини ҳам ўйлаяпти. Ҳатто бир марта кўпчиликнинг орасида кийган либосини узок вақт қайта киймайдиган аёллар ҳам бор.

КЎЗ ЁШ ТЎКА-ЁТГАН ОНАЛАР

Бир тоифа оналар борки, улар уй бекалари орасида. Ойнаи жаҳон қаршида михланган.

Қайсидир мамлакатдаги муҳаббат мо-жароларини кўриб, қаҳрамонлар учун кўз ёш тўкиб ўтиради. Ёнига эмаклаб келган боласини ҳам силтаб, ғамга ботади. Ҳаётининг мазмуни шу. “Шу ҳафта зўр сериал бошланди. Узокроқ вақт талаб қиладиган таомларни қилмай қўйдим. Ё куйиб кетади ёки сериалимни кўролмай қоламан. Айни сери-

ал бошланганда дадаси ишдан келадилар. Қовоғидан қор ёғиб қолмасин, деб тухум пишириб келаман. Кеча йигитни қамаб қўйганда қон босимим кўтарилиб кетибди. Ҳалигача дори ичиб ётибман. Тухматга қолди шўрлик. Кундузи такрор кўраман. Болалар роса ҳалақит беришади-да”. Қўшнилар суҳбатидан бу гаплар. Энди бу она фарзанди учун нима қила олаяпти? Оиласидагилар ярим тайёр овқатларни еявериб, саломатлигидан ажралмайдими?

Илгари оналаримиз уйда масаллиқ тугаб қолса, ун-ур-воқдан атала қилиб ҳам вазиятдан чиқишар ва болаларини оч қолдирмасликка интилишарди.

Бугун-чи, “Гўшт узилдими, овқат қилмайман. То дадаси олиб келгунча қозоним тўнкарилади. Болаларим ҳам шунга ўрганишган. Музлатгичим тўла бўлиши керак. Бўлмаса, онамникига кетвораман”. Ёш жувоннинг мактаниб айтган бу гапларидан оила бошлиғининг ахволини тасаввур қилаверинг. Биз – оналар фарзандларимизга эътиборлироқ бўлишимиз керакмасми? Фарзанди улғайиб ватанфурушга айланаётган айрим оилаларда катталар бўлар-бўлмасга нолимаётганмикин? Мана шу ўринсиз нолишлар туфайли айрим ёшларимиз жаннат қидириб, жаҳаннамга тушиб қолма-яптими? “Ўзбекистон” телеканалидан берилган “Қиёматга қолган қарз” кўрсатувида ўғли ватан хоини бўлган ёки ёт ўлкаларда қурол кўтариб юрган, турли террористик гуруҳларга қўшилиб кетган ота-оналарнинг аянчли ахволи, сўнгсиз пушаймонини кўриб, кўнгил бузилади. Демак, хавф-хатар қайсидир мамлакатларда эмас, эшигимиз ортида пойлаб турибди. Соатлаб сериаллар кўриш ўрнига уйдан кўчага чиқиб кетаётган ўғлимизнинг қаерга бораётгани билан қизиқсак маъқул эмасми?

ОЛИСДАГИ ЯҚИНЛАР

Халқ оғзаки ижодига назар ташласак, XX аср бошида Николай подшони қарғаб ай-тилган қўшиқлар кўп яратилган.

Бу подшо ўғлонларни мардикорликка жалб қилиб, мажбуран олиб кетгани учун оналар тилида тавқи лаънатга учраган. Ўша давр оналари жуда болажонмидики, бунча-лик қайғу-ғамга ботган? Қолбуки, дастур-хонида бир бурда нон бўлмаган, эғни-боши юпун ҳолатда ҳам фарзанди ёнида бўлишини хоҳлаган. Бугун-чи? “Энг йўқсилман” деган хонадонда ҳам дастурхон ноз-неъматга тўла. Қимирлаган ризқини топиб еса бўладиган бир даврда ўз қўли билан ўғилларини четга жўна-тиб, қаерга кетганини ва қачон келишини билмай, ўликми-тирикми хабарсиз ўтирган-лар қанча. Бутун бўлмаса яримта нон ейлик, четга чиқишни хоҳлашса, қонуний йўл билан жўнатайлик. Ахир, излаган имкон топар, де-йишади-ку. Фарзандларимиз совуқ ўлкаларда баҳор келишини кутиб, ертўлаларда яшаётга-ни, соғлигини бой бериб қайтаётгани, турли юкумли касалликка чалинишаётгани ҳам бор гап-ку. Жигаргўшаларимизни ўтга ташлаган-дан кўра, тўй-ҳашамдаги дабдабалар, кераксиз олди-бердиларни қисқартирайлик, ортиқча чиқимлардан тийилайлик. Тан олишимиз керакки, оилада аёлларнинг нолиши кўпроқ. “Одамларнинг эрини қаранг, одамларнинг ўғлини кўринг, жарақ-жарақ пул жўнатапти”, деган нолишлар эркакларни кўчага чиқиб ке-тишга мажбур қилмайдими?

“Олисдаги яқиним, омонмисиз”, деб сўз бошлайди телебошловчи қизлардан бири. Қу-лоққа хуш ёқади. Биздан олисроқда яшаётган қариндошлар, дўстлар ҳақида ўйлаб қоламиз. Бироқ яқинимизда туриб узоқлашиб кетаётган жигарларимизни ўйлаймизми? Бир хонадон-да яшасак-да узоқлашиб кетмаяпмизми? Ҳар куни ёнида бўлсак, бир-биримизни кўрсак, бирга овқатлансак, нега узоқлашамиз дедин-гизми? Хонадонингиз аъзоларини кузатинг.

Сиз телефонда дугонангиз билан ҳасрат-лашаяпсиз. “Бепул вақт” берилганми, унумли фойдаланишни истаб гурунглашаяпсиз. Ўғлин-гиз компьютер ёнидан соатлаб жилмайди. Кичкиналар қўлида планшет, ўйин ўйнаш-моқда. Қизларингиз телевизордаги сериалдан кўз узмайди. Қўлларига телефон ҳам тин-майди. Болаларни овутиш учун зап ўйинчоқ топилди дейсизми? Катталар ҳам зерикмайди, болалар ҳам.

Эрнинг хотинига, онанинг болаларига айтадиган гапи ҳам камайиб бормоқда. Бир уйда туриб “SMS” лашаётганингиз-чи? Ўғ-лингиз ким билан ёзишяпти, қизингиз-чи?

Балки қул бўлиб қолар, балки ўзи истамаган ҳолда донорга айланар.

Билмайсиз, уларнинг виртуал дўстлари аллақа-чон сиздан тортиб олишган. Уларнинг олисдаги “яқин”лари бор. Бироқ беҳабарсиз. Кун келиб, хорижга “яқин”ларининг ёнига кетиб қолишса ҳам билмай қоласиз. Чунки виртуал “дўст”лар жуда “вафодор” бўлишади. Фарзандларингиз-нинг дам-бадам аҳволини сўраб, нолиб қолса, муаммосини ҳал қилишга шай туринг. Айни оқ-қорани ажратиш ёшида интернетга мукка-сидан кетган фарзандларингизга қандай қилиб ҳаёт дарсини берасиз?

Ҳа, сиз айтгандек, қаерлардадир уруш бўл-моқда. Биздан нари. Бироқ ўша хатарли жойлар-га фарзандингиз бориб қолиши мумкинлигидан, бу каби воқеалар содир бўлиб турганлигидан чўчимаяпсизми? Ҳатто моддий таъминлашни ваъда қилаётган чет эллик “дўст”лар ҳам бор. Яқиндаги “олис”ингиз ҳақида ўйланг, қайғу-ринг, ғафлатда қолманг.

ВИРТУАЛ ДЎСТЛАР ҚАНДАЙ ХАВФ ТУҒ-ДИРИШИ МУМКИН?

Биринчидан – улар билан юз кўришмаган-миз, иккинчидан – улар қай манзилдан эканини билмаймиз. Бунга ўрганиш учун ижтимоий тар-моқлардан бири – “Facebook” да профил очдим. Тўғриси, биринчи ой кўлимдан телефон тушмай қолди. Салом-аликлар, танишувлар, “янгиликлар” домига тушдим. Асосий ниятим яхши ижодий намуналардан баҳра олиш эди. Олдин битталаб ўқиб чиққан бўлсам, кейин истеъдодли ижодкор-ларнигина кузата бошладим. Бирорта хабарни ўқиб турган пайтим дўстлардан салом юборила-ди. Жавоб ёзишга рағбатим қолмади. Юртимиз-дан олисда туриб, бизнинг қандай яшаётганимиз ҳақида фикр билдирувчи, тўхмат тошини отувчи каслар туфайли асабларим чарчади. Мана, қан-дай қилиб ижтимоий тармоқлар фарзандлари-мизни ўзига қарам қилиб олмоқда экан? Мен 50 ёшимда шунчалик берилиб қолдим. Ўзимни тўх-татгунимча бир ой керак бўлди. Ёшлар эса ойлаб, йиллаб унинг асирига айланмоқда. Энди мени қайсидир дўстимнинг қандай овқат тайёрлага-ни, оилавий суратлари, бекорчи салом-аликлар, яхши шеъргаям, ёмонига ҳам “Like” босувчи вир-туал мухлислар қизиқтирмай қўйди.

Кутилмаганда Ли исми “дўст”дан ха-бар келди. Унда банкларнинг бирида менинг исми-шарифим билан бир хил бўлган бир мижоз

катта миқдорда пул қўйганлиги, бироқ бахтсиз ходиса туфайли оила аъзолари билан автохалокатга учраб, ҳалок бўлишгани, унинг фалон миллион долларлик маблағини қўлга киришим мумкинлиги ҳақида эди. У бу маълумотни сир сақлаб, боғланиш учун “e-mail” ини ёзганди. Худди шундай хабар бошқа бир танишимга ҳам келганини эшитганим учун мен эътибор бермадим. Бироқ ўрнимда ёшларни тасаввур қилиб хавотирга тушдим. Баъзи бир содда фарзандларимиз бунча катта маблағни олиш имконияти борлигини билиб, ҳатто чет элга бориб қолганлигини ўзиям билмай қолиши мумкин. Хорижда уни нима кутиб турибди? Балки қўл бўлиб қолар, балки ўзи истамаган ҳолда донорга айланар. Ёхуд қўлига қурол бериб, террорчи бўлишга, ватан хоини бўлишга мажбурлашар. Ҳар қандай шароитда ҳам уни хавф-хатар, келажаги йўқ таклиф кутиб олиши турган гап.

Қўлидан мобиль телефони тушмайдиган, компьютер қаршисидан силжимайдиган фарзандингизни ана шундай хатарли тузоқлар борлигидан огоҳ қилиб қўйсангиз яхши бўларди.

Виртуал дўст қизми-ўғил, эркакми-аёл, унинг ёши ҳақида ҳеч нарса билмаймиз. Шу боис интернетдан танишиб, турмуш қурмоқчи бўлган қизлар отаси тенги “куёвтура” ни ҳақиқий ҳаётда кўриб, ойлаб “SMS” лашган дўсти билан “дийдор” кўришганда ачинарли аҳволга тушиб қолишмоқда. Самиранинг бошидан ўтганлари кўпчилик қизларимизга сабоқ бўлади, деб ўйлайман.

СЕВГИЛИМ ДАДАМДАН КАТТА ЭКАН

У билан бир йил ёзишдик. Ақлли, ширин сўз, ҳар бир гапни топиб гапирадиган, хафа бўлсам, кўнглимни кўтарадиган йигит эди. Мен учун ярим тунгача, баъзан тонггача уйқусидан кечарди. Телефонимга пул ташлаб қўйган кунлари ҳам кўп бўлган. Ниҳоят, учрашишга қарор қилдик. Мен оқ шарфда бўлишимни билдирдим, у эса шляпа ва қўлида кичкина сумкача бўлишини айтди. У “Сал эртароқ келиб, ресторанга жой буюртириб қўйдим, Гуля исмли официант сизни кутиб олади. Бемалол ўтириб, чой ичиб туринг”, деди. Айтганидек, мени маликалардек кутиб олишди. Кабиналарнинг бирига таклиф қилишди. Ҳаяжондан юрагим ҳаприқиб кетар, икки юзим оловдек ёнарди. Ўтириб, бир стакан сув ичиб олдим. Бироздан сўнг ёши олтмишдан ошган бир одам келиб ўтирди. Овози жуда қадрдон эди. Йигитнинг отаси бўлса керак, деб ўйладим. Унинг бир четга қўйган кичкина сумкачасини кўриб, тилим айланмай қолди.

– Самира, бу узун тунлар сиз билан суҳбатлашган ошиқ мен бўламан. Сизни юзма-юз

кўриб, муҳаббатим ўн чандон ошди. Биз бахтли бўламиз, худо хоҳласа... У тинмай ўша майин ва салмоқли товущда гапирар, мен эса тинмай йиғлаётгандим. Ўрнимдан туришга ҳам ҳолим йўқ эди. – Икки йил бўлди, нафақага чиқдим. Хотиним вафот этган. Болаларим ўзи билан ўзи овора. Тунлари уйқум келмайди. Нафақага чиқсам, маза қилиб ухлайман, дегандим, қайда. Шундай қилиб, интернетга асир бўлдим. Кейин эса сизни топдим.

Эҳтимол, ёшим бироз ўтиб қолгандир. Бироқ бир йигит бериши керак бўлган бахтни ҳадя қилоламан, деб ўзимга ишонаман. Топиб-тутганим, йиғиб қўйганим бор. Иккимизга етади. Хоҳласангиз, институтга ҳам кириб ўқишингиз мумкин...

Қолган гапни эшитмадим, бир амаллаб оёққа туриб қочдим. Мен оппоқ кўйлақда ўзининг тенгқуримга турмушга чиқиб, ягона бахтим билан яшаб ўтишни хоҳлардим. Дадам ҳали эллиқдан ошмаганлар. Куёви олтмиш беш ёшли чол бўлса-я...

Шунчалик тез қочдимки, кўз ўнгимга дадам келаверди. Яхшиям, такси тўхтади. У ортимдан югурганча қолди. Юрагим шунчалик тез урганидан бўғзимга бир нима қадалар, кўз ёшларим тийилмас эди. Мен аҳмоқ унинг ёлгонларига ишониб қанча совчиларни қайтардим. Бир йил ҳаётдан узилиб қолгандек эдим. Юрагим ҳувиллаб қолди. “Тулим, сиз мени маънан севиб қолдингиз, деб ўйлагандим. Наҳотки, инсоннинг ёши шу қадар муҳим бўлса! Қалбингиз тоза, туйғуларингиз рост бўлса бўлди, дегандингиз-ку. Ҳеч бўлмаса, “SMS” лашиб турайлик. Уйқусиз тунларимнинг овунчоғи эдингиз. Майин овозингиз менга ҳаёт бағишларди”.

Бу унинг сўнгги телефон хабари эди. Уни “блок” лаб ташладим. Онам бечора бир аҳволда кириб келганимдан кўрқиб кетдилар. Дарҳол асалли чой ичириб, ўрнимга ўраб қўйдилар. Шунда ҳам дағ-дағ титрашим тўхтамасди. Ўзимга келгач, ижтимоий тармоқдаги танишларимга дўстим “отахон” экан, дея хабар жўнатдим. Кимдир менга ачиниб, кимдир қулиб жавоб қайтарди. Биттаси интернет-магазиндан эр топмоқчимидинг, деб таъна тоши отса, кимдир ачиниб ёзарди.

Ишонувчанлигим панд берди. Ҳаммаси бачкана гап-сўзлар эканлигини, орзуларим ва ҳасратим бир бегона одамлар томонидан эрмак бўлаётганини англадим. Кечроқ англадим. Шунча кетган вақтимга, гулдек умримга ачиндим. Бунинг ўрнига китоб ўқисам, тўқишни ўрганиб синглимга пайпоқ тўқиб берсам бўлмасмиди, кўшимча сабоқ олиб олийгоҳга ҳужжат топширсам бўлмасмиди, деб ўйлаб кўнглим йиғларди.

Ҳаётга қайтдим. Тенгдошларимга эса кўрмаган-билмаган, суриштирмаган кишингизга кўнгил қўйманг, деган бўлардим.

“СУПЕР ҚАЙНОНА”

БҰЛИБ ҒАМЛАРНИ УНУТДИМ...

Бу даргоҳга қалблар таскин, тасалли, илинж истаб келишади. Ўзини, ўзлигини излайди. Унинг ҳар бир ғишти, деворлари не-не тақдирларнинг кечмишига гувоҳ. Бу ернинг кулгулари чин, кўз ёшлари рост.

Ҳар куни турфа роллар ижро этадиган актёр ва актрисаларнинг ҳаёти ва кечмиши ҳам аслида спектакллар каби турфа, қизиқ, гоҳи изтиробли. Биз бугун халқимизга роллари билан яхши таниш бўлган санъаткор, Муқимий номидаги Ўзбекистон давлат мусиқали драма театри актрисаси, **Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист** Малика Қажумованинг кўнгил битикларига қулоқ тутамиз.

– Болалик нималигини билмай ўтганман. Ўн икки ёш эканимда отамдан айрилиб қолганимиздан сўнг ҳаммамиз онамга тиргак бўлишимиз кераклигини ҳис қилганмиз. Уч ойлик мактаб таътилида рўзғорга кўмак бўлиши учун синглим билан боғча опаларга ёрдамлашардик. Топган чойчақамизга ўқув қуроллари, кийимлар сотиб олардик. Бу билан

ўттиз беш ёшида бева қолган, турмушнинг юки гарданига эрта тушган волидамнинг оғирини уйдалаганимизча енгиллатардик.

Турмушнинг қийинчиликларига қарамай, бола эканмиз-да, катта-катта орзулар қилардик. Мен санъаткор бўлишни жуда хоҳлардим. Кўнглимда ҳавас уйғонишига мактабимиздаги драма тўғараги сабаб бўлганди. Ўзбекистон халқ артисти Махсум Юсупов шу тўғаракни бошқарар эди. Эсимда, ўқувчилик пайтимда “Қутлуғ қон” асаридаги Нури образини ўйнаганман. Лекин, биласизми, актриса бўламан деб бемалол орзу қилолмасдим. Чунки акам жуда қаттиқўл эди. Отамдан кейин акам бизга ота нигоҳи билан қарарди, отадек қаттиқ турарди. Актриса бўлиш қиз бола учун жуда мушкул эди. У пайтларнинг қарашлари, ўлчовлари бошқача эди.

Бир куни кўп қаватли уйимизнинг йўлакларини тозалаб юрсам, қўшнимиз – рус аёл мени ўқишга кириш учун рағбатлантирди. У университетда ўқитувчи бўлиб ишларди. Ўзи ўзбекчани яхши билар, ўзбек адабиёти вакиллариининг асарларини яхши кўриб мутолаа қиларди. Шу аёлнинг далдаси сабаб бўлиб, у ишлайдиган ҳозирги Ўзбекистон Миллий университетига ҳужжат топширдим. Ўқишга кираман деган ниятларда юриб, синфдошим Фарҳод Файзиевни учратиб қолдим. У санъат институтига ўқишга кирмоқчилигини оғзидан бол томиб гапира кетди. Юрагимда яна илинж пайдо бўлди. Ахир мен ҳам шу йўлни орзу қилардим-ку. Қизиқиб кетиб, унинг кириш имтиҳонига бирга бордим. Имтиҳонда домлаларга ўқишга талабгор ёшлар бири шеър, бири ҳикоя айтиб маҳоратини кўрсат-

япти. Бир маҳал мени бир ўқитувчи кузатиб турган экан, даврага чақириб қолса бўлади-ми? “Мен томошага келганман”, десам ҳам қўймади. Мен ҳам таваккал қилдим-у, “Сен етим эмассан” шеърини ёд айта кетдим. Домлалар бир зум жим туришди, кейин менга бир овоздан санъаткор бўлишим кераклигини айта бошлашди. Ҳайрон бўлдим, лекин қувондим. Ўзимга бўлган ишонч оташи яна алангалай бошлади. Шу ишонч билан ҳужжатларимни олиб санъат институтига топширдим. Ўқишга кирганимни уйдагиларимга айтмай юрдим. Талабалик давримнинг олтин дамларида сармаст юрган чоғларим турмуш ўртоғим Зокир ака Қаюмовни учратдим. Улар режиссёр эди. Пойтахт турмушига кўниккан, шаҳарда улғайган қиз гуллар шаҳри Наманганга келин бўлиб кетдим. Эҳ-ҳе, у дамларни эласам, умримнинг энг гуллаган, фойзли, ёруғ кунлари эканини қайта ҳис қилиб, энтикиб кетаман. Ўша вақтлар пойтахт қизларини олисга турмушга беришмасди-да. Лекин Худо тақдирга битган бўлса ҳеч гап эмас экан. Биласизми, шаҳарликман демадим. Ўша юртнинг ҳамма одатларига, тарзига кўндим. Водийнинг гўзал шевасига, тақаллуфига, очикчеҳра одамларига меҳр қўйдим. Бирин-кетин фарзандларим туғилди. Касбдош бўлганимиз учун Зокир ака ҳамма

*Сўз билан далда қилиб, ёнган юрагимга малҳам босишди.
Ишга қайтиб, кўксимни кўтаришимда куч беришди.*

вақт мени қўллаб-қувватлади. Бир-биримизни аяб, қадрлаб яшадик. Аммо... ҳаёт бир хилда равон кечмас экан. Қизим Дилдора Қаюмова тележурналист, шоира, режиссёр, қўшиқчи...

Қалби тўла ижод эди унинг. Кутилмаган айрилиқдан кейин ўзимни йўқотиб қўйдим. Ҳаётим тамомила бўшаб қолгандек бўлди, кунларимдан мазмун, юзимдан ранг кетди. Ҳеч ким болам, демасин экан. Бағримдаги ўт ҳалиям ўчмаган. Ҳалиям бир томоним куйиб туради. Чехраси кўз олдимдан кетмайди. Бироқ иложим йўқ. Оллоҳнинг ишига кўнмаслик мумкинмас. Шундай оғир кунларда турмуш ўртоғим, жамоам, устозларим ёнимда бўлишди. Сўз билан далда қилиб, ёнган юрагимга малҳам босишди. Ишга қайтиб, кўксимни кўтаришимда куч беришди. Ўша кезлари театримизда “Супер қайнона” спектакли айни авжи паллада қўйилётган эди. Устозларим Бахтиёр ва Марям Ихтиёровлар, Мурод Ражабов, ҳамкасбим Зулайхо Бойхонова, раҳматли истеъдодли режиссёр Рустам Маъдиев менга катта далда берган. Спектакль кунига 2-3 марта саҳнада қўйиларди. “Супер қайнона” спектаклининг иккинчи қисмида ҳам бош қаҳрамон образини кейинчалик ўн беш йиллар ижро этдим. Партнёрларим, барча театр жамоаси саҳнага кулиб чиқишим, дардимни унутишим учун ёрдам беришган. Саҳнанинг сеҳри, кучи билан ўзимга келдим. Янги ролларим кўнглимда умид чироғини ёқди. Устозим Фароғат Раҳматова менга кўп насиҳат қиларди. “Болам, шу қорхонанг корингга қор келади. Ҳеч қачон театрга хиёнат қилмагин”, дерди. Шундай яшадим. Ҳатто устозим Бахтиёр Ихтиёров бизнинг ижара уйларда қийналиб юрганимизни билиб, ёрдам деб 1979 йили икки хонали уй олишимизга сабабчи бўлганди. Бу кунларни ҳеч қачон унутмайман.

Бугун ортга қараб, гарчи синовлар, ғам-аламлар кўп бўлган бўлса-да, ҳаётимдан рози бўламан. Зеро, севимли кишиларим, театрим ҳамиша мен билан бирга. Театрни жуда яхши кўраман. Умримнинг охирига қадар шу меҳру санъат оғушида яшашни ният қиламан.

САБИНА БОНУ тайёрлади.

“Гулистон” ни гуллатаётганлар

Қува туманидаги энг чекка ҳудудлардан бири саналган “Гулистон” маҳалла фуқаролар йиғинида ҳозирги кунда 4876 нафар аҳоли истиқомат қилиб, улар турли миллат вакиллари дур. Маҳаллада 2 та мактабгача таълим ва 2 та умумий ўрта таълим муассасалари мавжуд. Бу ерда одамларнинг асосий даромадлари деҳқончилик ва чорвачиликдан бўлиб, улар орасида мева етиштириш бўйича катта тажрибага эга бўлган фермерлар ҳам бор.

Моҳир боғбон Исмоилжон Умрзоқов ўз боғида етиштирилган гилос ва шафтоли меваларини чет элга экспорт қилиб, яхшигина даромад топти. Саховат йўлини танлаган фермер даромадининг бир қисмини маҳалла гузарини обод қилишга ажратди. Унинг ташаббуси билан бугун Гулистон қишлоғида хотин-қизлар учун гўзаллик салони, чевархона, фитнес соғломлаштириш клублари фаолият олиб бормоқда. Энг муҳими, қишлоқдаги ўнлаб хотин-қизларимиз иш билан таъминланди. Уйига яқин жойда ишлаб, рўзғори ва болаларидан бохабар бўлса аёлнинг ишида унум, топганида барака бўлади.

Маҳалланинг энг обрўли хонадонларидан бири бўлган бу оилада, аввало, оила устунлари – ота ва оналар томонидан фарзандларга ҳалол меҳнат, меҳру саховат, одамийлик илмлари пухта ўргатилган. Улар яхши ҳаёт замирида ҳалоллик, бирдамлик, ўзаро аҳил-иноқлик мужассам эканини англаган ҳолда иккиси ҳам бирдай меҳнат қилганлар.

Гулистон қишлоғида бир пайтлар ташкил этилган колхозлараро бўрдоқчилик корхонасида, асосан, чорва моллари учун ем-хашак тайёрланар, ўз навбатида қорамоллар ҳам

парвариш қилинар эди. Ҳотамжон Умрзоқов шу ҳўжаликда 15 йилдан зиёд вақт давомида бригада бошлиғи бўлиб ишлади. Унинг аёли Башоратхон опа ҳам ҳўжаликнинг фаол аъзоси сифатида тинимсиз меҳнат билан машғул бўлган. Фарзандларига ҳалол луқма едириб, оила фаровонлигини таъминлашда қилган ҳаракатлари зое кетмади. Бу оилада камол топган Исмоилжон, Исроилжон, Иброҳимжон, Иномжон ва ёлғиз қизлари Соҳибахон ҳам ота-оналарига муносиб фарзандлар бўлишди.

Меҳнатсевар, тадбиркор ўғил-қизлар бугун ҳаётда ўз ўринларини топиб, жамиятимизнинг фаол аъзоларига айланганлар. Ўғил болалар раҳматли оталари Хотамжон аканинг ишларини давом эттириб, деҳқончилик билан шуғулланадилар. Ер илмини пухта билиш, у билан тиллашиш кишига саодат келтиришига ўз ҳаётлари мисолида иқрор бўлишмоқда.

– Туман ҳокимининг қарорига кўра мавжуд 30 гектар майдонда интенсив боғлар барпо қилмоқчимиз, янги боғда гилос, шафтоли, анор мевалари етиштирилади ва уларни томчилаб суғориш асосида парвариш қиламиз, – дейди тажрибали боғбон Исмоилжон Умрзоқов.

Интилган имкон топади. Ҳар куни бир янги ташаббус билан тонгни қарши олаётган бу оиланинг дуоғўйи Башоратхон ҳожи она катта оилага бош-қош бўлгани учун ҳам меҳр-оқибат бор. Энди набираларини ҳам яхши инсонлар қилиб тарбиялаш мақсадида эзгу орзулар билан яшамокдалар. Онахоннинг 19 нафар набира, 5 нафар чевараси бор. Яқинда

кизи Соҳибахон ўғил уйлаганда, хожи она неvara келин кўрганидан қувонди, уларнинг умрига барака тилаб, дуога қўл очди.

Исмоилжон қўли очиқ, саволатли инсон бўлиб, укаларини ҳам шу эзгу ишларга бошлаётганидан онахон жуда мамнун. Ўз хўжалиги, маҳалла гузаридан ташқари ҳудуддаги мактабгача таълим ва умумтаълим мактабларига ҳам ҳомийлик ёрдами кўрсатиб келаётган тадбиркор йигитдан барча хурсанд.

Жумладан, 37-мактаб ўқувчилари учун турли саёҳатлар, мусобақалар уюштиришда, танлов ғолибларини тақдирлашда тадбиркор Исмоилжон Умрзоқовнинг беминнат ёрдамлари борлиги ҳақида мактаб директори Лазизбек Усмоналиев ҳам жуда илиқ фикрлар билдириб, ўз жамоаси номидан бу тадбиркорга миннатдорчилик билдирди. Ёши улуғлар эса бу каби ҳимматли инсонлар сафи кўпайишини тилаб, ҳамиша қўллари дуода.

Ҳаёт синовлардан иборат деганларидай, бугунги пандемия шароитида одамлар уйда қолиб, бор кучларини томорқа ишларига сарфламоқдалар. Кимдир асалари парвариши, айрим опа-сингиллар чеварчилик билан шуғулландилар. Ҳеч ким тушқунликка тушмай, ҳаёт ва тақдир синовларини борича қабул қилиб, бир-бирига елкадош бўлиб меҳнат қилмоқдалар.

Бироқ гуруч ичида курмак бўлгани каби аҳён-аҳёнда турли жиноятлар ҳам содир бўлиб ту-

ради. 2017 йилдан буён ҳудудда профилактика нозир бўлиб ишлаб келаётган катта лейтенант Оқилжон Абдубанноев бу ҳақда шундай дейди:

– Одамнинг ичида нима борлигини билиб бўлмайди. Шундай кунлар келдики, яшаш ва томорқа ер участкаларида турли гиёҳванд моддаларни парваришлаётган фуқароларни ҳам учратдик. Баъзан вояга етмаган ёшлар орасида тартибсизлик, қоидабузарлик ҳолатлари намоён бўлди. Бу ишларга барҳам бериш учун маҳалла фаоллари, халқ таълими ва мактабгача таълим муассасалари вакиллари билан ҳамкорликда ҳар бир кўча ва гузарларда, хонадонма-хонадон тарғибот ишлари олиб бордик. Жиноят охир-оқибат қандай аянчли азобларга дучор қилишини кенг оммага тушунтирдик.

Натижада, 2017 йили 9 та, 2018 йили 6 та, 2019 йилда 3 та жиноят содир бўлган бўлса, 2020 йилнинг шу кунига қадар бирорта ҳам жиноят содир этилмади. Бунинг сабаби шуки, маҳалла аҳли фақат меҳнат билан банд бўлди. Ҳамма хатоликлар бекорчиликдан чиқишига одамларнинг ўзлари ҳам иқроор бўлишди.

– Маҳалла тинч бўлса, юрту элимиз тинч бўлади,

– дейди шу маҳалла раисининг оила, хотин-қизлар ва ижтимоий-маънавий масалалар бўйича ўринбосари Мавлудaxon Миралиева. – Шу мақсад йўлида барча жойларда обод маҳалла, осойишта ҳудуд учун маҳаллий сектор раҳбарлари, Маҳалла ва оилани қўллаб-қувватлаш вазирлиги туман бўлимлари билан ҳамкорликда иш олиб бормоқдамизки, охир оқибат ҳар бир ҳудуд жиноятдан холи ҳудудга айлانسин. Аёллар ҳақида гап кетганда, қишлоғимиздаги тадбиркор аёл Ҳосилахон Ҳасанова ҳақида сўзлагим келади, – дейли Мавлудaxon суҳбат давомида. – Бу иродали синглизмиз турмуш ўртоғини, фарзандларини йўқотди. Бироқ ҳеч кимга кўз ёшини кўрсатмай, ўзини меҳнатга урди. Томорқасида лимонария ташкил қилди, резаворлар етиштирди, бозорга сифатли маҳсулотлар чиқарди. Бугун у келини ва набираларига ҳам ҳалол меҳнат қилишни ўргатиб, меҳнатлари роҳатини кўриб ўтирибди. Зулфияхон Тожибоева ҳам томорқадан оқиллона фойдаланишда кўпчиликка ибрат бўладиган аёллардан. Қисқаси, маҳалламизда аёллар ўртасида ҳеч қандай жиноятчилик, ҳуқуқбузарлик ҳолатлари юз бермайди, негаки, ҳамма иш билан банд, бекорчи одамнинг ўзи йўқ.

Мавлудaxonнинг айтишича, маҳаллада осойишталикни сақлаш, турли ҳолатларнинг олдини олишда, тўй ва ҳашамларнинг тартибли ўтказилишида маҳалла фаолларидан Дилоромхон Ҳасанова, Мавлудaxon Мирзаева, Бусорахон Абдукаримова, Муҳаббатхон Умрзоқова сингари опа-сингилларнинг алоҳида жонбозликлари бор.

Дарҳақиқат, инсонга биринчи навбатда тинчлик керак, йўқса, унинг барча орзу-ўйлари армонга айланади. Илоҳим, ҳар бир хонадонда, ҳар бир маҳаллада “Тулистон”даги каби осойишта кунлар бардавом бўлаверсин.

Зухра АЛИЕВА.

Райимжон Қосимов олган
суврат.

Висенте Бласко ИБАНЕС

Оғир тоғчилар

Ҳикоя

Кекса Тофол ва унинг қизи қуллардек машаққатли кун кечиришарди. Улар бетўхтов ҳосил бераверганидан силласи қуриган боғчаларининг қули эдилар. Ўзлари ҳам шу бир парча, қўшнилари таърифи билан айтганда, дастрўмолдан сал катта ерга илдизи билан кириб кетган иккита дарахтга ўхшашар, ота-бола пушталарда гўё чувалчангдек ғимирлаганлари-ғимирлаган, айниқса, шу заҳилгина қиз куни билан тинмас эди. Қўшнилари қизга “Борда” дея лақаб қўйишганди, чунки Тофол амакининг мархума хотини туғмаслиги маълум бўлгач, уни етимхонадан асраб олишганди. Борда шу боғчада катта бўлди. У ўн етти ёшларда бўлса-да, кўринишидан ўн бир яшар қизалоқдан фарқ қилмас, озғин елкалари эгик, кўкраклари ботиқ, қизларга хос латофат кўринмасди.

Борда кўримсизлиги устига тинимсиз йўталаверганидан қўшни аёлларни, айниқса, ўзи билан Валенсия бозорида ёнма-ён туриб савдо

қиладиганларни чўчитиб қўйган. Шундай бўлса-да, уни ҳамма яхши кўрарди.

Қизгина бирам тиришқоқ эдики! Бозор растасидан жой олишга улгуриш учун тонг отмасданок боғчага кирар, саҳарги изғириндан жунжикиб қулупнай терар ёки гулларни кесиб, Валенсия шаҳри дарвозасидан биринчи бўлиб кирар эди. Полизларига сув олиш учун Тофол амакининг навбати етган тунларда қиз этакларини липпасига қистирарди-да, оғир сўқани итоаткорона олиб чолга эргашар, зовур билан ариқ туташган жойларга тупроқ ташлаб ясалган ғовларни очишга ёрдамлашарди. Занг ранги урган сув ариқларга таралиши биланок, чанқаган ер уни қулқуллатиб ютиб юборарди.

Мадридга жўнаш учун карвон тўплана бошласа, қиз шамолдек елиб, жўяқларни титиб чиқар, қадоқловчи аёл сабзавотларни катта-катта саватларга жойлаб улгурмасдан, кучоқ-кучоқ атиргул, чиннигулларни кесиб келарди.

Шу қадар кичик боғ орқасидан тирикчилик қилиш учун бош кўтармай ишлаш, бир лаҳза бўлсин, ерни унутмаслик керак. Ота-бола худди ўжар, хала урмаса, қимирламайдиган хачир учун жон куйдиргандек уринишарди. Тофол амакининг экинзори инқилоб вақтида мусодара этилиб, ижара ерлари сифатида тақсимлаб юборилган кенг монастыр боғининг бир қисми эди. Шаҳар кун сайин кенгайиб, атрофдаги экинзору боғларни ютиб борар, чол боғчасини қанчалик лаънатларга кўммасин, ер эгаси бир кунмас-бир кун мўмай пулга учиб ерни шаҳар учун сотиб юбориши мумкинлиги хаёлига келиб қолса, қалтираб қоларди.

Чол ўзининг бутун умрини, олтмиш йиллик меҳнатини шу боғчага кўмган, ернинг бир қаричи ҳам бўш қолмаган. Дарахту буталар зичлигидан, боғчанинг ўртасида туриб ҳар бурчига назар солганда ҳам девор ўрнидаги тўсиқлар кўринмасди. Магнолия, қизил мевали бутазорлар, пушти ясмин буталари, чиннигул ва атиргул – барининг нархи бор, уларнинг ҳаммаси феъл-атвори ғалати шаҳарликлар жон деб пул тўлайдиган мол.

Чол боғининг гўзаллигига лоқайд, фақат тушумни ўйлайди. У гулларни худди майсадек, қучоқ-қучоқ кесиб юборишга тайёр, араваларни мева-чевага тўлдириб ташлашни истайди, очкўзликка муккасидан кетиб, бечора Бордани қийнагани-қийнаган. Қиз йўтали тутиб, бир дақиқага тўхтаса, қўпол ўшқирик янглиғ, қурагига кесак келиб тегарди.

Кўшни аёлларнинг аччиғи чиқарди. Бу чол қизни адоий тамом қилади-ку! Ахир, бояқишнинг йўтали кун сайин кучайиб боряпти! Лекин чолнинг жавоби тайёр: қизча йўталаётган бўлса, нима қилсин, тақдири шу экан, қорни тўқ, нонсиз, гуручсиз қолиб кетмаяпти, баъзан ҳиссасига камёб неъмат – колбаса билан пиёз тегиб қолади. Якшанба кунлари қизининг хурсандчилик қилишига, яъни хонимчалардек черковга жўнашига халал бермайди, юбка сотиб олиш учун уч песет берганига ҳали бир йил ҳам бўлгани йўқ. Қолаверса, у қизнинг отасими ё йўқми? Тофол амакининг оталик ҳисси худди қадим римликлар тарозисида ўлчангандек: фарзанднинг ҳаёти ҳам, ўлими ҳам отанинг измида, дилининг қат-қатига яширинган меҳрини уйилган қош-қовоқлари, ғазабнок қарашлари, баъзида жаҳллашиб туртишлари билан ифодалайди.

Қиз бояқиш зорланмасди. Ўзи ҳам кўпроқ ишлашга уринарди, фақат боғларини тортиб олишмаса бўлгани. Кўпинча боғча сўқмоқларида ўзи она деб атаган, бир вақтлар ёрилиб кетган қўллари билан уни эркалаган кекса аёлнинг ямоқ этаклари липиллаб ўтгандек туюларди. Бу

ерда қиз севган ҳамма нарса: болалигидан таниш дарахтлар, қизлик кўнглида оналик муҳаббатига ўхшаш ҳислар уйғотувчи гуллар бор эди. Қиз учун гуллар гўё фарзанддек, чунки улар ғариб болалигининг қўғирчоқлари эди. У ҳар тонг гунчалардан янги гуллар бунёд бўлишини таажжуб билан кузатар, гунчалар аввал уялибгина, худди бегона назардан яширинмоқчи бўлгандек, ўз гул япроқларини қисиб олишини, кейин бирдан дадилланиб, митти рангдор мушаклардек портлаб ёрилишини кўрарди.

Боғча қиз учун туганмас қўшиқ куйларди, унда ранглар куйи, япроқлар шитири ва яшил гумбаз остида югураётган, итбалиққа тўла лойқа зовурдаги сувнинг бир текис жилдираши бир-бирига қўшилиб кетарди. Жазирама туш пайти чол мизғигани ётганда, Борда боғчани кезар, баҳорни қутлаш учун энг соз либосини эғнига илган ниҳолларнинг гўзаллигига маҳлиё бўлиб тикиларди.

Оппоқ лилия бал либосларига ўранган қизлар мисоли нафис тебранади. Нимпушти камелия киши тасавурида ўзининг кўркем сирларини яширмасдан тўшақда осойишта чўзилган гўзалнинг илиқ баданини жонлантирарди. Танноз бинафша барглар орасига яшириниб, нозик ислари билангина ўзини ошкор қиларди. Ҳамиша баҳор гуллари ўтлар орасида олтин сўлкавой сингари сарғаяр, чиннигуллар оқими алвон қалпоқ кийган инқилоб қўшинларидек пушталарни тўлдириб, сўқмоқларни қамал қилган, улар устида магнолиялар фил суягидан ясалган ладандонга ўхшаш косаларини тебратиб, сархуш қилувчи хушбўй ҳидлар сочар, қапалакгуллар – наъфармон бахмал қалпоқча кийган шўх миттилар қизнинг назарида:

– Борда, Бордета! Мунча иссиқ! Худо ҳақи! Сув... – дея шивирлаётгандек туюларди.

Ҳа, гуллар шивирларди, қиз бунга аниқ эшитарди! Ҳорғинликдан суяклар зирқилласа-да, қиз гулчелаққа сув тўлатгани зовур сари югурар, гулчелақдан ёрилган ёмғирдан руҳланган гуллар унга миннатдорлик ила бош тебратарди. Нозик бандларни кесар экан, кўпинча Борданинг қўллари титрар эди. Гуллар ўз умрини яшаб ўтиши учун жон деб уларни пушталарда қолдирган бўларди! Лекин тирикчилик учун саватларни гулларга тўлдириш, уларни Мадридга жўнатишдан бошқа иложи йўқ эди. Узоқ сафарга кетаётган гулларга қизнинг ҳаваси келарди. Мадрид! Қандоқ шаҳар экан у? Унинг хаёлига эртақларда тасвирлангандек шоҳона саройлар – деворлари чиннидек ярқироқ кенг хоналар келарди, атроф тўла кўзгу, уларда минглаб чироклар, сочларига гуллар тақилган башанг хонимлар акс этади. Бу тасаввур шундай жонла-

нар эдики, худди қиз буларни қачонлардир, балки ҳали дунёга келмасидан аввал кўрган-дек!

Мадридда хўжайиннинг ўғли яшарди. Бола чоғлари улар бирга ўйнардилар. Ўтган йили у балоғатга етган кўркем йигит бўлиб боғларига кириб келганида, Борда уялиб қочиб кетди. Ҳаяжонли хотиралар! Қиз бир вақтлар зовурнинг лабида ёнма-ён ўтирганларини, бола унга бирданига гўзал маликага айланган камбағал, етим бир қиз – Золушка ҳақида ҳикоя қилганларини эслаб, юзлари ёнди.

Унутилган барча болаларнинг доимий орзуси уни ҳам олтин қанотлари остига олади. Гўё эшик олдига ажойиб арава келиб тўхтади, ундан гўзал бир хоним тушади-да: “Қизалоғим! Ниҳоят, топдим сени!” – дейди. Худди эртақдагидек. Кейин – башанг либослар, саройдаги бахтли ҳаёт, ниҳоят, у ҳақиқий жанобга турмушга чиқишга рози бўлади (сенга уйланишга тайёр шахзода доим ҳам топилавермайди-ку!).

У борлиғи билан орзуларига берилган маҳал, гарданига кесак келиб тегади.

– Ҳой, мунча анқаясан? – дея ўшқиради отаси. Яна ишга берилади, тагин ерни ўйиб, қийнай бошлайди, назарида, замин гулларга бурканаётиб, оғриқдан инграйди.

Қуёш боғчани қиздиради, дарахтларнинг пўстлоғи дарз кетади. Одатда салқин бўлган эрта тонгда Борда худди кун тиккага келган пайтдагидек терга ботади, янада озади, кучлироқ йўталади. Ўзи тушунарсиз маъюслик билан ўпган гуллар унинг ҳаётини тортиб олаётгандек, юзидаги қизилликни ўчириб юбораётгандек туюлади.

Докторни чақириш ҳеч кимнинг эси-га келмасди. Нега? Докторга пул тўлаш керак, Тофол амаки эса тиббиётга ишонмасди. Мана, жонзотлар, табибсиз ҳам, дорисиз ҳам яшайди, дерди у. Бир кун эрталаб Борда кўшни аёлларнинг ачиниш билан қараб пичирлашганларини эшитиб қолди. Қизнинг ўткир қулоқлари шивирлаб айтилган гапни дарров илғади: “У кузга, хазон-резгига ҳам етолмайди”. Шу кундан бошлаб бу ҳаёл уни тинмай таъқиб қила бошлади. Ўлиш! На илож, майли... Фақат бечора чолга қийин: бир ўзи, ёрдамчисиз қолади. Агар ҳаёт билан видолашмоққа тўғри келса, жуда бўлмаса, онаси кетгандек – авжи баҳорда, ранглар кўшиғи бахтиёр кулгу сингари кўкка ўрлаганда кетса! Фақат кузда ўлмасин, фақат бу маъюс фаслда, ер яланғочланиб, ҳимоясиз дарахтлар худди супургидек шўппайган, пушталарда қиш гуллари ҳазин тебранган

паллада кетмасин!

Дарахтлар барг ташлаган кунлар! Борда кузда хунук оғочларга айланувчи дарахтларни ёмон кўриб қолди, у худди ўлим олиб келаётгандек туюлган дарахтларни қўриқлаб юрган кезлари бундан юз йил аввал монахлар ўтқазиб кетган палмани – қомати расо, ҳилпироқ патлардан жиға таққан юксак дарахтни жон дилдан севди. Палманинг барглари ҳеч қачон тўкилмас эди!

Қиз бу ақлдан эмаслигини англади, лекин мўъжизага мойиллик ҳисси унинг дилига умид бахш этарди, бечора Борда истироҳат чоғлари Биби Марям оёқлари остида даво излаган баъзи художўйлар мисоли ўткир учли япроқлар соясидан паноҳ изларди.

Унинг сўнгги ёзи палма остида ўтди. Бир куни қиз гўё ер қаърида биқирлаётган вулқонга йўл очгандек, тупроқдан буғ сиқиб чиқараётган қуёш энди унинг жунжиккан баданини исита олмайдиган бўлиб қолганини сизди. У худди шу ерда, палма остида дарахт япроқларини узиб олаётган дастлабки изғиринларни кутиб олди. У одамларнинг кўз ўнгида кун сайин сўлиб, маъюсланиб борарди, энди унинг қулоқлари боғчанинг инсон илғамас шитирлашларини ҳам эшитар эди. Оппоқ парвоналар Борданинг боши устида айланаркан, уни ўзга оламга, хуш исли ажойиб гуллар ўзини парвариш қилганларнинг ҳаётини тортиб олмайдиган шафқатли дунёга олиб кетишни тилагандек, қизнинг нам пешонасига астагина қанот теккизарди. Қиш ёмғирлари қизни боғчадан топа олмадилар. Оғир томчилар Тофол амакининг букик белига тушди. Чол доимгидек сўқани кўлида маҳкам тутган, кўзларини ерга тиккан, қисматига тушган йўлдан қашшоқликнинг итоаткор аскарига хос бемаъни лоқайдлик билан кетиб боради. Ишлаш керак, бир сиқим гуруч сотиб олиш, вақтида ижара ҳақини тўлаш учун ишлаш, ишлаш керак! Энди у ёлғиз. Қиз онасининг ортидан кетди. Чолнинг серҳосил, гўё ўлим нафаси тегмагандек гуллаб-яшнаб, муаттар ислар таратиб ётган, одамнинг умрини емирувчи, бир кун келиб, чолни ҳам адойи тамом қилувчи мана шу дийдаси қаттиқ ердан бошқа ҳеч нарсаси йўқ. Чол етмиш ёшида икки кишининг юмушини қилишга маҳкум. У ерни аввалгидан ҳам тиришиб чопайди, атрофидаги алдоқчи гўзалликка қарамай, бош кўтармай ишлайди. У биландики, бу гўзаллик унинг машаққатли меҳнатлари самараси, чол фақат битта истакка мубтало – ўзи яратган гўзалликни қимматроққа пуллаш. Шунинг учун чол даладаги пичанни ўргандек, гулларни бамайлихотир кесиб бораверади.

Рус тилидан **Рисолат ҲАЙДАРОВА**

Шаҳноза
СОАТОВА

Қиз бола онасига айтмаслиги керак БЎЛГАН 10 ТА ГАП

Қиз бола ота-она бағрида, таълиму тарбиядан холи юрган чоғлари унинг одатлари, тарбияси ва қадриятлари шаклланади. У “биронинг уйига борадиган одам”, деб тарбияланади, яъни ўзгаришларга чидамли, эгилувчан, итоаткор... Чунки бир уйдан бошқасига бориш, у ерда яшаб, кўникиб кетиш осон эмас. Тарбия жараёнида оналар қизларига маълум чегараларни қўйиб боришади. Ана ўша чекловларнинг энг каттаси тилга қўйилади, яъни қиз бола тилини тийишни ўрганиши керак, дейилади. Қуйида қизлар айтмаслиги керак бўлган гапларни санаш орқали ана шу чегаранинг айрим нуқталарини белгилаймиз.

12-13 ёшда: “Келинойим ёмон, тили заҳар, ишни чала қилади...”

Бу ёшда қизалоқ болалик ва ўсмирлик чегарасида турган эса-да, руҳан ҳали бола. Уни болаликнинг чақмачақарлик, қитмирлик, жанжалкашлик ва инжиқлик одатлари ҳали тарк этиб улгурмаган. Оилага янги келган аёл билан ҳудуд таллашиш, акаси, отаси, онасининг эътиборини келинойисидан қизганиш, ҳалиям ўзининг айтгани айтган, дегани деган эканини оиланинг янги аъзосига кўрсатиб қўйишга уриниш кучли бўлади. Шу сабабли келинойисининг қилиқларидан қийиқ ахтариб, хатоларини қўшиб-чатиб онаси ёки акасига чақиб бериши мумкин.

Оналар! Бу ёшда қизларни йўлга солиш, эгиб олиш осонроқ. Шу сабабли уларга янги келиннинг фазилатларини кўрсатиб, янги-қайнсингил ўртасида дўстлик ришталарини боғлаш муштарак қизчанинг гапи билан биронинг боласига зуғум қилишдан афзалроқ.

Қизлар! Келинойингиз сиздан бир неча қўйлак ортиқ йиртгани учун опа ўрнида. Балки, унинг қилаётганлари тўғри-дир-у, сиз нотўғри тушунаётгандирсиз?!

14 ёшда: “Мени яхши кўрмайсиз, тушунмайсиз, ҳаммангиз менга қарши...”

У ўз дунёсига эга, кап-катта инсон.

Ҳамма нарсани билади, ҳамма иш қўлидан келади, фақат атрофдагилар ғалати, ҳеч ким уни тушунмайди. Ҳатто онаси ҳам... Ўсмирлар шундай ўйлайди-да.

Оналар! Сиздан сабр ва устумонлик талаб қилинади.

Энди қизингизга ортиқча зуғум қила олмайсиз. Ҳаммасини тушунтириш, самимий мулоқот йўли билан ҳал этишингиз керак.

Қизлар! Кап-катта одамсиз. Энди сизга ортиқча насиҳатнинг кераги йўқ. Аммо дунёда сизни тушунса шу яқинларингиз тушуниши мумкин. Ундан наридагилар фақат тушунган одам ролини ўйнашяпти, сизга ёқишга уришяпти, холос.

15 ёшда: “Калта юбка, тор шим олиб беринг”.

Бу ёшда қизлар ташқи кўринишига кўпроқ эътибор беришади. Уларга қанча кийим олиб берманг, барибир, дугонасининг отаси пулдорроқ, онаси меҳрибонроқ, кийим жавони бойроқ туюлаверади. Тақлид қилиш ва кимўзарга ўйнаш одати кучайган. Афсуски, улар ҳар доим ҳам яхши нарсаларга тақлид қилавермайдилар.

Оналар! Қизингиз ҳаддан ортиқ очик-сочик либос олиб беришингизни талаб қилса, “йўқ” деб чўрт кесишга ошиқманг. Барибир, бу билан муаммони ҳал қила олмайсиз. У олдингиздан сипо кийиниб чиқиб кетиб, дугонасиникида этагини баландроқ кўтариб олиши мумкин. Яхшиси,

Эҳ, бу ўсмирларга хос максимализм! Марра уни тўғри ўзанга бура олганники! Албатта, қиз бола эрта бир кун бировнинг эшигига боради.

нега очик кийинмаслиги кераклигини тушунтиринг. “Қиз бола озгина сирли бўлиши керак. Очик-сочик юрсанг сирлилигинг қаёқда қолади, йигитлар сенга фақат ёмон кўз билан қарашади, уларга юрагинг, кўнглинг эмас, фақат ташқи кўринишинг қизиқ, чиройли бир буюмдек кўринасан, холос”, тарзидаги гапларни айтинг. Барибир, қизлар бу ишларни қарама-қарши жинсининг эътиборини тортиш учун қилишяпти. Шу туйғуни ўз фойдангизга буринг. Майли, замонавий, аммо сипо ва чиройли кийим олиб беринг. Ўзингиз ҳам: “Менинг ёшимга етганингда бунақа кийимларни киясан”, – деманг, аксинча, дидли ва ибоби аёл сифатида унга ўрнак бўлинг.

Қизлар! Сиз кимгадир ўхшаганингиз эмас, ўзига хослигингиз билан атрофдагиларнинг эътиборини торта оласиз. Демак, “Ўша фалончи ҳам оддий қиз, барибир, сочлари меникидан калта!” денг-у мағрур одимланг.

16 ёшда: “Мени барвақт уйғотманг, уйқуга тўйиб олай. Керак бўлганида барвақт туришним эплаб кетарман”.

Эҳ, бу ўсмирларга хос максимализм! Марра уни тўғри ўзанга бура олганники! Албатта, қиз бола эрта бир кун бировнинг эшигига боради. Дангаса, уйқучи деган ном орттирмасин деб онанинг хавотирланиши бежиз эмас.

Оналар: “Йўқ, эрта турасан дедимми, турасан!” Асло бу кескин усулдан фойдаланманг. Қизингиз ярим кечагача телевизор кўрган, телефонда кимлар биландир гап-

лашган ёки интернетда ўтирган бўлиши мумкин. Ана шу воситалардан уни маҳрум этишни ҳам тавсия қилмаймиз. Яхшиси, унда барвақт туришга рағбат уйғотинг. Масалан, уч кун вақтли уйғонса, тўртинчи кун эрталаб барвақт бозорга тушиб у сўраган нарсани олиб беришингизни айтинг. Узоғи билан бир ойда қизингизнинг биологик соатлари барвақт туришга мослашиб қолади.

Қизлар! Истаган вақтда барвақт туришни эплайсизми? Қани, бир ой шундай қилиб кўринг-чи! Эплармикансиз?!

17-18 ёшда: “Турмушга чиқмаган!”

Ўн саккиз ёш қизларни айни турмушга узатиш вақти бўлса-да, қиз бола бу ёшда ўз-ўзидан “эрга тегаман” дейиши нотабиий. Ахир, у ноз қилиши, эрга бераман дейилса, “ҳали ўқийман” дейиши ёки оёқ тираши керак эмасми?

Оналар! Қизингизда эрта турмушга чиқиш истаги уйғонишига, балки, сиз сабабчидирсиз. Неча марта сандигингизни очиб, тахи бузилмаган сепларни кўз-кўз қилиб, келин бўлсанг киясан дегансиз. Унинг олдида ўқиш, илм ёки касб эгаллаш ҳам ҳаётнинг асосий мақсадларидан экани ҳақида ҳам қизиқиш уйғотадиган “тил”да гапиринг! Ҳали қизингиз ўн саккизга тўлиб улгурмаган бўлса, уни ўз олдида тўғри мақсад қўйишга ўргатинг. Акс ҳолда, биринчи дуч келган шахзодасифат йигитга турмушга чиқаман, деб куйдириши ҳеч гапмас.

Қизлар! Оқ либосми ёки қизил диплом? Ё диплом олиб, кейин оқ либос киясиз, яъни ҳар иккисига ҳам навбатма-навбат эга бўласиз ёки фақат оқ либос кийиб дипломни унутасиз ва бир умр эрингизнинг қўлига қара-а-аб яшаб ўтасиз. Танланг!

20-22 ёшда: “Турмушга чиқмайман!”

Қизларнинг “эрга тегаман”идан “тегмайман”и оналарни кўпроқ ташвишлантиради. Нимага ёши йигирмадан ўтса ҳам бундай деярли? Бировга кўнгил бериб, кутаётганмикан? Ё кимдир қизгинани алдаб кетдими? Хуллас, шайтон минг хаёлга етаклайди.

Оналар! Қизингиз билан дилдан суҳбатлашиб олинг. Энди у қап-катта бўлиб, оқу қоранинг фарқига бориб қолди. Йигитларга, бўлажак турмуш ўртоғига ва ҳаётга нисбатан талаблари ўзгарган. Шунинг учун унинг кўнглига йўл топа оладиган йигитнинг учраши кийин кечаётгандир.

Қизлар! “Тегмайман”, дейишга шошилманг. Умрингиз ўтиб, ёшлигингиз қайтмас бўлгач, афсус бефойда. Яхшироқ қаранг, бахт олдингизда, остонангиздадир, балки. Мағрурлик қилиб уни кўрмаётган бўлишингиз мумкин. Талабларни осмондан эмас, ердан туриб кўйинг.

22-24 ёшда: “Қайнонам (эрим, қайнсинглим, овсиним ва ҳ.к.) ёмон”.

Қиз болани узатмасанг, бир бало, узатсанг, минг бало. Борган жойида тиниб-тинчиб кетармикан, уни хафа қилишмаётганмикан, эрталаб ухлаб қолмаётганмикан, қорни оч эмасмикан?.. Шўрлик онанинг хаёлини бундай фикрлар бирзумга бўлсин тарк этмайди. Шундай жонсарак пайтда ўн беш кунда бир келиб келинлик ҳаётидан нолиш хатодир.

Оналар! Ташлаганга тош тегмас дейишади. Қизингизни энди ҳаёт уммонига ташланг. Мустақил яшасин, ўзи бироз қийналсин, хато қилсин, уни тузатсин ва ақли кирсин. Унинг гапларига кўп эътибор бериб юрагингизга яқин олаверманг. Янги ҳаётга кўникиш ҳеч кимга осон бўлмаган. Сиз ўтгансиз, онангиз ўтган, момонгиз ўтган бу синов кўпригидан, қизингиз ҳам ўтади, ғам еманг.

Қизлар! Унутманг, сиз бир куйган жойда онангиз ўн куяди. Шунинг учун келин бўлиб тушган уйингизнинг яхшисини ошириб, ёмонини яшириб етказинг. Муаммоларингизни эса ўзингиз ҳал қилишга урининг.

25-26 ёшда: “Болам касал, ишим унмаяпти, ҳеч нарсага улгурмаяпман”.

Бу нолишни эшитган она ўзини, ёшини, соғлигини унутиб, қизига ёрдамга ошиқади. Кетма-кет тукқан қизининг бир ярим яшар гўдагини кечалари аллалаб ухламай чиқаётган, болам болалари билан улгурмайди, дея бозордан помидор ташиб қизига қишлоқ банкларни ёпаётган ёки икки-уч яшар набираларини олиб қолиб қизини куёви билан дам олишга жўнатган оналарни кўрганда одамнинг раҳми келади. Зеро, ҳар ким ўз бошига тушган қорни ўзи кураши керак!

Оналар! Қизингиз ёш бола эмас, ўз аравасини ўзи тортадиган ёшга етган. Қачонгача унинг муаммоларига елка тутасиз? Озгина оёқни узатиб, ўзингиз учун ҳам яшанг.

Қизлар! Онангизга биров ишга улгурмаётганингиздан нолигандан кўра келиб унга қарашинг. Унинг ҳам рўзғори, ўзига яраша ташвиши бор. Ҳеч бўлмаса, ўз ташвишларингизни унинг зиммасига ортманг.

30-35 ёшда ва ундан каттароқ: “Бола меники, ўзим (билганимча тарбиялайман).”

Қари билганини пари билмас деганлари рост. Бола ота-онаники, аммо тарбияси бувию бобо, ҳатто етти маҳаллага тан.

Оналар! Фарзандингиздан юқоридаги гапни эшитганда мунгайиб қолиш ёки ўзинг биласан, дейишга ошиқманг. Ниятингизни тушунтиришга ҳаракат қилинг. Сиз тажрибангиз билан ўртоқлашасиз, ахир. Тажриба эса ҳар кишининг пешонаси деворларга урилиб топадиган бебаҳо бойлигидир. Шу бойликни баҳам кўраётганингиз учун қизингиз сиздан миннатдор бўлиши керак.

Қизлар! Неча ёшда бўлманг, онангизнинг маслаҳатини олишдан оғринманг. Унутманг, кўшиқда айтилганидек: “Онаси бор одамлар ҳеч қачон қаримайди!”

Ҳамма ёшда: “Сиз ниманиям билардингиз?”

Буни онага айтиш учун қанчалик бефаҳм бўлиши керак одам? Бизни дунёга келтириб катта қилишни билган инсон камида донишманддир! Ортиқча изохга ҳолат йўқ.

(Давоми бор)

Ҳомиладорликнинг

Иккинчи ва учинчи ойи

Ҳомиладорликнинг илк ҳафтала-ридан аёл ҳаётида янги давр бошла-нади. Она қорнида иккинчи ойнинг охиридан – тўққизинчи ҳафтадан бошланиб ривожланаётган пушт эмбрион Одам қиёфасига киради. Бу даврда ҳомиланинг боши, кўзи, бурни, оғзи, танаси, қўл-оёқлари, ички органлари, мия, асаб тизими ва скелет шаклланади. Иккинчи ой-нинг охирида ҳомиланинг бўйи 3,5 сантиметр, вазни 4 граммга ошади, учинчи ойнинг сўнггида эса ҳомила бўйи 8-9 сантиметр, вазни 40 грамм атрофида бўлиб, боши катталашади, жинси аниқлашади.

Айни пайтда бўлғуси онанинг соғлиғини синчковлик билан куза-тиб бориш, соғлом турмуш тарзига риоя қилиш, тўғри овқатланиш, ор-тиқча меҳнат, зарарли таъсирлар-дан ва стресс ҳолатлардан сақланиш муҳимдир. Агар ҳомиладор аёл са-ломатлик учун салбий таъсири бор ишлаб чиқариш соҳаларида ишласа, ишини ўзгартиришга ҳаракат қили-ши керак, чунки кимёвий моддалар, лаклар, бўёқлар эмбрионга ёмон таъ-сир кўрсатади. Бундан ташқари, ис-сиқхоналарда ишлаш ҳам туғилажак

бола учун турли ногиронлик ҳолатларини келтириб чиқариш эҳтимоли бор. Чунки ҳо-мила шаклланмоқда.

Иш фаолиятим даврида бўлиб ўтган бир аянчли воқеани ҳикоя қилмоқчиман. Ҳоми-ладор аёл вақти-соатига етиб ўгил фарзандни дунёга келтирди, бироқ боланинг икки оёғи тиззасидан пасти йўқ эди. Сўраб-суришти-рувлардан шу маълум бўлдики, аёл кимёвий моддалар билан ишлар экан. Биринчи фар-занди эди. Бу ҳақда УТТ текширувлар ўз ху-лосасини берган, лекин аёл мўъжиза қутган.

Зарарли таъсирлардан сақланишдан ташқари, кучли стресслар ҳам ҳомила ҳаёти-га нуқта қўйиши ёки турли асаб тизими ка-салликларини келтириб чиқариши мумкин. Оиладаги келишмовчиликлар, қайнона-ке-лин можаролари, эрнинг аёлга қўпол муно-сабатлари шундай ачинарли ҳолатларга олиб келиши мумкин. Шундай экан, дунёга кела-жак фарзанд учун оила аъзолари хонадонда хотиржамлик руҳи ҳукм суришига имкон то-пишлари, унча-мунча муаммоларга қўл сил-ташлари керак бўлади.

Ҳомиладорликнинг бу ойларида кучли токсикозлар ҳам бошланади, кўпинча ҳамма нарсаси ўз-ўзидан ўтиб кетади, вақт ўтса бўл-ди, қабилида безъетиборлик ҳолатлари куза-тилади. Айрим қайноналар: “Бошқоронғи-лик касаллик эмас, азалдан бўлиб келган

ўткинчи ҳолат”, деб бепарво бўлади. Ётиб қолган келинчакка меҳр бериш ўрнига қаҳр кўрсатадилар. Ҳозирги ёшлар жуда нозик бўлиб кетган, деб ёзгирадилар. Ахир келин уй хизматкори эмас, бўлажак она, сулолани давом эттирувчи зот. Унга энг катта эътибор қаратилиши лозим. Бу ҳақиқатни хонадон аъзоларининг ҳаммаси билиши, унинг ёзилмаган қоидаларига амал қилиши шарт. Меҳрибон, оқила оналар бундай нозик пайтда келини уйининг жавонлари, тоқчаларига анор, лимон, новвот каби бошқоронғиликни босиши мумкин бўлган неъматларни олиб кириб қўядилар. Ўғлига: “Ҳар куни келинимдан сўраб тур, кўнгли тусаган нарсасини ўзига лойиққина қилиб олиб келиб бер”, дея тайинлайди. Аммо сир эмас, шундай қайноналар ҳам борки, рафиқасига кабоб олиб келган ўғлига:

– Сенга она эмас, хотин бўлса бас! – дея таъна қилади.

“Касал қизингизни берган экансиз, энди тузалгунича боқиб беринг”, дея гавдасини кўтара олмаётган келинчакни она уйига элтиб қўядиганлар ҳам йўқ эмас. Бошқоронғулик касаллик эмас, лекин аёл ҳаётидаги ўта нозик, ўта эътиборталаб давр.

Ҳомиладор аёл бу ойлarda яна нима-лардан огоҳ бўлиши керак? Қориннинг пастки ва бел қисмида такрорланадиган оғриқ, тўғри ичакка босим ҳисси, қиндан шилимшиқ секрециясининг кўпайиши кузатилса, зудлик билан шифокорга мурожаат қилиш керак. Чунки бу ҳолат ҳомила тушишдан далолат беради. Агар шифокор сизга касалхонага боришни маслаҳат берса, рад қилманг, баъзида ўз вақтида даволанишгана гўдакни сақлаб қолишга ёрдам беради.

Қалтис ҳаракатланишдан, югуришдан сақланиш, оғир кўтармаслик ҳам ҳомиланинг тўғри ривожланишига ёрдам беради.

Шифокор тавсия қилмасдан туриб ҳеч қандай дори ичмаслик ҳақида кўп маслаҳат

берилса-да, баъзида бўлажак оналаримиз бунга кўпда аҳамият беришмайди ва натижада турли нуқсонли белгилар билан фарзандларини дунёга келтиришади.

Ушбу ойлarda қабзиятга мойиллик кузатилиши мумкин. Бунда албатта, овқат рационига қора нон, янги узилган мева, сабзавотлар, айниқса, қайнатилган лавлаги, тузланган қарам, янги қарам, қуритилган ўрик туршаги каби неъматлар киритилса, қабзиятдан сақланишга ёрдам беради. Оч қоринга ҳўплаб-ҳўплаб ичилган бир пиёла сув ёки кечаси қатиқ ичиш ҳам яхши ич юмшатувчи таъсирга эгадир.

Бундан ташқари, яхши овқатланиш ҳақида ҳам унутмаслик керак. Бўлажак оналар кўпроқ сабзавот ва мевалар, қайнатилган гўшт ва баллиқ, сут маҳсулотларини истеъмол қилишга ўрганишлари зарур. Газли ичимликлардан ўзларини тийишлари, бодом, pista маҳсулотларини ҳам меъёридан оширмасликлари тавсия этилади. Айрим чақалоқлар терида турли аллергия тошмалар билан туғилади. Кузатишлар ва суриштиришларда оналар “ўзи жуда кўп pista ёки бодом чаққандим”, деб тан олишади. Газли ичимликлар эса ҳомиланинг ичакларида нуқсонлар келтириб чиқариши амалиётда кўп кузатилган.

Юқорида берилган тавсияларга бўлғуси ёш оналаримиз риоя этсалар, тўрт мучаси соғлом фарзандларни дунёга келтирадилар. Албатта, оила аъзоларининг яқиндан меҳрли кўмак беришлари эса бўлажак онага ҳар жиҳатдан мадад бўлади. У ҳар лаҳза юраги остидаги жон фақат ўзига эмас, яқинларига ҳам керак эканлигини, атрофидагилар ҳам уни интиқлик билан кутаётганини ҳис қилиб туради. Бу ҳис унга ҳамиша ёқимли кайфият бахш этади.

(Давоми бор)

Агар шифокор сизга касалхонага боришни маслаҳат берса, рад қилманг, баъзида ўз вақтида даволанишгана гўдакни сақлаб қолишга ёрдам беради.

Дилфуза ТУРДИЕВА,
ТошПМИ 1-госпитал педиатрия
кафедраси доценти, олий тоифали неонатолог

Занжабил – минг БИР ДАРДГА ДАВО

Буюк ҳаким Абу Али ибн Сино “Тиб қонунлари” асарида кўплаб хасталикларни даволашда қўлланадиган малҳамларни тайёрлашда уларнинг таркибига занжабил қўшиш лозим, деб ёзган.

Қадим қадимдан занжабил дори воситаси ва зиравор сифатида кенг қўлланилади. Айниқса, юқумли касалликларни даволашда, хусусан, қадимда ўлатнинг олдини олишда асосий дори воситаси ҳисобланган. У иммунитетни ошириши, микробларга қирон келтириши билан ҳам саримсоққа ўхшаб кетади. Аллома Ибн Сино занжабилга пиёз ва мингдевона уруғларини аралаштириб дудлатиш йўли билан тиш касаллиги, яъни кариесни даволашни энг афзал восита деб билган.

Занжабил “Қуръон”да номи келган ўсимликлар қаторида туради.

Занжабилнинг қуруқ илдизи доривор бўлиб, таркибида 1,5 дан 3 фоизгача эфир ёғлари, 70 фоизгача органик бирикмалар, шунингдек, камфен, цинеол, бисаболен, борнеол, цитраль, линалоол моддалари, С, В1, В2 дармондорилари, аминокислоталар мавжуд.

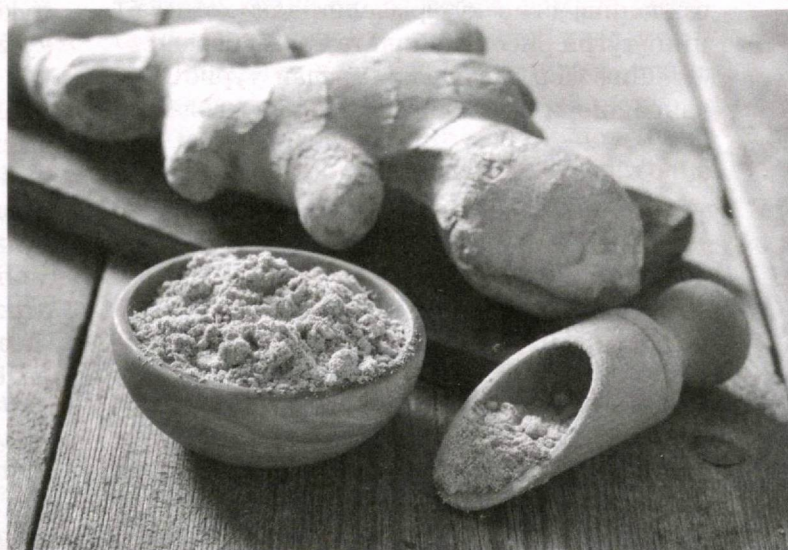
Кўпинча туйилган ҳолда ишлатиладиган занжабил илдизи қўнғирсимон-сарик унга ўхшайди. У офтобда қурилади. Тозаланмаган қорамтир занжабилнинг ҳиди ва таъми ўткир бўлади. Уни кўпроқ қуритиб туйилган ҳолда таомларга қўшганлар. Хамирларга эса қорилаётганда ёки қориб бўлингач қўшилади. Гўшти димлаганда таом тайёр бўлишидан 20 дақиқа олдин

аралаштирилади. Шарбат ва бошқа ичиладиган таомларга 2-5 дақиқа аввал, соусларга эса оловдан олингандан сўнг қўшилади. Бир килограмм хамир ёки бир килограмм гўштга бир чимдим занжабил солиш kifоя.

Бу гиёҳнинг илдизи дорихоналарга тозаланган ва ярим тозаланган ҳолда топширилади. Занжабил оғиз бўшлиғи ҳамда томоқ яллиғланганда яхши муолажадир. Дамламаси ва кукуни денгиз касаллигига, ошқозон ярасига даводир. Иштаҳани очади, таомлар ҳазмини яхшилайдиган. Атеросклерозда фойдали, қондаги холестерин миқдорини камайтиради. Қон томирлар ҳолатини меъёрга солади.

Занжабил илдизининг шарбати асосида тайёрланган мураббolar ҳам шу мақсадга хизмат қилади. Занжабилли чой – асал ва лимон билан бирга шамоллаш билан боғлиқ, хасталикларда тез-тез қўлланилади. Бош оғриғида, елкада оғриқлар пайдо бўлганда, сурункали бод хасталигида ундан компресс қилинади.

Янги соғилган сутга қирғичдан ўтказилган занжабил қўшиб ичилса, йўталдан фориғ бўлишга ёрдам бе-

ради. Томоқ шиши (ангина) ва тиш оғриғида ҳам шифо бўлади, организмни заҳарли моддалардан тозалайди. Бунинг учун қирғичдан чиқарилган 1 грамм занжабилни лимон шербати ва озгина туз қўшиб, эрталаб нонуштадан аввал истеъмол қилиш керак.

Машинада бош айланганида бир бўлак занжабил илдизини чайнаш кифоя. Занжабилли чой эса кўпгина шамоллаш хасталикларидан халос этади. Бундай чойни тайёрлаш усули: қирғичдан янги чиқарилган уч чой қошиқ занжабил илдизи 100 мл. сув ёки сутга солиниб, қопқоғи зич ёпилган эмалли идишда паст оловда 10 дақиқа қайнатилади. Сўнг 5-10 дақиқа димлаб қўйилади. У илиқ ҳолига келганида асал ва лимон қўшиб ичилади. Чунки асал иссиқ чойга, қайноқ сувга аралаштирилса фойдали хусусиятлари пасаяди.

Тибетда майдалаб кесилган ёки нафис бўлакланган занжабил илдизини чойнакка солиб, устидан қайнаб турган сув қуйилади ва 10-15 дақиқа дамланади. Қайноқлиги кетгач, илиқ ҳолатда лимон ва асал қўшиб ичилади. Бу жуда хуштаъм ичимлик бўлишдан ташқари, ниҳоятда фойдали: шамоллаш, томоқ оғриғини даволайди, иммунитетни кўтаради. Аклни ва хотирани пешлайди. Меъда фаолиятини яхшилаб, ҳазмни кучайтиради. Қоринда йиғилган елларни, танадаги ортикча хилтларни ҳайдаб, қувват бағишлайди. Изтиробли йўталда балғамни кўчиради. Балки, тибетча умр узоклигининг омили ҳам шундадир.

Бу қимматбаҳо гиёҳ жаҳон бозорларида икки хил кўринишда савдога қўйилади. Оқ ва қора занжабил тайёрланиши жиҳатидан фарқ қилади. Қазиб олинган илдиз поялари покиза қилиб ювилганидан сўнг қуёш тобига қўйилиб қурилса, оқ занжабил ҳосил бўлади. Агар ўсимликнинг илдизпоялари қозонда ёхуд бирор идишда қайнатилиб, пиширилганидан сўнг қуёш остида қуритиладиган бўлса, унда қора занжабил ҳосил бўлади.

Барча неъматлар каби занжабил ҳам меъёрдан ортиқ истеъмол қилинса, кўнгилни айнитиши, ични суриши, аллергия акс таъсирларга олиб келиши мумкин. Занжабилни доим истеъмол қилиш ҳалқумга зарар қилади. Бундай пайтда асал ва ширин бодом ёғи истеъмол қилинса, етган зарарни бартараф этади.

Шоира БЕКЧАНОВА,
Тиббиёт фанлари номзоди

ҲАЁТИЙ ВОҚЕА

Суданнинг Нил штатидаги мактабда ўқитувчилардан бири ўқувчилардан имтиҳон олишга қарор қилади. Энг яхши натижага эришган ўқувчига янги пойафзал совға этилишини айтади.

Болалар хурсанд бўлиб, кунт билан ёзишни бошлашади.

Ярим соат ичида ҳамма ўқувчилар ёзма ишларини топширишади. Деярли барчаси мукамал жавоб беришган эди. Ўқитувчи барчага ажойиб натижа учун, саъй-ҳаракатлари учун миннатдорчилик билдиради ва совға кимга берилиши ҳақида ўйлай бошлайди.

Шундай бўлса-да, у муносиб ечимни топади. Ҳаммаси чин бўлиши учун у ҳар кимдан ўз исмини бир варақчага ёзиб, уни буклаб, қутича ичига солишларини ва бу қутичадан ўқитувчи биттасини олиб, номи чиққан ўқувчи ҳақиқий ғолибга айланишини эълон қилади.

Дарҳақиқат, ўқитувчи қутичанинг ичидан бир қоғозни чиқариб, ўқувчининг исмини ўқийди. “Вафаа Абдел Карим”. У мукофот соҳиби бўлди.

Қизалоқ Вафаа ўқитувчи ва барча болаларнинг қарсақлари остида кўз ёшлари билан олдинга қадам қўяди. У барчага миннатдорчилик билдиради ва ўқитувчисидан ўзи учун жуда зарур бўлган ушбу ажойиб совғани қабул қилиб олади.

Унинг мактабга кийиб келаётган оёқ кийими жуда эскириб, титилиб кетган, ота-онаси камбағаллиги сабабли янгисини сотиб олиб беришолмаган эди.

Ўқитувчи мамнуният билан уйига қайтади ва бу воқеани эрига йиғлаб айтиб беради. Эри бундай воқеани хотинидан эшитганидан жуда хурсанд бўлади, аммо кўз ёшларининг боисини тушунолмай хотинидан сўрайди.

“Қутичага ташланган ҳамма қоғозчаларда “Вафаа Абдул Карим” деб ёзилган экан. Барча болалар унинг аҳволини пайқашган ва бу қизнинг фойдасига ўқувчилар совғадан воз кечишган экан”, дейди у.

Интернет
саҳифасидан тайёрланди

Шоҳида ШАКИРОВА,
филология фанлари бўйича
фалсафа доктори

Инсон деб аталган зотнинг ақлан етук, ахлоқан баркамол, маънавий гўзал бўлиши, уни покиза руҳда тарбиялаб, вояга етказиш муаммоси асрлар давомида кишилик жамиятининг олий мақсади бўлиб келди. Бугунги жамиятимизнинг янгиланиш шароитида ҳам бу ғоят долзарб масала бўлиб келмоқда. Инсон – энг олий мавжудот. У табиатнинг тожи ва Яратганнинг буюк мўъжизаси, бутун жаҳоннинг соҳиби. Айнан табиат инсонни яратиб, ўз моҳиятига эришди. Чунки инсон бўлмаганда, назаримизда, табиат ўз-ўзича маълум объектив мавжудотлигича қолаверар эди. Табиатга маълум маънода гўзаллик бахш этадиган ҳам инсон. У ақл-идроки, ахлоқ-одоби билан жамики мавжудотлардан юксакликда туради. Шарқнинг буюк мутафаккирлари ҳам баркамол авлод ва маърифатли инсон хусусида дурдона асарлар ёзиб қолдирганлар.

Кейинги пайтларда республикамиз оммавий ахборот воситаларида улуғ алломалар, саркардалар ва уларнинг тарихимизда тутган ўрни, уларнинг ҳаёти, ижоди талқин қилинмоқда. Меросимиз минг йиллик бой тарихга эга. Мадааний меросимиз ҳақида Аҳмад Яссавий, Сулаймон Боқирғоний, Ҳувайдо, Ҳазиний каби шоирлар диний мавзуларда ҳам асарлар ёзганлар. Бироқ бу асарлар ўз вақтида қадр топмаган.

Мустақилликдан сўнггина Шарқ мутафаккирларининг таъ-

БОБОЖОН САНОИЙ

лим-тарбияга оид маданий меросига эгалик қилиш, катта ҳазинамиз сифатида қайта-қайта мурожаат қилиш имкони яратилди.

Улуғ алломалардан бири Форобий ўзининг фалсафий-ахлоқий қарашларида инсон шахсини ғоятда улуғлайди. Инсон ўзаро мулоқот ва касб-хунар кўникмаларига эга бўлгандагина қалбидаги истаклар ва маънавий-моддий эҳтиёжларини амалга ошира олади, у ақл-идроки орқали бахтга эришади, деб таъкидлайди. Форобийнинг фикрича, билимлар инсонни хушахлоқ, саховатли ва ақл-идрокли қилади, билимсиз инсон кўзлаган мақсадига эриша олмайди. Форобий таълимотига таянган, XIX аср охири XX аср бошларида яшаб ижод этган Хоразм тасаввуф адабиёти намояндаларидан бири Бобожон Санойий ҳам диний, ахлоқ-одобга тегишли асарлар яратган. Уларда инсоннинг ҳалол ва ҳақгўй бўлиши, раҳмдиллиги, камтарлиги камолоти пиллапоаялари сифатида кўрсатилган.

Бобожон Санойийнинг “Ҳадиқаи азҳор” асари ўзликни англаш муаммосига бағишланган. Асарнинг муқаддимасида берилишича, муаллиф ёшлигидан Абу Наср Форобий, Ибн Сино, Зайниддин Муҳаммад Ғаззолийларнинг таълимотига қизиқиб, ҳикмат ва фалсафани чуқур ўзлаштирган. Унинг талқини бўйича, барча илмлар агар инсонга ҳақиқатни англаш йўлида хизмат қилмас экан, ўз моҳиятига кўра фойдасиз бўлиб қолаверади. Шунинг учун дунёвий илмларни эгаллашда ҳам, диний билимларни ўзлаштиришда ҳам инсон, энг аввало, эзгуликнинг куч-қудратини бўрттириб кўрсатишга интилади. Ўзликни англашга интиломи, бунинг уддасидан чиқмоғи, ушбу илмнинг фойдаси ва афзалликлари ҳақида тушунча ва хулосаларга эга бўлмоғи керак. Бу йўлда илм талабида бўлган киши энг аввало ўз дунёқарабини кенгайтириши ва маънавий камолот соҳиби бўлиш учун изланиши зарур. “Агар, – дейди Санойий, – инсоннинг маънавий олами бузуқ бўлса, унинг ўрганган илми ва амали ҳам, ўзига ҳам жамиятга зарар келтиради”.

Бобожон Санойий ўзининг бутун илмий ва адабий фаолиятини шу мақсадни амалга оширишга бағишлади. У инсонпарварлик ғояларини чиройли мисоллар билан тарғиб қилиб, инсонларни ҳақ йўлига, эзгулик йўлига қайтариш мумкин, деб чуқур ишонган эди. Бунда у сўфийлик таълимоти, унинг маънан етук ва баркамол инсон ҳақидаги ғояларига таянган. Айни вақтда Санойий ўз давридаги руҳий ва жисмоний камолот йўлига тўсиқ бўлаётган салбий ҳолатларни фош қилиш билан бирга, эзгуликни қарор топтиришга интилади. Қалбида катта куч, шижоат билан инсоният камолоти йўлида меҳнат қилади. Жамиятнинг барча иллатлари, унинг фикрича, маънавий қашшоқликдан келиб чиқади. Кишиларга виждонийлик, инсонийлик удумларини, руҳ гўзаллиги ва олийжаноблиги моҳиятини тушунтирмоқ керак. Шу тариқа инсонлар тафаккурига эзгулик ва маърифат уруғларини сочиш мумкин.

Халқимиз маданияти узоқ тарихга, бой меросга эга. Бу меросни, жумладан, Бобожон Санойий яратган тафаккур сарчашмаларини ўрганиш, таҳлил, тадқиқ қилиш бугун илму маърифатга янада кучли интилаётган миллат кишилари қалбида янгидан-янги маънавий булоқлар кўзини очади.

ПОМИДОР ВА ПИЁЗЛИ САЛАТ

Керакли масаллиқлар:

2-3 дона йирик булғор қалампири, 2 дона йирик помидор, 1 дона пиёз, 3 ош қошиқ олма сиркаси, 2-3 ош қошиқ зайтун ёғи, майда тўғралган петрушка, шакар, янчилган қора мурч туз.

Соус учун:

Сирка, зайтун ёғи, петрушка, шакар, қаламбир ва туз.

Тайёрланиши:

Булғор қалампири уруғларидан тозаланиб, сомонча шаклида тўғралади.

Помидор ҳам булғор қалампири сингари тўғралади.

Пиёз ҳалқача шаклда тўғралгач сабзавотларга қўшилади.

Сабзавотларга соус қўшиб аралаштирилади ва тахминан 2 соатга музлаткичга қўйилади.

КАРТОШКА ВА ПИЁЗЛИ САЛАТ

Керакли масаллиқлар:

5-6 дона ўртача катталиқдаги картошка, 1 дона пиёз, 1-2 дона саримсоқ палласи, 2 ош қошиқ ўсимлик ёғи, 1 ош қошиқ майда тўғралган укроп, янчилган қора мурч туз.

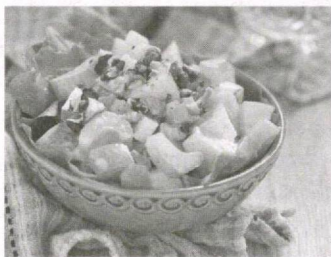
Тайёрланиши:

Картошка тузли сувда қайнатилади ва паррак қилиб кесилади.

Пиёз ҳалқача шаклда тўғралиб, тилларангта киргунича ўсимлик ёғида қовурилади.

Идишга аввал картошка, кейин қовурилган пиёз солинади. Устидан майда тўғралган саримсоқ, туз, мурч укроп сепилади ва аралаштирилади.

ЛОВИЯ ВА ОЛМАЛИ САЛАТ

Керакли масаллиқлар:

1 стакан ловия, 1 дона олма, 3 дона сабзи, 1 боғ сельдерей, хантал 2-3 ош қошиқ ўсимлик ёғи, 1 ош қошиқ сирка, туз.

Соус учун:

Хантал, туз, шакар, ўсимлик ёғи ва сирка

яхшилаб аралаштирилади.

Тайёрланиши:

Ловия совуқ сувда ювилиб, бир неча соатга ивитиб қўйилгач тузли сувда қайнатилади. Сабзи ҳам шу тарзда қайнатиб пиширилади. Совигақ сомонча шаклида тўғралади. Олманинг пўчоғи арчилади ва йирикрок қилиб тўғралади.

Тайёр маҳсулотларга соус қўшиб аралаштирилади.

Салат ярим соат музлаткичда турганидан сўнг дастурхонга тортиш мумкин.

БОДРИНГЛИ АЧЧИҚ САЛАТ

Керакли масаллиқлар:

2-3 дона бодринг, 3-4 ош қошиқ сирка, янчилган қора мурч, 1 чимдим туз.

Тайёрланиши:

Бодринглар ювилади, қирғичдан ўтказилади. Унга туз, мурч ва сирка қўшиб, ярим соатга тиндириб қўйилади.

Салат лycopчaгa солиниб, дастурхонга тортилади.

ГУРУЧ ВА БОДРИНГ БИЛАН ТАЙЁРЛАНАДИГАН ПОМИДОРЛИ САЛАТ

Керакли масаллиқлар:

3-4 дона қизил помидор, 1 стакан гуруч, 1 дона бодринг, 2 ош қошиқ майда тўғралган укроп, 1 ош қошиқ ўсимлик ёғи, 2 дона қайнатилган тухум, 1 чой қошиқ лимон шарбати, 3 ош қошиқ кунгабоқар ёғи, 4 ош қошиқ майонез, янчилган қора мурч, туз.

Тайёрланиши:

Гуруч тузли сувда қайнатилади. Озрок совигақ ўсимлик ёғи қўшиб аралаштириб қўйилади.

Помидор тўртбурчак қилиб тўғралганидан сўнг унга лимон шарбати қўшилади. Бодринг пўчоғидан тозаланиб ярим паррак қилиб тўғралади.

Тухум ўртача катталиқда майдаланади.

Тайёр масаллиқларга майонез қўйилиб, туз, мурч сепилади ва ҳаммасини бирга қўшиб, салат идишига солинади.

Саодат

Ўзбекистон Республикаси
хотин-қизларининг ижтимоий-
сиёсий, адабий-бадий,
безакли журналі

1925 йилдан чиқа бошлаган

8-9-сон (912-913) 2020 йил

МУАССИС:

Ўзбекистон Республикаси
Маҳалла ва оилани қўллаб-
қувватлаш вазирлиги

БОШ МУҲАРРИР:
Мунаввара УСМОНОВА

“Саодат” КЕНГАШИ:

Танзила НАРБАЕВА

Гулнора МАЪРУФОВА

Муҳаббат ШАРОПОВА

Саодат БОЙМИРЗАЕВА

Ойдин ҲОЖИЕВА

Энахон СИДДИҚОВА

Гулистон МАТЁКУБОВА

Гавҳар АЛИМОВА

ТАҲРИРИЯТ:

Бош муҳаррир ўринбосари:

Маҳмуда САЪДУЛЛАЕВА

Бўлим мудир:

Қутлибека РАҲИМБОЕВА

Мусахҳих:

Маъмура ЗОҲИДОВА

Саҳифаловчи:

Ғиёсиддин ЎНАРОВ

Таҳририят манзили:

Тошкент шаҳри, М.Улуғбек тумани

Мирзакалон Исмоилий Г-1.

E-mail: info@saodat-gul.uz

Веб сайт: www.saodat-gul.uz

Тел.: (71) 202-70-04, 202-70-05

Босмахонага 30.11.2020 йил
топширилди.

Қоғоз бичими 60x84 1/8.

Ботиқ босма.

Нашр ҳисоб тобоғи 5,75.

Индекс – 867

ISSN 2010-541X. Журнал 2006 йил

22 декабрда Ўзбекистон Матбуот

ва ахборот агентлигида 0061-рақам

билан рўйхатга олинган.

“Шарқ” нашриёт-матбаа

акциядорлик компанияси

босмахонасида чоп этилди.

Буюртма №1156. Адади 1619.

Баҳоси келишилган нарҳда.

Ушбу сонда:

МИЛЛАТ ҚАҲРАМОНЛАРИ

2 Зар қадрини заргар билди

БУГУННИНГ НАФАСИ

6 Улуғбек ҲАМДАМ
Ҳадемай қуёш чиқади

НАСР

16 Мен, онам ва Ўрта Ер денгизи

БИРГА ФИКРЛАШАМИЗ

28 Она қалби оёққа турса

КЎНГИЛГА ТАШРИФ

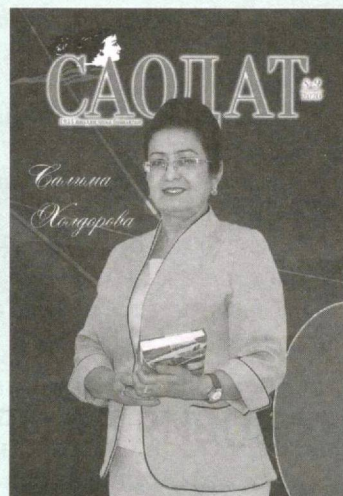
32 “Супер қайнона” бўлиб
ғамларни унутдим...

ЖАҲОН АДАБИЁТИДАН

36 Висенте Бласко Ибанес
Оғир томчилар. Ҳикоя

ОИЛА БАХТИНИНГ СИРЛАРИ

38 Қиз бола онасига айтмаслиги
керак бўлган 10 та гап

Биринчи муқовада:

Музейимизга қизиқувчан,
серсавол болалар келишса,
севиниб кетасан. Уларга қа-
димий экспонатлар тарихи,
моҳиятидан эмас, адабиёт
тарихидан ҳам дарс ўта
бошлайман, дейди Навоий
кон-металлургия комбинати
музеи раҳбари
Салима Холдорова

Азиз мухлисларимиз!

Бутун дунёга, шу жумладан, юртимиз бошига тушган синовли кунлар туфайли журнализмнинг навбатдаги сони кечикди. Сиздан узр сўраган ҳолда “Саодат”нинг август-сентябрь – қўшма сонларини тақдим қилмоқдамиз. Бу машаққатли, сабоқли дамларни ҳам, албатта, биргаликда енгиб ўтамиз. Маънавият, маърифат инсоннинг бошига тушган ташвишларни енгиллантиш, унга руҳий қувват бахш этишини ҳисобга оладиган бўлсак бутун бир-биримизга ҳар қачонгидан ҳам кўпроқ керак эканимизга шубҳа йўқ. Демак, биз Сиз учун меҳнат қилишни давом эттирамыз, Сиз ҳам ўз хонадонингиз, оилангиз, маҳаллангиз билан қадрдон нашрингиздан узоқлашмайсиз, деб ишонамиз!

Устозим Фароғат Раҳматова менга кўп насиҳат қиларди. “Болам, шу корхонаг корингга кор келади. Ҳеч қачон театрға хиёнат қилмагин” – дерди. Шундай яшадим, – дейди Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Малика Қайумова.

БОШЛАНГИЧ БАДАЛ ТЎЛОВИ

- Тошкент шаҳри ва вилоят шаҳарлари учун **20 фоиз**
- Вилоят туман жойлари учун **10 фоиз**

КРЕДИТ ФОИЗИ

- Тошкент шаҳри учун йиллик **18 фоиз**
- Республиканинг бошқа шаҳар ва туман жойлари учун йиллик **17 фоиз**

Yangi uyga OSON IPOTEKA

qulay shartlarda

20
yilga

1233
contact center

(78) 150-11-22